

Dr Martin Bobgan

**HIPNOZA: MEDICINSKA,
NAUČNA ILI OKULTNA?**

Naziv dela:

Hipnoza: medicinska, naučna ili okultna?

Autor:

Dr Martin Bobgan

Naslov originala:

Hypnosis: Medical, Scientific, or Occultic?

Copyright © 2001 Martin and Deidre Bobgan

Publisher:

EastGate Publishers (2001)

Prevod sa engleskog:

Pavle Simović

Izdavač:

Institut za izučavanje religije

www.religija.me

Štampa:

Donat Graf – Beograd

2022.

Sadržaj

Predgovor	5
Poglavlje 1. Poreklo hipnotizma	6
Poglavlje 2. Šta je hipnoza?	14
Poglavlje 3. Da li je hipnoza prirodno iskustvo?	26
Poglavlje 4. Vršiti li hipnoza nasilje nad voljom?	31
Poglavlje 5. Indukcija i zavođenje	37
Poglavlje 6. Starosna regresija i progresija	46
Poglavlje 7. Hipnotičko pamćenje	55
Poglavlje 8. Duboka hipnoza	62
Poglavlje 9. Hipnoza: medicinska, naučna ili okultna?	67
Poglavlje 10. Biblija i hipnoza	79
Poglavlje 11. Hipnoza na neočekivanim mestima	87
Poglavlje 12. Zaključak	97
Literatura	99

Hipnoza: medicinska, naučna ili okultna?

Predgovor

Uprkos obimnim naučnim istraživanjima, niko ni danas ne zna šta je u stvari hipnoza, niti kako se odvijaju njeni procesi. Posle tri decenije sve intenzivnijeg korišćenja hipnoze u nauci i medicini, neki veoma ozbiljni problemi počeli su da brinu mnoge među najumnijim stručnjacima na tom području.

Nova saznanja do kojih se danas došlo o hipnozi pokreću izuzetno ozbiljna pitanja o njenoj stalnoj primeni i sve većoj popularnosti. Bobganovi vrlo temeljno i stručno istražuju ta pitanja i njihove ozbiljne implikacije u odnosu na ljude uopšte i konkretno na crkvu. Njihov rad je naučnog karaktera, izvanredno dokumentovan, precizan, savršen, a ipak kao štivo izuzetno pristupačan i laicima. Po mom mišljenju, ovo je najpoznatije delo iz te oblasti i knjiga za kojom već jedno duže vreme postoji preka potreba. Pozdravljam istraživanja i zaključke Bobganovih i srdačno preporučujem ovu knjižicu svim čitaocima. I hrišćani, i oni koji to nisu, videće da je ona istovremeno i zanimljiva i privlačna; informacije koje će u njoj dobiti izuzetno su dragocene.

Dejv Hanm

Prvo poglavlje

Poreklo hipnotizma

Hipnoza se koristi kao metod mentalnog, emocionalnog, bihevioralnog i fizičkog lečenja stotinama, pa čak i hiljadama godina.¹ Vračari, sufijski praktičari, šamani, hindusi, budisti i jogiji praktikuju hipnozu, a sada lekari, stomatolozi, psihoterapeuti, a pridružili su im se i drugi. Od vračara do lekara i od prošlosti do sadašnjosti, rituali i rezultati su reprodukovani, revidirani i ponavljani.

Hipnotički trans počinje fokusiranjem pažnje osobe i proizvodi mnoge rezultate. Prema njegovim zagovornicima, praksa hipnotizma može promeniti ponašanje na takav način da promeni navike; stimulisati um da se priseća zaboravljenih događaja i informacija; omogućiti osobi da prevaziđe stidljivost, strahove i depresiju; izlečiti bolesti kao što su astma i polenska groznica; poboljšati seksualni život osobe; i otklanjaju bol.²

Fantastične tvrdnje i sve veća popularnost hipnoze u sekularnom svetu uticali su na mnoge u crkvi da se obrate hipnotizerima za pomoć. Razni hrišćanski lekari, stomatolozi, psihijatri, psiholozi i savetnici koriste hipnozu u svojim praksama i preporučuju je za hrišćane.

Hrišćani koji podržavaju upotrebu hipnoze to čine iz istih razloga iz kojih je preporučuju lekari i psihoterapeuti. Ovi hrišćani veruju da je hipnoza pre naučna nego okultna kada je praktikuje kvalifikovani stručnjak. Oni razlikuju one koji je praktikuju u korisne svrhe i one koji je koriste sa zlim namerama. Oni veruju da je to sigurno i korisno sredstvo u rukama profesionalno obučениh, dobronamernih pojedinaca, iako hipnoza može biti opasna u rukama zlonamernih pojedinaca ili početnika. Štaviše, veruju da je to bezbedno jer hipnozu vide kao

produžetak prirodnih, svakodnevnih iskustava. Konačno, oni tvrde da volja osobe nije narušena tokom hipnotičkog transa.

Mnogi u crkvi veruju da hipnoza može biti naučna ili satanska, u zavisnosti od praktičara i svrhe za koju se koristi. Kultni kritičar Volter Martin je podržao upotrebu hipnoze od strane lekara iz nekih od upravo pomenutih razloga.³ Džoš Mekdauel i Don Stjuart, autori knjige „Razumevanje okultnog“, kažu: „Ako čovek dozvoli sebi da bude hipnotisan, to bi trebalo da bude samo u najkontrolisanijoj situaciji od strane kvalifikovanog i iskusnog lekara.“⁴

Imamo pisma hrišćanskih psihologa, lekara i psihijatara koji ne samo da koriste hipnozu, već su i kritični prema onima koji je ne preporučuju. Jedan doktor medicine, koji sebe naziva „nanovo rođenim hrišćaninom“ i „psihijatrom sa ovlašćenjem odbora“, zaključio je da smo izokrenuli stvari „da bi se uklopili u [naše] koncepte“ i želeli smo „uravnoteženiji pogled“.⁵ H. Njutn Maloni, profesor na postdiplomskom teološkom fakultetu u *Fuller Seminary*, napisao je stajalište u kojem brani upotrebu hipnoze.⁶ Takođe, *The Christian Medical Society Journal* objavio je članke koji podržavaju hipnozu, a pisali su ih hrišćanski doktori.⁷

Hipnoza je nekada bila tabu, ali sada se pod određenim okolnostima podstiče njena upotreba i mnogi hrišćani su postali zbunjeni oko tog pitanja. Međutim, pre nego što dopustimo da hipnotizam postane novi „čarobni lek“ za hrišćane, potrebno je da ispitamo njegove tvrdnje, metode i dugoročne rezultate.

Poreklo moderne hipnoze

Moderna hipnoza je evoluirala iz fenomena iz osamnaestog veka poznatog kao mesmerizam. Reč hipnoza je 1840-ih skovao škotski lekar po imenu Džejms Brejd, koji je koristio

grčku reč *hipnos*, jer je mislio da hipnoza podseća na san.⁸

Austrijski lekar Fridrih (Franc) Anton Mesmer verovao je da je otkrio veliki univerzalni lek za fizičke i emocionalne probleme. Godine 1779. objavio je: „Postoji samo jedna bolest i jedno isceljenje.“⁹ Mesmer je predstavio ideju da je nevidljiva tekućina raspoređena po telu. On je taj fluid nazvao „životinjskim magnetizmom“ i verovao je da utiče na bolest ili zdravlje u mentalno-emocionalnom i fizičkom aspektu života. On je ovu tečnost smatrao energijom koja postoji u celoj prirodi. On je učio da pravilno zdravlje i mentalno blagostanje proizilaze iz pravilne distribucije i ravnoteže životinjskog magnetizma u celom telu.

Mesmerove ideje mogu zvučati prilično glupo sa naučne tačke gledišta. Ipak, dobro su primljene. Štaviše, kako su modifikovane, one su činili veliki deo osnove za današnju psihoterapiju. Najvažnija modifikacija mesmerizma bila je oslobađanje od magneta. Kroz niz progresija, teorija životinjskog magnetizma se pomerila sa mesta fizičkog dejstva magneta na psihološke uticaje uma na materiju. Tako je eliminisano nezgodno prolaženje magneta preko tela osobe koja sedi u kadi sa vodom.

„Istorija psihoterapije“ otkriva ranije okultno poreklo Mesmerovog dela. Ona kaže:

„On je sve bolesti posmatrao kao manifestacije poremećaja u misterioznoj eteričnoj tekućini koja je povezivala i žive i nežive stvari, i koja je čoveka učinila podjednako podložnim uticajima zvezda i onim uticajima koji izviru od samog dr Mesmera. To je ono što je Mesmer opisao kao životinjski, za razliku od ‘običnog’ magnetizma. Njegove teorije sežu do drevnih astroloških i magijskih koncepata.“¹⁰

Erika From i Ronald Šor, urednici teksta o hipnozi, kažu:

„Mesmerova terapija i teorija bile su manje varijante učejna mnogih drugih verskih iscelitelja kroz istoriju. Njegova terapija je bila kombinacija drevnog postupka polaganja ruku sa

prikrivenom verzijom srednjovekovnog demonskog egzorcizma. Njegova teorija je bila kombinacija drevnih astroloških konceptata, srednjovekovnog misticizma i vitalizma iz sedamnaestog veka.¹¹

Iako je hipnoza vekovima korišćena u raznim okultnim aktivnostima, uključujući medijumski trans, Mesmer i njegovi sledbenici su je doveli u respektabilnu oblast zapadne medicine. I, sa pomeranjem naglaska sa fizičke manipulacije magnetima na takozvane psihološke moći skrivene u dubinama uma, mesmerizam je prešao sa fizičkog na psihološko i duhovno.

Mesmerizam je postao psihološki pre nego fizički sa pacijentima koji su prelazili u stanja nalik transu. Štaviše, neki od subjekata mesmerizma prešli su u dublja stanja svesti i spontano se uključili u telepatiju, predviđanje i vidovitost.¹² Postepeno je mesmerizam evoluirao u čitav pogled na život. Mesmerizam je predstavio novi način lečenja ljudi kroz razgovor sa trenutnim odnosom između praktikanta i njegovog subjekta. Oni koji su uključeni u medicinu koristili su mesmerizam u svom istraživanju navodnih nevidljivih rezervoara potencijala za isceljenje u umu.

Mesmerizam je podstakao veliko interesovanje u Americi kada je Francuz po imenu Šarl Pojen držao predavanja i vodio izložbe tokom 1830-ih. Publika je bila impresionirana podvizima mesmerizma jer su hipnotisani subjekti spontano upražnjavali vidovitost i mentalnu telepatiju. Dok su bili pod čarolijom, subjekti su takođe mogli da iskuse i prijave dublje nivoe svesti za koje su rekli da mogu da oseću potpuno jedinstvo sa univerzumom izvan granica prostora i vremena. Štaviše, davali bi očigledne natprirodne informacije i telepatiski dijagnostikovali bolesti. To je navelo ljude da veruju da su im na raspolaganju velike neiskorišćene moći uma.¹³

Potisak mesmerizma takođe je promenio pravce u

Americi.¹⁴ U svojoj knjizi „Mesmerizam i američki lek za duše“, Robert Fuller opisuje kako je obećavao velike psihološke i duhovne prednosti. Njegova obećanja o samousavršavanju, duhovnom iskustvu i ličnom ispunjenju posebno su pozdravili necrkveni pojedinci. Fuller kaže da je mesmerizam ponudio „potpuno novu i izuzetno atraktivnu arenu za samootkrivanje – njihove sopstvene psihološke dubine“. On kaže da su „njegove teorije i metode obećavale da će vratiti pojedince, čak i one necrkvene, u harmoniju sa kosmičkom šemom.“¹⁵ Fullerov opis mesmerizma u Americi je tačan prikaz psihoterapije dvadesetog veka, kao i takozvanih religija nauke o umu.

Fuller otkriva da su „američki hipnotizeri opisali najmanje šest različitih nivoa psihološke stvarnosti.“¹⁶ Prvih pet nivoa uključuju sledeće karakteristike: „Katalepsija. Ukočenost mišića“; „um je otvoren za utiske koji dolaze direktno iz okoline bez oslanjanja na pet fizičkih čula“; „telepatija, vidovitost i drugi podvizi ekstra čulne percepcije.“¹⁷ Šesti ili najdublji nivo je opisan na sledeći način:

„Na ovom najdubljem nivou svesti, subjekti osećaju da su ujedinjeni sa kreativnim principom univerzuma (životinjskim magnetizmom). Postoji mistični osećaj intimnog odnosa sa kosmosom. Subjekti osećaju da poseduju znanje koje prevazilazi fizičku, prostorno-vremensku stvarnost. Oni koji uđu u ovo stanje mogu da ga koriste za dijagnostikovanje prirode i uzroka telesnih bolesti. Oni su takođe u stanju da vrše kontrolu nad ovim magnetnim isceljujućim energijama kako bi izlečili osobe čak i na znatnoj fizičkoj udaljenosti. Telepatija, kosmička svest i mistična mudrost pripadaju ovom najdubljem nivou svesti otkrivenom u eksperimentima mesmerista.“¹⁸

Zbog ovih iskustava, Fuller kaže:

„Bilo je neizbežno da se smatra da psihološki kontinuum mesmerista takođe definiše metafizičku hijerarhiju. To jest,

„dublji“ nivoi svesti otvarali su pojedinca ka kvalitativno „višim“ mestima mentalnog postojanja. Hipnotizeri su samouvereno proglasili da ključ za postizanje lične harmonije sa ovim dubljim nivoima krajnje stvarnosti leži bukvalno u nama samima.“¹⁹

Nakon razmatranja duhovnih dimenzija mesmerizma, Fuller kaže:

„Panteistička ontologija kurista uma učinila je konvencionalnu teologiju manje-više irelevantnom. Jedina barijera koja razdvaja pojedince od duhovnog izobilja je shvaćena kao psihološka. Na ovaj način, hipnotičke teorije su uklonile neophodnost pokajanja ili skrušenosti kao sredstva za pomirenje sa Božjom voljom. Poslušnost zakonima uma, a ne biblijskim uputima, je ono što omogućava da se Božje prisustvo manifestuje u našim životima. Put duhovnog napretka bio je put sistematskog samoprilagođavanja.“²⁰

Mesmerizam i hipnoza daju iste rezultate. Hipnoza je samo savremeni mesmerizam. Korisnici mesmerizma nisu sumnjali u okultne veze hipnoze. I praktičari i subjekti verovali su da hipnoza otkriva neiskorišćene rezervoare ljudskih mogućnosti i moći. Verovali su da se ove moći mogu koristiti za razumevanje sebe, za postizanje savršenog zdravlja, za razvoj natprirodnih darova i za dostizanje duhovnih visina. Tako je cilj i podsticaj za otkrivanje i razvoj ljudskih potencijala izrastao iz mesmerizma i podstakao rast i širenje psihoterapije, pozitivnog mišljenja, pokreta ljudskih potencijala i religija umnih nauka, kao i rast i širenje same hipnoze.

Teorije i prakse mesmerizma su u velikoj meri uticale na nadolazeću oblast psihijatrije sa takvim ranim ljudima kao što su Žan Martin Šarko, Pjer Žane i Sigmund Frojd. Ovi ljudi su koristili informacije dobijene od pacijenata u hipnotičkom stanju.²¹ Hipnoza je dovela do verovanja da postoji nesvesni deo uma koji

je ispunjen moćnim materijalom koji motiviše akcije, skriveno moćno ja koje usmerava i kontroliše osećanja, misli i radnje pojedina. Mesmerov uticaj na Frojda doveo ga je do razvoja čitave psihodinamičke teorije. Frojd je verovao da nesvesni deo uma, a ne svesni, utiče na sve misli i postupke osobe. On je učio da nesvesno ne samo da utiče, već i određuje šta pojedinci rade i misle. Frojd je smatrao da se ovaj mentalni sklop uspostavlja unutar nesvesnog tokom prvih pet godina života. Prema njegovoj teoriji, traume iz prošlosti, zatvorene u nesvesno, primoravaju misli i kontrolišu ponašanje. On je teoretisao da bi ljudi mogli biti izlečeni od neuroza i psihoza ako bi neko mogao da dotakne ovo nesvesno. Profesor psihijatrije Tomas Šac opisuje Mesmerov uticaj na ovaj način:

„U onoj meri u kojoj se za psihoterapiju kao modernu ‘medicinsku tehniku’ može reći da ima otkrića, Mesmer je bio ta osoba, Mesmer je u istom odnosu prema Frojdu i Jungu kao što je Kolumbo u odnosu na Tomasa Džefersona i Džona Adamsa. Kolumbo je naleteo na kontinent koji su očevi osnivači kasnije transformisali u politički entitet poznat kao Sjedinjene Američke Države. Mesmer je naleteo na bukvalnu upotrebu vodeće naučne metafore svog doba za objašnjenje i isterivanje svih vrsta ljudskih problema i strasti, retoričkog sredstva koje su osnivači moderne dubinske psihologije kasnije transformisali u pseudomedicinski entitet poznat kao psihoterapija.“²²

Mesmerovi sledbenici su promovisali ideje hipnotičke sugestije, isceljenja kroz razgovor i uma nad materijom. Dakle, tri glavna pokreta Mesmerovog uticaja bili su hipnoza, psihoterapija i pozitivno razmišljanje. Mesmerov dalekosežni uticaj dao je rani podsticaj naizgled naučno religioznim alternativama hrišćanstvu. Takođe je započeo trend medikalizacije religije u lečenje i terapiju. Ipak, on je svetu samo dao lažnu religiju i lažnu nadu.

Medikalizirajući hipnozu, Mesmer i njegovi sledbenici učinili su hipnozu uglednom za širu javnost i učinili da hrišćani budu podložniji njenim tvrdnjama i obećanjima. Stoga, hrišćani treba da budu informisani i naoružani odgovorima na sledeća pitanja: Šta je zapravo hipnoza? Da li je to prirodno iskustvo? Kako se ljudi indukuju? Da li su prevareni? Može li se hipnozom kršiti volja? Šta se dešava tokom hipnoze? Da li je hipnoza medicinska, naučna ili okultna? Šta Biblija kaže o hipnozi?

Drugo poglavlje

Šta je hipnoza?

Kroz hipnozu, praktičari i pacijenti se nadaju da će otkriti skrivena područja u sebi. Ovim sredstvima pokušavaju da otkriju sećanja, emocije, želje, sumnje, strahove, nesigurnosti, moći, pa čak i tajno znanje zakopano duboko u onome što veruju da je moćno nesvesno, određujući ponašanje sasvim odvojeno od, pa čak i protiv svesnog izbora. Privlačnost je da se iskoristi ono što veruju da je ogroman rezervoar za lečenje i moć. Tako se hipnoza reklamira da aktivira skrivene resurse za izuzetne moći i za lečenje. Razmotrite takva obećanja preduzetnih hipnotizera: samosavladavanje, lično blagostanje, emocionalno isceljenje i zdravlje, sposobnost da se prevaziđu zavisnosti, da se stvori bogatstvo i da utiče na druge na nesvesnom ili podsvesnom nivou.

Odgovarajući na pitanje „Šta je hipnoza?“ *Harvardsko pismo o mentalnom zdravlju* kaže:

„Iako je postao poznat kroz više od dve stotine godina u potrebe kao zabava, samopomoć i terapija, hipnotički trans ostaje izuzetno neuhvatljivo, čak i misteriozno psihološko stanje. Većina nas može misliti da znamo šta je hipnoza, ali malo ko bi to mogao reći ako bi nas pitali. Iako se čak ni stručnjaci ne slažu u potpunosti oko toga kako da je definišu, oni obično ističu tri povezane karakteristike: apsorpciju ili selektivnu pažnju, sugestibilnost i disocijaciju.“¹

U oblasti hipnoze vlada konfuzija jer postoji toliko neslaganja oko toga šta je to. Vilijam Kroger i Vilijam Fezler, u svojoj knjizi „Hipnoza i modifikacija ponašanja“, kažu: „Postoji onoliko definicija hipnoze koliko i davaoca definicija.“² Neki ljudi su veoma precizni u pogledu toga šta jeste, a šta nije. Međutim,

Krogerova definicija je toliko proširena da je on prezentaciju naslovio „Bez obzira na to kako je isečete, to je hipnoza“. Njegova definicija hipnoze uključuje alfa talase, biofidbek, sugestiju, fokusiranje, molitvu, zajedništvo, opuštanje, rađanje deteta Lamaze i sve oblike psihoterapije. Naravno, ako je Kroger u pravu i ako sve životne aktivnosti uključuju hipnozu, onda bi bilo teško to kritikovati, a da ne budete kritični prema svim vrstama životnih aktivnosti.³ Da je sve hipnoza, čovek bi skoro morao da se povuče iz života da bi je izbegao.

U svojoj knjizi „Oni to nazivaju hipnozom“, Robert Bejker koncizno i precizno iznosi ovo pitanje:

„Ne postoji tema u istoriji psihologije koja je kontroverznija od hipnoze. Od svog početka sredinom osamnaestog veka sa Francom Antonom Mesmerom do danas, ovaj fenomen je bio zaglibljen u kontroverzama.“⁴

Sama definicija hipnoze se kreće od „ona ne postoji“ do „sve je hipnoza“. Iako je Bejker napisao dve knjige o hipnozi, on ne veruje da ona uopšte postoji. On tvrdi:

„Strogo govoreći, svaki put kada se koristi reč ‘hipnoza’ mogla bi se staviti pod navodnike. To je zato što ne postoji takva stvar kao što je hipnoza... fenomen koji se zove ‘hipnoza’ ne postoji, nikada nije postojao u prošlosti i neće postojati u budućnosti.“⁵

Neke teorije objašnjavaju hipnozu kao psihoanalitički fenomen transfera. Jedan tekst definiše transfer kao „projekciju osećanja, misli i želja na terapeuta, koji je došao da predstavlja objekat iz pacijentove prošlosti.“⁶ Dalje konstatuju:

„Hipnotisani pacijenti su u stanju atipične zavisnosti od terapeuta, pa se može razviti snažan transfer karakterisan pozitivnom privrženošću koja se mora poštovati i tumačiti.“⁷

U stvari, Bejker insistira da je hipnotizer „važan samo kao prenosna figura“. Hipnotizer i klijent svaki preuzimaju ulogu u

vezi koja hipnotizeru daje svu moć i autoritet nad klijentom. Becker kaže da hipnotizer koristi svoju poziciju autoriteta i dozvoljava klijentu da mašta da ima moć nad hipnotisanom osobom. Klijent tako veruje da je hipnotizer taj koji je odgovoran za sve što se dešava tokom transa.⁸

Kroz ovaj odnos sa lekarom ili hipnotizerom „pacijenti mogu i proizvođiće simptome kako bi zadovoljili svoje lekare.“⁹ Prema ovoj teoriji, hipnotisani ljudi igraju ulogu da udovolje hipnotizeru. Ovo veoma popularno gledište suprotstavlja se gledištu da hipnotisani ljudi ulaze u izrazito psihološko stanje.

Jedna grupa istraživača je ovu ideju stavila na test. Na kraju svog istraživanja oni kažu: „Ovi nalazi podržavaju tvrdnju da je hipnoza psihološko stanje sa različitim neuronskim korelacijama i da nije samo rezultat usvajanja uloge.“¹⁰ Autori kažu, „hipnoza nije samo igranje uloge,“ već da se dešavaju „promene u funkciji mozga“.¹¹ Dakle, **hipnotisane osobe zaista ulaze u posebno psihološko stanje.**

Dr Dejvid Spigel, profesor psihijatrije i bihevioralnih nauka na Univerzitetu Stanford kaže:

„Neki su tvrdili da hipnoza ne uključuje neobično stanje svesti, da je ona samo odgovor na društvene signale. Većina istraživača se ne slaže. Na EEG pregledima, ljudi koji se lako hipnotišu imaju više električne aktivnosti tipa poznatog kao teta talasi u levom frontalnom delu moždane kore. Studije koje mere električne odgovore mozga na stimuluse pokazuju specifične hipnotičke efekte na percepciju. U dve nedavne studije, merenja protoka krvi i metaboličke aktivnosti pomoću pozitronske emisione tomografije (PET) pokazala su da hipnoza aktivira deo mozga koji je uključen u fokusiranje pažnje, prednji pojasni girus. Takođe postoje dokazi da pojačava aktivnost dopamina, neurotransmitera uključenog u planiranje, pamćenje i kretanje. Tako je hipnoza neurofiziološka realnost, kao i psihološka i

socijalna.“¹²

Istraživanja su pokazala stepen disocijacije tokom hipnoze, u tome što se hipnotisana osoba fokusira na jedan predmet ili misao, a konkurentne misli ili senzacije se ignorišu. Ona ne razmatra da li njeni postupci imaju smisla i ne razmatra posledice.¹³

Mnogi istraživači stoga zaključuju da je hipnoza izmenjeno stanje svesti, koje se takođe može smatrati stanjem transa. Erika From, koja je psiholog na Univerzitetu u Čikagu i smatra se stručnjakom za kliničku upotrebu hipnoze, kaže:

„Većina stručnjaka se slaže da je hipnoza izmenjeno stanje svesti koje uključuje visoko fokusiranu pažnju i pojačanu apsorpciju i slike, povećanu podložnost sugestijama i bliži kontakt sa nesvesnim.“¹⁴

Hipnoza, trans i izmenjena stanja svesti

Slede definicije hipnoze ili stanja transa iz nekoliko različitih izvora:

„Hipnoza je izmenjeno stanje ili stanje svesti koje karakteriše značajno povećana prijemчивost za sugestiju, sposobnost za modifikaciju percepcije i pamćenja i potencijal za sistematsku kontrolu niza obično nevoljnih fizioloških funkcija (kao što su aktivnost žlezda, vazomotorna aktivnost, itd.). Nadalje, iskustvo hipnoze stvara neobičan odnos između osobe koja nudi sugestije i osobe koja ih prima.“¹⁵

Za osobe pod hipnozom se kaže da su u stanju transa, koje može biti lagano, srednje ili teško (duboko). U laganom transu dolazi do promena u motoričkoj aktivnosti tako da mišići osobe mogu da se osećaju opušteno, ruke mogu levitirati, a parestezija [npr. osećaj peckanja kože] može biti izazvana. Srednji trans karakteriše smanjen osećaj bola i delimična ili potpuna amnezija.

Duboki trans je povezan sa indukovanim vizuelnim ili slušnim iskustvima i dubokom anestezijom. Izobličenje vremena se javlja na svim nivoima transa, ali je najdublje u dubokom transu.¹⁶

„Hipnotički ‘trans’ nije ili/ili, već leži na kontinuumu u rasponu od hipnoidne relaksacije do ‘dubokih’ stanja uključenosti. Iako mnogi pacijenti pozitivno reaguju na sugestije kada su blago hipnotisani, za najbolje rezultate obično se smatra mudrim izazvati što dublje stanje pre početka lečenja. Tehnike hipnotičke indukcije su mnoge, ali većina uključuje sugestije opuštanja, monotonu stimulaciju, uključivanje u fantaziju, aktiviranje nesvesnih motiva i iniciranje regresivnog ponašanja.“¹⁷

Slede dvanaest najčešćih fenomenoloških karakteristika iskustva transa:

1. Iskustvena apsorpcija pažnje.
2. Izražavanje bez napora.
3. Iskustvena, nekonceptualna uključenost.
4. Spremnost za eksperimentisanje.
5. Fleksibilnost u odnosima vreme/prostor.
6. Promena čulnog iskustva.
7. Fluktuacija u uključenosti.
8. Motorička/verbalna inhibicija.
9. Logika transa.
10. Metaforička obrada.
11. Izobličenje vremena.
12. Amnezija.¹⁸

Dve od mnogih zanimljivih činjenica koje smo otkrili tokom istraživanja hipnoze su nedostatak dugoročnih istraživanja o njenim posledicama i sličnost sa okultnim stanjima svesti koja imaju drevno poreklo. Nedostatak dugoročnih studija postavlja pitanja o efektima hipnoze na duhovni život ljudi. Takođe, pogledali smo šamane i šamanizam. Šaman je takođe poznat kao veštac, vračar, lekar, čarobnjak, magični čovek, mag i prorok.¹⁹

U „Putu šamana“, Majkl Harner kaže:

„Šaman je muškarac ili žena koji ulaze u izmenjeno stanje svesti — po volji — da bi kontaktirali i iskoristili obično skrivenu stvarnost kako bi stekli znanje, moć i pomogli drugim osobama. Šaman u svojoj ličnoj službi ima najmanje jednog, a obično i više ‘duhova’.“²⁰

Ovo izmenjeno stanje svesti naziva se šamansko stanje svesti (SSC). Nismo našli nikakvu razliku između SSC i izmenjenog stanja svesti poznatog kao hipnoza. Iako se svako može koristiti u različite svrhe, oba su ekvivalentna stanja transa.

Ponovo postavljamo pitanje njegovih posledica na duhovni život ljudi.

U isto vreme kada smo istraživali i pisali o hipnozi, bavili smo se i područjem iskustava bliske smrti (NDE). Dr Kenet Ring, profesor psihologije, jedan je od najpoznatijih istraživača u oblasti NDE. Ringova knjiga „Stremljenje prema Omega: U potrazi za značenju iskustava bliske smrti“ smatra se klasikom.²¹ Recenzirajući knjigu Keneta Ringa o iskustvima blizu smrti, Stanislov Grof kaže:

„Ring predstavlja ubedljive dokaze koji ukazuju na to da je NDE ustanovljen kao fenomen koji se može potvrditi, a koji se javlja kod oko 35-40% ljudi koji su blizu smrti. On sugerise da je srž NDE u suštini duboko duhovno iskustvo koje karakterišu vizije svetlosti ogromnog sjaja i sa određenim ličnim karakteristikama, osećanja sveobuhvatne čiste ljubavi, osećaj oprostaja i potpunog prihvatanja, telepatska razmena sa bićem svetlosti, pristup znanju univerzalne prirode, i razumevanju svog života i pravih vrednosti.

Osnovni NDE je moćan katalizator duhovnog buđenja i evolucije svesti. Njegove dugoročne posledice uključuju povećanje samopoštovanja i samopouzdanja, uvažavanje života i prirode, brigu i ljubav prema bližnjima, smanjenje interesovanja za

lični status i materijalna dobra, **otvoreniji stav prema reinkarnaciji i razvoj univerzalne duhovnosti koja prevazilazi po-dele interesa verskog sektaštva i liči na najbolje od mističnih tradicija ili velikih orijentalnih filozofija**. Ove promene su izuzetno slične onima koje je opisao Maslov nakon spontanih vršnih iskustava, kao i transcendentalnog iskustva u psihodeličnim seansama. Od posebnog interesa je Ringova diskusija o paralelama između NDE i fenomena povezanih sa buđenjem kundalini, kao što je opisano u tradicionalnim indijskim spisima.²² (Naglasak dodat)

Pitali smo se da li će u budućnosti, nakon što neko bude hipnotisan i posebno doveden u dubok trans, ta osoba imati karakteristike slične gore navedenom opisu onih koji su imali NDE. Ring, govoreći na temu NDE-a i drugih transcendentalnih iskustava, predlaže:

„Može li onda biti da ono čemu svedočimo, uzimajući u obzir rast ovih posebnih vrsta transcendentalnih iskustava, predstavlja početne faze šamanizacije čovečanstva i time pronalazjenja puta čovečanstva nazad svom pravom domu u carstvu mašte gde ćemo živeti u mitskom vremenu a ne više samo u istorijskom vremenu. Drugim rečima, u ovom periodu očigledno ubrzanog evolucionog pritiska, da li je slučaj da se ova dva sveta na neki način približavaju jedan drugom tako da ćemo, poput tradicionalnog šamana, i mi lako preći most između svetova i živeti udobno i opuštenu u oba?“²³

„Sažeti udžbenik“ opisuje aspekte stanja transa, koji se mogu pojaviti u drugim kontekstima osim hipnoze:

„Stanja opsednutosti i transa su neobični i nesavršeno shvaćeni oblici disocijacije. Uobičajeni primer stanja transa je medij koji predsedava duhovnom seansom. Tipično, medijumi ulaze u disocijativno stanje, tokom kojeg osoba iz takozvanog duhovnog sveta preuzima veći deo svesne svesti medijuma i

utiče na njihove misli i govor.

Automatsko pisanje i gledanje u kristal su manje uobičajene manifestacije opsednutosti ili stanja transa. Kod automatskog pisanja disocijacija utiče samo na ruku i šaku koja piše poruku, što često otkriva mentalne sadržaje kojih pisac nije bio svestan. Gledanje u kristal dovodi do stanja transa u kojem su vizuelne halucinacije istaknute.“²⁴

Hipnoza je diskretno stanje svesti u kome se dešavaju iste stvari kao u različitim opisima stanja transa. Štaviše, oni koji su posebno podložni hipnozi su i oni koji spremno reaguju na sugestiju i lako se bave vizualizacijom, fantazijom i maštom. „Sažeta enciklopedija psihologije“ (Sažeta Enciklopedija) navodi niz karakteristika dobrih hipnotičkih subjekata i daje profil koliko ih istraživača vidi:

„Tipična osoba koja može da se hipnotiše ima sposobnost da postane potpuno apsorbovana u stalna iskustva (npr. da se izgubi u fantaziji ili da se empatično identifikuje sa emocijama lika u predstavi ili filmu). On ili ona prijavljuje zamišljene drugove u igri kao deca.“²⁵

Slike, fantazija, vizuelizacija

Ernest Hilgard, koji proučava hipnozu više od dvadeset pet godina, otkrio je da nisu svi skloni da budu hipnotisani. Otkrio je da su „oni koji mogu da se urone u fantaziju i maštu“ najidealniji hipnotički subjekti.²⁶ Časopis *Psihologija danas*, izveštavajući o studiji o hipnozi, navodi da takav pojedinac (koji se naziva somnambulom) „ima visoko razvijenu sposobnost za ekstremnu fantaziju i verovatno će joj se prepustiti često bez koristi od hipnoze.“ Ova studija je otkrila da su somnambuli imali „sposobnost da haluciniraju po svojoj volji“ i „imali su snažne seksualne fantazije“. Međutim, najalarmantnija je bila činjenica

da su svi somnambuli u studiji „verovali da su imali psihička iskustva, kao što su susreti sa duhovima.“²⁷

„Aktivni sastojak hipnoze su imaginacije“, izjavljuje Daniel Kohen, M.D., pomoćnik direktora za pedijatriju ponašanja u Dečijem medicinskom centru u Mineapolisu.²⁸ Doktorica Džin Akterberg kaže: „Ne znam nikakvu stvarnu razliku između hipnoze i imaginacija.“²⁹

Vilijam Kroger kaže: „Imaginacije koje koristite su najmoćniji oblik terapije.“ On sugerira da vas loše imaginacije čine bolesnim, a dobre imaginacije čine vas zdravim. Kroger govori kako on povećava snagu imaginacije. On kaže:

„Sada dajemo sliku u pet čula, jer slika u pet čula sada čini imaginaciju moćnijom. Što je slika živopisnija, to lakše dolazi do uslovljavanja.“³⁰

Džozefin Hilgard, poznata istraživačica u oblasti hipnoze, kao i mnogi drugi stručnjaci, veruje „da je hipnotibilnost značajno povezana sa sposobnošću fantazije.“³¹ Robert Bejker tvrdi da „što je veća ili bolja moć mašte pojedinca ili fantazija, to je pojedincu lakše da postane hipnotisan i da demonstrira sva ponašanja koja drugi obično povezuju ili vezuju za fenomen hipnoze.“³²

Oni ljudi koji se bave fantazijom i živopisnom vizualizacijom lako prelaze u hipnotički trans, dok se oni koji nisu skloni fantaziji lakše dovode u hipnozu. Većina osoba sklonih fantaziji stvorile su svetove mašte za sebe kada su bile deca i nastavljaju da provode vreme maštajući čak i kao odrasli. Međutim, oni imaju tendenciju da zadrže ova iskustva za sebe. Mnogi su imali lažne prijatelje kada su bili deca i verovali u vile. Pojedinci skloni fantaziji takođe tvrde da imaju natprirodne moći, kao što su psihičke, telepatske i isceliteljske moći. Oni takođe navode da imaju živopisne snove. Bejker kaže:

„Pojedinci skloni fantaziji pojavljuju se kao mediji,

vidovnjaci i religiozni vizionari. Oni su takođe ti koji imaju mnoga realna iskustva ‘van tela’ i prototipsko iskustvo ‘blizu smrti’. Međutim, ogromna većina fantazerskih ličnosti spada u širok spektar osoba koje normalno funkcionišu i potpuno je neprikladno označavati ih psihijatrijskim slučajevima.“³³

Reči slika i fantazija se često pojavljuju u vezi sa hipnozom. Po svojoj prirodi, slike i fantazija uključuju vizuelizaciju. Međutim, pre nego što upozorimo na praksu vizualizacije i imaginacije uključene u hipnozu, moramo reći da postoje obične, legitimne upotrebe mašte. Na primer, neko može mentalno videti šta se dešava dok čita priču ili sluša prijatelja kako nešto opisuje. Mašta i vizualizacija su normalne aktivnosti za stvaranje umetničkih dela i za razvoj arhitektonskih dizajna, pa čak i naučnih teorija.

Međutim, vizualizacija putem sugestije preko hipnoze može biti toliko fokusirana da osobu pomeri u izmenjeno stanje svesti sa vizuelizacijom koja postaje moćnija od stvarnosti. Druge opasne upotrebe vizuelizacije u transu ili van njega bile bi pokušaj manipulacije stvarnošću kroz fokusiranu mentalnu moć ili dočaravanje duhovnog vodiča. Neki ljudi su navođeni da zamisle mirno, lepo mesto i kada su mentalno tamo, predlaže im se da sačekaju posebno biće (osobu ili životinju) koje će ih voditi i otkriti informacije važne za njihov život. To je oblik šamanizma.

Dejv Hant upozorava na vizuelizaciju u svojoj knjizi „Okultna invazija“:

„Okultizam je oduvek uključivao tri tehnike za promenu i kreiranje stvarnosti: razmišljanje, govor i vizuelizacija...

Treća tehnika [vizualizacija] je najmoćnija. To je najbrži način da uđete u svet okultnog i da uzmete duhovnog vodiča. Šamani su ga koristili hiljadama godina. Karla Junga su podučavala duhovna bića i preko njega je uticala na humanističku i

transpersonalnu psihologiju. Napoleona Hila su učili duhovi koji su počeli da ga vode. Agnes Sanford ... je prva to unela u crkvu. Norman Vinsent Pil nije bio daleko iza nje, a njegov uticaj je bio mnogo veći...

Vizuelizacija je postala važno oruđe i među evangelistima — što ga ne čisti od njegove okultne moći. Jongi Čo ga je učinio središtem svog učenja. U stvari, on izjavljuje da niko ne može imati veru ako ne zamisli ono za šta se moli. Ipak, Biblija kaže da je vera ‘pouzdanje u ono što se očekuje, otkrivanje onog što se ne vidi’ (Jevrejima 11:1). Dakle, vizuelizacija, pokušaj da se ‘vidi’ odgovor na nečiju molitvu, pre je protiv vere nego što joj pomaže! Ipak, Norman Vinsent Pil je izjavio: ‘Ako osoba svesno zamišlja da je sa Isusom, to je najbolja garancija koju znam za očuvanje vere.’³⁴

Knjiga Alana Morisona pod naslovom „Zmija i krst: verska pokvarenost u zlom dobu“ uključuje poglavlje pod naslovom „Čarobnjački šegrti: nauke o umu u crkvi danas“, koje bi trebalo da pročitaju svi koji su zainteresovani za hipnozu. Pododjeljak u tom poglavlju je naslovljen „U tvom umu: okultna umetnost vizuelizacije“ i obavezno je čitanje za one koji žele da nauče o korenima i promoterima vizuelizacije u crkvi. Sledeći citati su iz tog odeljka:

„U osnovi naše studije je činjenica da je razvoj mašte kroz vežbe ‘vizuelizacije’ jedna od najstarijih i najraširenijih okultnih tehnika za proširenje uma i otvaranje psihe ka novim (i zabranjenim) oblastima svesti.“³⁵

„Praksa vizuelizacije se može koristiti na različite načine, ali svi oni spadaju u tri glavna tipa. Prvo, mogu se koristiti da obezbede ulaz u ono što psiholozi nazivaju ‘neobičnim stanjem svesti’. Drugo, oni se mogu koristiti kao sredstvo za nešto što se zove ‘unutrašnje isceljenje’ ili ‘isceljenje sećanja’. Treće, oni mogu da obezbede instrument za manipulaciju i rekreaciju

materije i svesti.“³⁶

„Većina ljudi koji su zavedeni u praksu vizuelizacije – posebno oni unutar crkve – nemaju ni najmanju koncepciju okultnog cilja koji leži u njegovom korenu. Uprkos privlačnosti i bezopasnim prednostima koje su izneli njeni zagovornici, vizuelizacija je primarni ulaz za demonsku infiltraciju u ljudsku svest – obmana koja se trenutno radi u zaista velikim razmerama.“³⁷

Šta god da je hipnoza, ona uključuje pojačanu sugestiju, diskretno stanje svesti, fenomene transa i aspekte disocijacije, imaginacije i vizuelizacije. Šta god da je hipnoza, ona može biti ulaz u okultizam.

Treće poglavlje

Da li je hipnoza prirodno iskustvo?

Oni koji promovišu hipnozu često kažu da je hipnoza prirodni deo našeg svakodnevnog života. Jedan primer je Pol F. Barkman, klinički psiholog i dekan Instituta za postdiplomske studije Kedar Hil, koji kaže:

„Hipnotički trans se redovno javlja u svim hrišćanskim skupštinama. Oni koji ga najviše osuđuju kao đavolski su upravo oni koji najčešće izazivaju hipnotički trans – nesvesni da to čine.“¹

Ako se pod prirodnim podrazumeva normalno u smislu sna, onda ovo odbacujemo jer je san neophodan deo života. Hipnoza nije. Ako se pod prirodnim podrazumeva dobro, onda odbacujemo i ovo, jer mnoge prirodne emocije ljudi, kao što su ponos, bes i ljubomora, mogu biti zle.

Profesor Ernest Hilgard tvrdi da „hipnoza nije nešto natprirodno ili zastrašujuće. To je sasvim normalno i prirodno i proizilazi iz uslova pažnje i sugestije.“² Hipnotizer Dejvid Gordon smatra da je dobar prodavac dobar hipnotizer, dobar film uključuje hipnozu, a nagovaranje nekoga da nešto uradi je oblik hipnoze. U stvari, Gordon veruje da je „većina onoga što ljudi rade je hipnoza.“³

Svrha onih koji promovišu hipnozu je da nas ubede da je to deo naše svakodnevice kako ne bismo više bili sumnjičavi prema njoj. Definisanje hipnoze kao dela normalnog svakodnevnog života i sveprisutne aktivnosti je semantički obrt za dovodeње ljudi u trans. Predstavljena logika je da su „pažnja i sugestija“ deo svakodnevnog života. Stoga, pošto hipnoza uključuje pažnju i sugestiju, ona mora biti prihvatljiva. Sa istom logikom,

moglo bi se promovisati ispiranje mozga. Jedna osoba koja utiče na drugu deo je svakodnevnog života. Ispiranje mozga je samo jedna osoba koja utiče na drugu. Kroz proces *reductio ad absurdum* dovedeni smo do ideje da je ispiranje mozga prihvatljivo.

Sličnosti hipnoze i prirodnih stanja su površne; ali dublje razlike su ogromne! Pažnja i sugestija nisu hipnoza, a ubeđivanje nije ispiranje mozga. Pažnja i sugestija mogu biti deo hipnoze, a ubeđivanje može biti deo ispiranja mozga, ali celina nije jednaka jednom delu. Čak i psihička iskustva i istočnjačke meditativne tehnike imaju neke prirodne komponente.

Ako neko može da se uveri da je hipnoza veliki deo njegovog svakodnevnog misaonog života, onda više neće biti oprezan prema njoj. Jedan primer koji se koristi u prilog takvoj tvrdnji je primer osobe koja gleda belu traku dok vozi autoputem i promaši svoje skretanje. Rečeno nam je da je ovo samoindukovana hipnoza. Da li to znači da kad god je neko fokusiran na jednu stvar, a ignoriše drugu, on se hipnotiše? Neki veruju da je svaki period koncentracije oblik hipnoze. Rekli bi da ako neko putuje od kuće do kancelarije i ne seća se vožnje usput, on je u stanju samoindukovane hipnoze. Oni bi dalje sugerisali da ako se osoba koncentriše na opuštanje u strašnoj situaciji, kao što je tokom ispita ili intervjua, ona koristi osnove samoindukovane hipnoze.

Definisati takve događaje kao samohipnozu kako bi se čitavom polju hipnotizma dao kredibilitet je čista besmislica. Ljudski izbor da se koncentriše na opuštanje umesto da bude uplašen nije više hipnoza od izbora fudbalske utakmice umesto filma ili koncentrisanja na jednu ideju umesto druge. Ako ovu smešnu ideju proširimo do njenog zaključka, na kraju ćemo označiti hrišćansko obraćenje kao stanje samoindukovane hipnoze. Ne samo da bi se obraćenje smatralo hipnozom, već bi se

smatralo i pokajanje, pričešće, molitva, bogoslužjenje i drugi elementi hrišćanstva. I, upravo se to dogodilo. Kroger i Fezler kažu: „Odličan primer autohipnoze su molitva i meditacija.“⁴ Kroger na drugom mestu kaže:

„Molitva, posebno u jevrejskoj i hrišćanskoj religiji, ima mnogo sličnosti sa hipnotičkom indukcijom... kontemplacija, meditacija i samoudubljenje karakteristični za molitvu su skoro identični autohipnozi.“

Kroger tvrdi da su „starozavetni proroci verovatno koristili i autohipnotičke i masovne hipnotičke tehnike“ i da se „hipnoza u ovom ili onom obliku praktikuje u skoro svim religijama“. Što se tiče isceljenja verom, Kroger dodaje:

„Ako neko posmatra hodočasnike koji očekuju da će biti izlečeni u svetilištu, odmah biva impresioniran činjenicom da je većina ovih osoba, dok hodaju prema svetilištu, zapravo u hipnotičkom stanju.“

Kroger konačno izjavljuje:

„Što se više proučavaju različite religije, od ‘najprimitivnijih’ do ‘najcivilizovanijih’, sve više shvatamo da postoji zapanjujući odnos, koji uključuje sugestiju i/ili hipnozu, kao i uslovljavanje, između religioznih fenomena i hipnoze.“⁵

Margareta Bovers kaže:

„Religionista više ne može da krije glavu u pesak i tvrdi da ne poznaje nauku i umetnost hipnotičke discipline... Bilo da odobrava ili ne odobrava, svaki efektivni religioznik, u upotrebi rituala, propovedanja i obožavanja, neizbežno koristi hipnotičke tehnike.“⁶

Ričard Morton, zaređeni sveštenik sa doktoratom iz psihologije savetovanja, napisao je knjigu pod naslovom „Hipnoza i pastoralno savetovanje“. Iz svoje obuke i prakse kao hipnoterapeut i psiholog, Morton zaključuje da je hipnoza normalna ljudska sposobnost i da „pripisivanje tom fenomenu *per se*

demonskog ili okultnog statusa znači učiniti Boga autorom zla“. Svrha njegove knjige je da podstakne versku zajednicu „da prihvati hipnozu sa počasnim statusom koji s pravom zaslužuje.“⁷ Morton opisuje upotrebu hipnotičkih tehnika u tipičnom bogoslužjenju. On kaže da je „iskustvo obožavanja zasnovano na nečijoj sposobnosti da bude podložan hipnotičkim tehnikama koje se koriste u obožavanju.“⁸ Morton kasnije kaže da je „hipnoza, kao i religija, prirodna, moćna i univerzalna“.⁹

Da bi pokazali koliko neko može da izopači istinu, Morton, u odeljku pod naslovom „Hipnoza i religija kao prirodni fenomeni“, kaže:

„Jedan od najranijih, ako ne i najraniji mogući opis hipnoze, zabeležen je u knjizi Postanja u Starom zavetu. Ovde se kaže da je Bog ‘prouzrokovao dubok san’ da padne na čoveka da bi mu stvorio partnera.“¹⁰

Pored toga, Morton tvrdi da je žena koja je došla Isusu sa tečenjem krvi (Luka 8:43-48) bila izlečena hipnozom.¹¹ Morton veruje da su mnoga Isusova isceljenja obavljena „prirodnim“ hipnotičkim sredstvima. I tako, čuda se navodno postižu hipnozom.

Rezonovanjem da je hipnoza koncentracija i sugestija i da su koncentracija i sugestija hipnoza, moglo bi se doći do zaključka da se odupreti hipnozi znači suprotstaviti pričešću, ispovesti, obraćenju i molitvi. Doveden do krajnosti, da bi izbegao hipnozu, čovek mora odustati od vere i prestati da razmišlja. Ako bi neko primenio ovu vrstu rezonovanja na medicinu, mogao bi početi tako što bi primetio da lekari razgovaraju sa svojim pacijentima. Sada bi se moglo zaključiti da, pošto medicina podrazumeva razgovor, svako ko razgovara se bavi medicinom.

Iako postoje prirodne aktivnosti kao što su koncentracija i sugestija u hipnozi, hipnoza nije samo normalna, svakodnevna aktivnost. Iako možda postoje sličnosti između molitve i

hipnoze, postoji velika razlika između prepuštanja Bogu u molitvi i prepuštanja hipnotizeru tokom hipnoze. Postoji velika razlika između verovanja u Boga i ispoljavanja vere u hipnotizera, iako obe aktivnosti uključuju veru. Iako postoje površne sličnosti između hipnoze i mnogih drugih aktivnosti, iz toga ne sledi da su sve iste.

Četvrto poglavlje

Vrši li hipnoza nasilje nad voljom?

Primarna briga o hipnozi za mnoge ljude je da li se nečija volja može narušiti hipnozom. U „Sažetom udžbeniku“ stoji:

„Siguran etički sistem vrednosti važan je za svu terapiju, a posebno za hipnoterapiju, u kojoj su pacijenti (posebno oni u dubokom transu) izuzetno sugestivni i popustljivi. Postoji kontroverza oko toga da li će pacijenti tokom stanja transa izvoditi radnje koje inače smatraju odvratnim ili koje su u suprotnosti sa njihovim moralnim kodeksom.“¹

Za neke stručnjake kršenje volje je kontroverzno, ali drugi stručnjaci to navode kao činjenicu. Psihijatar Artur Dikman naziva predaju volje „kardinalnom odlikom hipnotičkog stanja“.² U svom tekstu „Ljudsko ponašanje“, Berelson i Stajner kažu: „Ne samo da kooperativni stav nije neophodan za hipnozu, neki ljudi čak mogu biti hipnotisani protiv svoje volje.“³

Odgovarajući na pitanje „koje su opasnosti od hipnoze?“ scenski hipnotizer i zabavljač Džejms J. Mejps je rekao:

„Kao i svaka druga nauka, ona se može zloupotrebiti i jeste. Kada hipnotizer stekne vaše poverenje, on ili ona imaju obavezu da ga ne zloupotrebe, jer hipnotizer može izazvati i pozitivne i negativne halucinacije dok je subjekt hipnotisan. Odnosno, hipnotizer može naterati subjekta da ‘vidi’ ono čega nema, kao u fatamorgani, ili može oduzeti nešto što postoji, kao što je psihosomatsko slepilo. Na primer, hipnotizer bi mogao dati osobi pravi pištolj i kroz sugestiju reći subjektu da je to vodeni pištolj i predložiti da subjekt prska svog prijatelja. Ovo je dramatičan primer, ali svakako moguć.“⁴

Ovo bi svakako predstavljalo kršenje pravila putem prevare.

Dr David Spigel, profesor Univerziteta Stanford na medicinskoj školi, kaže:

„Uobičajena ideja da u hipnozi nikada ne biste uradili nešto što inače ne biste radili nije u stvari tačna. Vi ste ranjiviji i više izloženi riziku u stanju transa jer ste više koncentrisani u svojoj pažnji i nije tako verovatno da ćete razmišljati o perifer-nim razmatranjima kao što je da li je dobra ideja da nešto uradite ili šta ja zaista radim?“⁵

Ipak, za hipnotizera je od suštinskog značaja da održi ideju kontrole volje od strane pacijenta. Pacijent će lakše verovati hipnotizeru ako se uveri da njegova volja nije narušena i da u bilo kom trenutku tokom transa može slobodno da bira. Ako hipnoza može da navede osobu da uradi nešto protiv svoje volje i ako stanje transa može da otvori takvu mogućnost, onda bi hipnozu trebalo smatrati odbojnom za hrišćane.

Kontrola podeljene volje

Proces hipnoze dovodi do vrste disocijacije u kojoj pojedinac zadržava izbor (koji se naziva izvršna kontrola) u određenim oblastima dok u isto vreme podvrgava drugoj oblasti izbora hipnotizeru. Dakle, tokom hipnoze pojedinac može da oseća kontrolu nad sobom jer još uvek može da donese mnoge izbore. Na primer, u eksperimentalnoj hipnozi gde su osobe imale slobodu kretanja kako žele, halucinirale su prema sugestijama hipnotizera. Tako tokom hipnoze postoji podela kontrole. Dok hipnotisane osobe zadržavaju brojne oblasti izbora, one su neke oblasti izbora predale hipnotizeru. Hilgard kaže za subjekte: „Unutar hipnotičkog ugovora, oni će učiniti ono što hipnotizer sugerise, doživće ono što im je rečeno da dožive i izgubiti kontrolu nad pokretima.“⁶ Na primer, kada se subjektu kaže da ne može da pomeri ruku, neće moći da pomeri ruku.

Margareta Bovers kaže kako „percepcija sveta spoljašnje stvarnosti bleedi... i dolazi vreme kada se glas hipnotizera čuje kao u sopstvenom umu subjekta, i on odgovara na volju hipnotizera kao na svoju volja.“⁷

Još jedna oblast volje koja se predaje tokom hipnoze je funkcija praćenja. Funkcija nadgledanja nam pomaže da donosimo odluke upoređivanjem prošlih situacija sa trenutnom situacijom. Takvo podsećanje informacija i primena na sadašnju situaciju može promeniti našu odluku o tome kako da se ponašamo, kao što je: „Ako budem trčao okolo praveći buku i ponašajući se kao majmun, izgledaću kao budala.“ Sa oštećenim takvim funkcijama monitoringa, pojedinac može vršiti radnje koje inače ne bi ni razmatrao.

Pošto se stvarnost u transu iskrivljuje, subjekt ne može pravilno da proceni koje akcije imaju smisla, a koje ne. Hilgard kaže da u stanju transa postoji logika transa koja prihvata „ono što bi se inače smatrao nekompatibilnim.“⁸ Dakle, pojedinac u hipnotičkom transu može mahati rukama gore-dole kao odgovor na sugestiju hipnotizera da ima krila. Ako je stvarnost iskrivljena i osoba nije u stanju da donosi sudove o stvarnosti, njeni načini odgovornog izbora su narušeni. On nije u stanju da odgovorno sprovodi sopstvenu volju.

Vežbanje izbora i korišćenje informacija tokom normalnog stanja osobe su iskrivljeni tokom hipnoze i mogu dovesti do toga da pojedinac prepusti neke od ovih oblasti hipnotizeru. Ako neko ne zadrži svoju potpunu normalnu sposobnost da proceni stvarnost i da bira, onda se čini da bi njegova volja mogla biti narušena i barem delimično narušena. Poznati udžbenik psihijatrije kaže:

„Hipnoza se može opisati kao izmenjeno stanje intenzivne i osetljive međuljudske veze između hipnotizera i pacijenta, koju karakteriše pacijentova neracionalna potčinjenost i relativno

prepuštanje izvršne kontrole u manje ili više regresirano, razdvojeno stanje.“⁹

Iako ovo mešanje u izbor i testiranje realnosti može biti privremeno, postoji mogućnost post-hipnotičke sugestije koja bi ostala kao uticaj, a takođe i mogućnost daljeg odvajanja ovih funkcija.

Očigledno nam je da hipnotizer može prevariti osobu da izvrši delo koje bi bilo u suprotnosti sa njenim uobičajenim izborom.¹⁰ Hipnotizer može čak navesti osobu da počini ubistvo stvarajući ekstremni strah da neko pokušava da je ubije. Pacijent bi to shvatio kao čin samoodbrane. Hipnotičkom obmanom moguće je navesti nekoga da učini nešto protiv svoje volje tako što će se taj čin prikriti u ono što bi bilo po njegovom izboru.

Pošto bi osoba pod hipnozom uradila nešto ako bi se to činilo verodostojnim i poželjnim, i pošto je realnost iskrivljena pod hipnozom, do povrede može doći činjenicom da je subjekt u višem sugestibilnijem stanju a propagator transa može učiniti skoro sve verodostojnim i poželjan. Hipnotizer Simeon Edmunds citira brojne slučajeve u svojoj knjizi „Hipnotizam i psihički fenomeni“ kako bi ilustrovaio svoje uverenje da je moguće da hipnotizer izvrši nezakonit čin protiv subjekta i da je čak moguće da hipnotizer natera subjekta da izvrši nezakonit čin.¹¹ Osim smirenih uveravanja hipnoterapeuta da nečija volja nije narušena pod hipnozom, malo je dokaza da se ne može narušiti. Tema povrede volje nije samo kontroverzna, već je i komplikovana činjenicom da je nemoguće u potpunosti znati šta je prava volja osobe u svim okolnostima. Čovjek može reći: „Volim svoju taštu“, ali je zapravo mrzi. Pitanje povrede volje možda se ne može rešiti retorikom ili istraživanjem zbog svoje komplikovane prirode.¹²

U svojoj knjizi „*R.F.K. mora umreti!*“ *Istorija atentata na Roberta Kenedija i njegovih posledica*, Robert Bler Kajzer

postavlja pitanje optuženog Sirhana, koji je prethodno bio hipnotisan i bio u transu kada je ubio Kenedija. Kajzer kaže:

„Prema široko prihvaćenom klišeju, koji uglavnom propagiraju scenski hipnotizeri i drugi koji imaju komercijalni interes za hipnozu, niko se hipnozom ne može navesti da učini bilo šta protiv sopstvenog moralnog kodeksa. Međutim, istorija hipnoze i sami anali zločina dovoljan su dokaz da vešti operateri mogu da navedu određene veoma sugestivne subjekte da rade ‘loše’ stvari tako što će kvariti njihov osećaj za stvarnost i pozivati se na neki ‘viši moral’.

Dana 17. jula 1954, Bjorn Šov Nilsen je osuđen u Centralnom krivičnom sudu u Kopenhagenu i osuđen na doživotni zatvor jer je „planirao i podsticao uticajem raznih vrsta, uključujući sugestije hipnotičke prirode“, izvršenje dve pljačke i dva ubistva od strane drugog čoveka. Ovaj čovek, Pal Hardrup, danas je na slobodi jer je dr Pol Rajter, šef psihijatrijskog odeljenja opštinske bolnice u Kopenhagenu, proveo devetnaest meseci na iscrpnom proučavanju čudne – verovatno homoseksualne – veze između njih dvojice, koja je počela u zatvoru godine pre.

Prema dr Rajteru, Nilsen je stvorio slepo poslušan instrument u Hardrupu, koji bi pao u trans na zvuk (ili prizor) jednostavnog signala – slova X – i radio šta god je Nilsen predložio. Nilsen je hipnozom ubedio Hardrupa da je on izabrani instrument za ujedinjenje cele Skandinavije. Hardrup bi osnovao novu političku stranku, radio bi pod upravom duha čuvara – X – (koji bi komunicirao s njim preko Nilsena). Kada je ovaj stav usađen, Nilsen je naveo Hardrupa da prikupi novac za novu stranku pljačkajući banke (i predajući novac Nilsenu). Hardrup je uspešno opljačkao jednu banku, a zatim, u toku druge pljačke, ubio blagajnika i direktora banke i ubrzo potom uhapsila ga policija Kopenhagena.

Rajterov zaključak je bio da je Nilsen u Hardrupu stvorio

podeljenu ličnost, paranoidnog šizofrenika, koji nikada nije bio svestan, do Rajterovog rada sa njim, da je programiran za zločin i programiran da zaboravi da je programiran. Rajterov kompletan prikaz je jeziva priča o misticizmu i ubistvu – i o nekim veoma upornim Rajterovim detektivskim radom koji možda nema premca u istoriji psihijatrije i kriminala.

Dakle, nije bilo nemoguće. Sirhan je mogao biti programiran i programiran da zaboravi.“¹³

Pošto hipnoza stavlja odgovornost van sprovođenja objektivnog, racionalnog, potpuno svesnog izbora, ona narušava volju. Normalne sposobnosti ocenjivanja su potopljene i izbor se vrši prema sugestiji bez ravnoteže racionalnog ograničenja.

Volja je dragoceno ljudsko blago i pokazuje neizbrisivu ruku našeg Stvoritelja. Ljudska volja zahteva više poštovanja nego što se čini da hipnoza nudi. Zaobilaženje odgovornog stanja razuma i izbora samo zbog nade u neki željeni kraj je loša medicina i, što je najgore, loša teologija. Zbog toga na listu razloga zašto hrišćani treba da budu oprezni prema hipnozi dodajemo mogućnost kršenja volje.

Peto poglavlje

Indukcija i zavodenje

Pjer Žane, rani praktičar moderne hipnoterapije, nije imao problema da svoje pacijente zavede u trans. On je jasno izjavio: „Ima pacijenata kojima... moramo reći deo istine; a ima i onih kojima se zbog stroge moralne obaveze moramo lagati.“¹

Ove zapanjujuće reči pozivaju nas da pobliže pogledamo hipnozu i kako se ona danas koristi. Počnimo od početka. Šta se dešava kada hipnotizer počne nekoga da hipnotiše?

Hipnoza počinje kreativnom manipulacijom. Hipnotizer vodi pojedinca u stanje hipnoze kroz proces koji se naziva indukcija. Hipnoterapeut koristi tehnike kao što su ponavljanje, obmana, stimulacija mašte i emocionalno naglašene sugestije kako bi efikasno uticao na volju i uslovljavao ponašanje subjekta.²

Malo ljudi shvata da hipnotička indukcija često uključuje suptilne oblike obmane. Čak i ako hipnotizer pokušava da daje samo istinite i iskrene izjave, obmana može ući kroz izobličenje stvarnosti koje počinje tokom indukcije i nastavlja se tokom hipnotičkog transa.

Dr Kit Harari kaže: „Dvosmislenost oko toga šta znači biti pod uticajem hipnoze počinje odmah na početku, bez standarda za hipnotičku indukciju.“³

U svojoj knjizi „Kreativne skripte za hipnoterapiju“, dr Marlen Hanter kaže:

„Sigurno postoji onoliko tehnika indukcije u hipnozi koliko i ljudi koji praktikuju hipnozu – zaista, mnogo puta veći broj, jer skoro svako ih ima nekoliko – i očigledno bi bilo nemoguće čak ni opisati sve glavne kategorije.“⁴

Hanter daje primere samo tri vrste indukcionih tehnika –

osnovne tehnike, vizuelne slike i fiksacije očiju. U svakoj od ovih tehnika Hunter daje i reči koje treba izgovoriti i vreme koje treba koristiti. Sledi samo deo „Osnovne indukcione tehnike“ koju koristi:

„Malo-malo ćete možda primetiti da vam oči postaju samo malo teže i čini se da bi bilo lepo da ih zatvorite na neko vreme. Saznajte kakav je osećaj pustiti ih da se zatvore na nekoliko sekundi, a zatim ih ponovo otvoriti – a zatim zatvoriti, otvoriti i još jednom i zatvoriti – tako je. Možda ćete primetiti da postoji nežno treperenje u vašim kapcima. To može biti znak za vas, da ulazite u neki divan prostor u svom umu gde vreme gubi svoj uobičajeni smisao i možete da sagledate toliko stvari na drugačiji način.“⁵

Pored ovih reči koje treba izgovoriti subjektu o zatvaranju očiju, Hanter dodaje ovu napomenu: „manje zastrašujuće od predloga da se zatvore – trajanje – posebno kod neiskusnog subjekta. Pored reči o treperenju očnih kapaka, ona dodaje napomenu: „ako pažljivo gledate, videćete kako oči zasjaje neposredno pre nego što zatrepere — pravi trenutak da to pomenete!“⁶ Kasnije u rečima koje će se izgovoriti subjektu, Hanter nudi sledeće:

„I dok to radite, vaš unutrašnji um će vas odvesti do vašeg najboljeg nivoa udobne hipnoze, šta god da vam odgovara, da biste postigli ono što ćete danas postići.“⁷

Ideja za koju kaže da želi da komunicira sa subjektom je da je sve što VI (subjekt) činite je u redu.⁸ Na kraju svog odeljka o „Tehnici fiksacije očiju“ Hanter daje sledeći scenario za hipnoterapeuta da razgovara sa subjektom:

„Kasnije, kada naučite da izvodite sopstvenu hipnozu, možete je koristiti kao signal sebi – da ste upravo spremni da uđete u to veoma prijatno stanje. Neki ljudi smatraju da će to opstati; za druge, prilično brzo nestaje; za mnoge se čini da dolazi i

odlazi, verovatno u zavisnosti od promene nivoa hipnoze, ali je skoro uvek tu za početak. Tako da možete misliti na to kao na lep trag, da upravo ulazite u to veoma prijatno stanje.“⁹

Beleške Hanterove pored gornje skripte su: „ovo je tvoje oruđe“ i „šta god da se desi je prava stvar da se desi“. Ove beleške, uključujući i one o treperenju očnih kapaka, primeri su načina na koji hipnotizeri predviđaju i manipulišu odgovorima i motivišu subjekta da uđe u trans.

Hanter savetuje hipnotizera da: „Izjavi i ponovi nekoliko puta da je šta god da se desi je prava stvar da se desi u bilo kom hipnotičkom iskustvu.“¹⁰ Plan je da se ono što se kaže svakom pojedincu prilagodi kako bi se povećalo poverenje u hipnotizera i proces, da se smanji otpor pojedinca i podstakne subjekt u stanje transa. To je obmanjujuća i nepoštena upotreba reči kako bi se savladao otpor i doveo subjekt u stanje transa.

Na samom početku sesije Hanter savetuje:

„Preambula je takođe dobar trenutak za usađivanje pozitivnih sugestija kao što su ‘Vidim da ste dobro motivisani, a to je najvažniji kvalitet za uspešno hipnotičko iskustvo.’“¹¹

Ovo je laž koja se koristi da bi se smanjio otpor subjekta i povećala njegova motivacija za saradnju.

Ako se pojavi otpor od strane subjekta, Hanter savetuje hipnotizera:

„Prva prilika za ublažavanje otpora dolazi kada neiskusnim subjektima objašnjavate hipnozu uopšte, uz napomenu da je otpor normalan i čak poželjan. To je signal da se njihov mudar, dubok, unutrašnji um brine o njima.“¹²

Ovo je još jedan primer nepoštene upotrebe reči hipnotizera da smanje otpor upotrebom neutemeljenog komplimenta.

Hanter daje niz predloga za prevazilaženje otpora i ostvarivanje saradnje. Obratite pažnju na manipulaciju rečima u sledeća dva primera:

„Mnogi ljudi će, prilično ratoborno, reći: ‘NIKAD se ne mogu opustiti.’ Odgovor na to je da se brzo kaže: ‘Oh, molim vas, NE opuštajte se! Jednostavno uživajte slušajući moj glas. Vi ste jedan od onih ljudi koji će raditi najbolje što mogu kada pažljivo slušaju i fokusiraju se na ono što govorim.’ Znamo da podsvest ima tendenciju da zanemaruje negativnosti i da će ‘molim vas NE...’ tumačiti kao ‘molim vas URADITE’.

Za one subjekte koji drže oči otvorene, srećni komentar: ‘Oh, vi ste jedan od onih ljudi koji vole da idu u hipnozu otvorenih očiju’, obično će dovesti do momentalnog zatvaranja očiju.“¹³

„Sažeti udžbenik“ takođe daje savete za indukciju transa:

„Terapeut može da koristi brojne specifične procedure kako bi pomogao pacijentu da bude hipnotisan i da odgovori na sugestiju. Te procedure uključuju iskorištavanje nekih prirodnih fenomena sličnih hipnozi koji su se verovatno dešavali u životnim iskustvima većine pacijenata. Međutim, o tim iskustvima se retko govori; shodno tome, pacijenti ih smatraju fascinantnim. Na primer, kada razgovarate o tome kakva je hipnoza sa pacijentom, terapeut može reći: ‘Da li ste ikada imali iskustvo da se vozite kući dok razmišljate o problemu koji vas zaokuplja i odjednom shvatite da, iako ste stigli zdravi i zdravi, ne možete da se setite da ste prošli pored poznatih znamenitosti? Kao da ste spavali, a ipak ste stali na sva crvena svetla i izbegavali sudare. Nekako ste putovali automatskim pilotom.’ Većina ljudi rezonuje na to iskustvo i obično rado opiše slična lična iskustva.“¹⁴

Autori priznaju da ova epizoda nije nužno hipnotičko stanje, ali se koristi da bi subjekt to povezao sa hipnotibilnošću. Očigledno je da se radi o obmani da bi se stekla prednost, zbog čega bi subjekt mogao da oseti da je hipnoza bezbedna kao i ono što je već iskustvo i da ga na taj način otvori za stanje transa. Autori „Sažetog udžbenika“ su svesni da mnogi stručnjaci gornju

epizodu ne bi smatrali stanjem transa.

Jedan oblik obmane koji koriste hipnotizeri su dvostruko obavezujuće sugestije. Lekar Vilijam Kroger i psiholog Vilijam Fezler, dva dobro poznata stručnjaka za hipnozu, opisuju indukciju govoreći da se ona „sastoji od uzastopnog niza dvostruko vezanih sugestija.“¹⁵ Dvostruko obavezujuće sugestije su komentari koji se daju subjektu koji ukazuju na to da je njegov odgovor (bez obzira kakav je) prikladan za prelazak u stanje hipnoze. Predlozi su raspoređeni tako da izazovu poverenje i saradnju subjekta kako bi se on mogao opustiti. Kroger i Fezler predlažu takve stvari kao što su:

„Ako pacijentove oči trepću ili pojedinac guta, može se reći: ‘Vidiš, upravo si trepnuo’, ili progutao, u zavisnosti od slučaja. Oni deluju kao potkrepljivači koji sugerišu da je pacijent dobro.“¹⁶

Kroger i Fezler koriste druga takva pojačanja da osobu brže dovedu u trans. Milton Erikson, poznat kao „veliki majstor kliničke hipnoze“, koristio je dvostruku vezu da svojim pacijentima dâ pseudoizbor. Pacijent je mogao da izabere laki ili duboki trans, ali, u svakom slučaju, pacijent bi završio u transu.¹⁷ Hipnoterapeut Piter Frenkaš kaže: „Veoma je važno iskoristiti svaku reakciju klijenta da produbi svoj trans.“¹⁸

Kroger i Fezler raspravljaju o nizu drugih „faktora koji utiču na hipnotičku indukciju“, uključujući prestiž terapeuta. Oni kažu:

„Terapeut koji je u poziciji ‘jedan gore’ izaziva poštovanje od strane aplikanta koji je u poziciji ‘jedan dole’. Ako ovaj drugi posmatra terapeuta sa strahopoštovanjem i poštovanjem, posebno ako je autoritet, prestiž povećava uspeh hipnotičke indukcije.“¹⁹

Pjer Žane još dramatičnije govori o dominaciji subjekta od strane hipnotizera. On kaže:

„Odnos hipnotisanog pacijenta prema hipnotizeru ne razlikuje se ni po čemu suštinski od odnosa ludaka prema upravniku azila.“²⁰

Nakon indukcije, obmana se može nastaviti, u zavisnosti od svrhe transa. Tokom eksperimentalne hipnoze, subjektima se ponekad kaže da će privremeno biti gluvi. I zaista neće čuti ništa iako u prostoriji ima buke i glasova.²¹ Da li je ovo samo sugestija ili je obmana? Drugi eksperiment se sastoji u tome da se ispitanicima kaže da će videti sat na kome nedostaje kazaljka. Kada im se pokaže sat, oni haluciniraju i vide ono što im se kaže da vide: sat bez kazaljke za sat, iako je sat netaknut. Profesor Ernest Hilgard kaže: „Sa smanjenim kritičkim sposobnostima, mašta lako postaje halucinacija.“²² Dakle, **putem obmane subjekti haluciniraju prema sugestiji.**

Žane je priznao da hipnoza počiva na obmani. Odgovarajući na moralni prigovor hipnotizera koji obmanjuje svog pacijenta, rekao je:

„Žao mi je što ne mogu da podelim ove uzvišene i lepe skrupule... Moje uverenje je da pacijent želi lekara koji će ga izlečiti; da je profesionalna dužnost lekara da da bilo koji lek koji će biti koristan i da ga prepíše na način na koji će doneti najviše dobra.“²³

Hipnotička indukcija se, dakle, sastoji od sistema verbalne i neverbalne manipulacije kako bi se osoba dovela u stanje povišene sugestibilnosti – jednostavnije, stanje u kojem će se verovati u gotovo sve.

Hipnoza i obmana: Od sugestije do placebo

Profesor psihijatrije Tomas Šac (Thomas Szasz) naglašava da je hipnoza moć sugestije.²⁴ Psihijatar istraživač E. Fuller Tori postavlja i zatim odgovara na pitanje koje podržava ovu tačku

gledišta:

„Kako vračari, oslanjajući se prvenstveno na tehnike kao što su sugestija i hipnoza, mogu postići dobre rezultate kao zapadni terapeuti koji koriste mnogo sofisticiranije tehnike?“²⁵

Tori prvo odgovara da zapadnjačke tehnike zapravo uopšte nisu sofisticiranije i da „mi dosledno potcenjujemo moć tehnika kao što su sugestija i hipnoza.“²⁶

Kroger izjavljuje: „Moć hipnoze je moć verovanja!“ i identifikuje hipnozu kao oblik isceljenja verom. On kaže:

„Pitanje da li je religiozno ili hipnotičko isceljenje verom efikasnije očigledno se odnosi na prethodnu uslovljenost subjekta.“²⁷

U ispitivanju hipnoze, otkrili smo da se ona naziva oblikom sugestije, verom i konačno placebo efektom. Placebo efekat se dešava kada se veruje u određenu osobu, ili u propisanu pilulu, ili u proceduru; ova vera je ta koja donosi isceljenje. Osoba, pilula ili postupak mogu biti lažni, ali rezultat može biti stvaran. Žane je video vezu između hipnoze i lažne pilule. Da bi odbranio vrednost obmane u hipnozi, on je naveo svoje verovanje u placebo i naglasio da je ispunjavao svoju „profesionalnu dužnost“ kada je prepisao lažnu pilulu sa izjavama koje izazivaju veru.²⁸

Kroger i drugi takođe priznaju da hipnoza uključuje placebo efekat. Kroger i Fezler kažu da „vera u određeni lek vodi uspehu tog leka!“²⁹ Kroger takođe kaže: „Svaki psihoterapeut duguje svojim pacijentima da iskoristi svoj neupitan placebo efekat na najvišem nivou – hipnozu.“ Kao što placebo nije efikasan kod svih pacijenata, Kroger priznaje da hipnoza nije uspešna kod svih pojedinaca.³⁰ On zaključuje: „Naša teza je da ako je placebo efikasan, onda će hipnoza koju kompetentni lekar koristi oprezno za validnu indikaciju služiti najboljem interesu pacijenta.“³¹

Placebo efekat nije ograničen samo na hipnozu. Takođe

deluje u akupunkturi, biofidbeku i generalno u psihoterapiji. Brojne studije podržavaju ideju da je u umu neka mentalna, emocionalna, pa čak i fizička promena. Studija o upotrebi akupunktura na jednom univerzitetu ukazuje na to da pacijentovo očekivanje olakšanja može uticati na rezultate. Istraživači su otkrili da akupunktura najbolje deluje na one ljude koji pokazuju veru u proceduru. Pozitivne primedbe koje su eksperimentatori uputili pacijentima podstakle su veća očekivanja. Njihov zaključak je: da bi akupunktura smanjila bol, morala je da bude praćena rečima i radnjama koje bi pomogle pacijentu da veruje da će lečenje biti uspešno.³²

Druge studije su pokazale da se različiti simptomi anksioznosti i stresa mogu smanjiti davanjem lažnih informacija subjektima. Da bi ilustrovao moć vere i placebo efekat, jedan istraživač je pokazao kako lažne povratne informacije mogu smanjiti simptome kardiovaskularnih bolesti. U ovom eksperimentu subjektima je rečeno da se njihovi rezultati testa poboljšavaju, iako nisu. Korišćenjem lažnih povratnih informacija sa uređajima za biofidbek, pacijenti su dobili osećaj samokontrole. Kako su lažne povratne informacije prenosile sve veći nivo uspeha, pacijenti su verovali da imaju veću samokontrolu. Tokom perioda od nekoliko nedelja, subjekti su prijavili smanjenje simptoma stresa.³³ Jedan od razloga za takva poboljšanja je vera osobe u sopstvene prirodne moći. Prema tome, „biofidbek trening može biti... ‘krajnji placebo’“³⁴

Druga studija je objavila da lažne informacije o sobnoj temperaturi mogu uticati na udobnost tela. Studija je pokazala da „pogrešno informisanje ljudi o sobnoj temperaturi može dovesti do toga da se osećaju toplije ili hladnije nego što bi mogli da znaju stvarnu temperaturu.“³⁵ Psihijatar Artur Šapiro navodi da je „psihoanaliza – i njene desetine psihoterapijskih izdanaka – najčešće korišćeni placebo našeg vremena.“³⁶ Jedan oblik

psihoterapije, terapija socijalnim uticajem, namerno koristi lažne povratne informacije kako bi postigao uspeh. Jedan praktičar ove vrste terapije kaže:

„Ako ostavimo humanitarni žar na stranu, posao terapeuta je da preuzme vlast nad pacijentom, nastavi sa rešavanjem problema, a zatim ubedi pacijenta da je bolje, čak i ako to znači da je prevrtljiv.“³⁷

Ovaj terapeut tvrdi: „Uspešna terapija se skoro može sve-
sti na formulu. Glavni deo formule je da se ubedi „klijent da terapija definitivno deluje nezavisno od bilo kakvog objektivnog dokaza promene.“³⁸ U ovom obliku terapije, laskanje, izvrtanje, laži i svi oblici onoga što se eufemistički naziva „lažnim povratnim informacijama“ se uspešno koriste. Etiku na stranu, ovaj oblik terapije je čvrsto svedočanstvo o moći uma za samotransformaciju.

Bilo koju tehniku ili metod koji zavise od obmane treba posmatrati sa velikom sumnjom. Hipnoza se, zajedno sa drugim sumnjivim „medicinskim“ procedurama, u velikoj meri oslanja na sredstva za izgradnju vere, uključujući i direktnu i indirektnu obmanu. Može li se hipnotizeru, koji koristi suptilne oblike obmane kao sredstvo hipnotisanja pojedinca, verovati tokom transa ili čak u njegovim uveravanjima u sigurnost hipnoze?

Šesto poglavlje

Starosna regresija i progresija

Starosna regresija je uobičajena procedura u hipnozi, jer toliko ljudi pogrešno veruje da će hipnoza pomoći osobi da povрати zaboravljena sećanja ili detalje iz nejasnih sećanja. Mark Tven je jednom rekao: „Što dalje idem unazad, bolje se sećam stvari, bez obzira da li su se desile ili ne.“¹ A to je upravo ono što se može desiti u starosnoj regresiji – jasno sećanje na stvari koje se nikada nisu dešavale ili pogrešni detalji o tome šta se možda dogodilo.

Dr Majkl Japko definiše regresiju starosti na sledeći način:

„‘Starosna regresija’ je hipnotička procedura u kojoj je klijent uronjen u iskustvo sećanja. Klijenta se može ohrabriti da se seti događaja u živopisnim detaljima, što je postupak koji se naziva ‘hipermnezija’. Ili, klijent može biti podstaknut da ponovo proživi događaje iz prošlosti kao da se dešavaju upravo sada, što je postupak koji se zove ‘oživljavanje’. Jedna ili obe ove procedure se obično koriste u terapijama usmerenim na oporavak pamćenja.“²

Priručnik o hipnotičkim fenomenima u psihoterapiji (The Handbook) kaže: „Hipnotička regresija uzrasta podrazumeva da terapeut koristi hipnozu kako bi olakšao klijentov povratak, iskustveno, u ranije vreme u životu.“³ „Sažeta Eniklopedija“ kaže:

„Ponovo proživljena emocionalna iskustva (abreakcije) se indukuju vraćanjem pacijenta nazad u traumatske epizode, a zatim da ih pacijent doživi do tačke fizičke i emocionalne iscrpljenosti.“⁴

Prenatalni životi

U ovom veoma popularnom obliku hipnoze, osoba se vraća u raniji period svog života kako bi se setila, a možda i ponovo proživljavala prošla iskustva. Oto Rank, savremenik Sigmunda Frojda, verovao je da je proces rođenja najznačajniji događaj u ranom životu, a samim tim i izvor kasnije anksioznosti. Hipnoza ponekad vodi ljude nazad do onoga što identifikuju kao iskustvo rođenja, pa čak i do njihovog prenatalnog perioda postojanja kako bi izlečili psihičke i fizičke probleme. Koristeći regresivnu hipnozu kao osnovu, neki tvrde da su fetusi in-utero i bebe na rođenju u stanju da razumeju reči, stavove i postupke onih oko sebe.

Mozak/Um izveštava:

„Pod uticajem hipnoze i psihotropnih lekova, mnogi ljudi su se prisećali prenatalnih i porođajnih iskustava vezanih za aktuelne fizičke i psihičke probleme: glavobolje, respiratorne poremećaje, fobije, depresiju, anksioznost. Podsećanje na iskustva često ublažava ili eliminiše simptome.

Jedan klijent terapeuta iz San Franciska Džeka Dauninga ‘proživeo’ je bolno fetalno sećanje na odbacivanje dok je bio pod hipnozom. Sećanje: Kada je njegova majka rekla da je trudna, njen muž je bio uznemiren i želeo je da ona abortira. Rekao je: ‘Štedeo sam da kupim Chrisler.’ Usledila je žučna svađa.

Klijent je povezao svoja trenutna osećanja nesigurnosti sa očevim odbacivanjem...

Fetalna percepcija takvih događaja shvata se veoma lično, rekao je Dauning. ‘znanje uključeno u takvo prenatalno uslovljavanje je izuzetno doslovno.’“⁵

Ako fetus razume jezik pre rođenja, zašto je potrebno toliko vremena da malo dete nauči jezik? Kako bi fetus imao bilo kakav koncept o tome šta bi Krajsler ili abortus mogli biti?

Isti članak uključuje sledeći izveštaj lekara:

„Bol u glavi je često povezan sa traumom porođaja, rekao je ginekolog Dejvid Čik. Pacijentovo hipnotičko prisećanje bolnog pritiska na glavu tokom porođaja često je dovoljno da se eliminišu simptomi hronične glavobolje, uključujući migrenu.

Čikovi pacijenti obično povezuju svoja prijavljena iskustva porođaja sa predstavljanim raspoloženjem i obrascima ponašanja. Mnogi pacijenti sa astmom i emfizemom su se skoro ugušili tokom rođenja.

Sposobnost prisećanja detalja nečijeg rođenja pod hipnozom je čudna, rekao je Čik. Njegovi pacijenti mogu tačno da naznače koja se ruka prva oslobodila tokom porođaja i na koji način se glava okrenula kada je izašla. On je potvrdio tačnost takvih izveštaja tako što ih je proveravao u odnosu na akušerske beleške napravljene tokom porođaja.“⁶

Mozak/Um navodi da do dvadeset i treće godine, pojedinci „pod hipnozom tačno izveštavaju o svom iskustvu rođenja“. U izveštaju se dalje kaže da informacije dobijene pod hipnozom „odgovaraju majčinom prepričavanju specifičnosti, kao što su njena frizura, korišćeni akušerski instrumenti, razgovori u porođajnoj sali, karakter i ponašanje medicinskih sestara i lekara, kao i majčino sopstveno emocionalno i fizičko stanje.“⁷

Međutim, sve ovo ide u lice sa dobro poznatom, neurološkom, naučnom činjenicom da je mijelinska ovojnica previše nerazvijena u prenatalnom, natalnom i ranom postnatalnom mozgu da bi mogla da čuva takva sećanja. Dejvid Čemberlen, psiholog iz San Dijega, paradoksalno izveštava da ljudi „zaista mogu da se sećaju sopstvenog rođenja do izuzetnih detalja“ kroz hipnozu, ali da sećanje na rođenje nije pohranjeno u mozgu.⁸ Ovo postavlja pitanje: ako se uspomene ne čuvaju u mozak, gde se čuvaju? Šta bi mogao biti izvor?

Frenkaš, u svojoj knjizi „Principi duhovne hipnoze“,

objašnjava hipnotički oživljena natalna, prenatalna i postnatalna iskustva u duhovnom smislu. On kaže:

„Pošto je unutrašnji um prisutan od samog trenutka začeca (u jedinstvenoj kombinaciji gena i u Bogu od večnosti pre individuacije), očigledno je da registruje, beleži i razume sve što se dešava od samog trenutka začeca. A pošto je sposobnost razumevanja jezika utisnuta u tim genima, i dok je u Bogu od večnosti koji je jezik započeo, ona je tako uvek prisutna u unutrašnjem umu.“⁹

Ovo objašnjenje, ako se prihvati, uranja čoveka u duhovnu zagonetku metafizike koja objašnjava fizičke pojave (začecje, itd.) duhovnim terminima koji nisu ni biblijski ni naučni. Takvo duhovno brbljanje može uvesti ljude u močvaru satanskog uticaja. Međutim, hipnoterapeuti koji koriste pristup pre rođenja, rođenja ili ponovnog rođenja traže olakšanje za sve, od astme do fobija kroz ovaj proces.¹⁰ A očajni ljudi postaju ranjivi na obećanja.

Prošli životi

Neki od ovih istih hipnoterapeuta vraćaju ljude u takozvane prethodne živote. Ovaj oblik oćaravanja poćinje tako što hipnoterapeut vodi osobu nazad u njene rane godine, a zatim iza tih godina, izvan materice, iza začeca do onoga što oni identifikuju kao ranije postojanje. Pacijent se ohrabruje da se priseti, preprićava i ponovo proživljava iskustva iz prošlih života za terapeuta. Opis knjige Helen Vambah „Ponovno življenje prošlih života: Dokazi pod hipnozom“ izveštava: „Jedan zapaženi psiholog predstavlja istorijski validne podatke iz preko 1000 prisećanja iz prošlih života koji snažno sugerišu da je većina nas živelu ranije živote u različitim telima.“¹¹

U svojoj knjizi „Terapija prošlih života“, Moris Nederton

i Nensi Šifrin izveštavaju o brojnim slučajevima pojedinaca koji dobijaju olakšanje od fizičkih i emocionalnih simptoma kroz hipnotičku regresiju.¹² Neki slučajevi mogu doći iz mašte ili mogu biti izmišljeni tokom procesa hipnoze putem sugestija od strane hipnotizera. Međutim, kada se slučajevi prošlih života tačno poklapaju sa istorijom, dovodi se u pitanje izvor informacija.

Jedan muškarac koji je patio od migrenskih glavobolja priča o osećanjima koja je imao kada je njegova majka patila od glavobolje dok je on bio u njenoj utrobi. Onda se „seća“: U prethodnom životu su ga uhvatili Indijanci i kožne trake su mu uvijali i zatezali oko glave. On opisuje intenzitet bola; postaje sve jači sve dok mu lobanja ne pukne i on više nije u telu. Kasnije se seli u „drugačiji život“ u kojem je Indijanac i ovog puta mu je oko glave metalna traka. Kažnjavaju ga i muče dok ne umre. Posle nekoliko drugih izveštaja, on se „seća“ iskustva rođenja iz svog sadašnjeg života. Glasovi govore da mu je glava zaglavljena i da oseća metal na glavi dok ga vuku kroz porođajni kanal. Posle četvrte sesije hipnotičke regresije, njegove migrenske glavobolje su nestale.¹³

Psihijatar Brajan L. Vajs, autor knjige „Kroz vreme u isceljenje“, zagovornik je terapije prošlim životima. Članak o dugovečnosti izveštava o njegovom radu na sledeći način:

„Nedavna klijentica – jedna od više od 200 koje je Vajs lečio terapijom prošlih života u poslednjih 11 godina – bila je depresivna žena u četrdesetim. Kao što to čini sa svim pacijentima na regresijskoj terapiji, Vajs ju je hipnotisao i predložio joj da se mentalno vrati u drugo vreme i mesto da pronade uzrok svojih simptoma.

Pod hipnozom, žena se prisetila da je nosila čipkastu odeću prostitutke iz devetnaestog veka. Umrkla je, rekla je, nakon što je zanemarila svoje telo. Posle druge sesije sa Vajsom (čija

je tipična naplata 150 dolara na sat), počela je da gubi svoju depresiju. Vajs kaže da je shvatila da se u svom sadašnjem životu ugojila kako bi bila manje privlačna, čime se zaštitila od seksualnih udvaranja. Posle desetak sesija redovno je vežbala i gubila na težini.“¹⁴

Dok je bila pod hipnozom, Elizabet Hauard, ugledni farmaceutski istraživač, ispričala je detalje svog „bivšeg života“. Kao Elizabet Fiton, navodno je živela za vreme vladavine kraljice Marije i engleske kraljice Elizabete I. Pričala je o vanbračnim rođenjima koja ne bi bila javna informacija. Ona je tačno opisala unutrašnjost kuće u kojoj je žena živela, iako ona nikada nije bila unutra.¹⁵ Iako mnogi koriste takve izveštaje da potkrepe ideju reinkarnacije, tako živopisna „sećanja“ lako mogu doći od demonskih duhova koji utiču na um tokom hipnoze.

Neki pojedinci, bilo dobrovoljno ili po sugestijama terapeuta, čak se „sećaju“ prethodnog života na drugoj planeti. Pol Banister izveštava o ogromnoj petogodišnjoj studiji na preko 6.000 pojedinaca koji su bili podvrgnuti hipnozi. On kaže: „Jedna petina je opisala ranija postojanja na drugim planetama. Banister zaključuje: „Više od 45 miliona Amerikanaca je živelo prethodne živote na drugim planetama.“¹⁶

Kroz terapiju prošlih života, autori jedne knjige tvrde da „otkrivaju uzrok trauma i problema, od seksualne neadekvatnosti do fobija do mucanja i migrenskih glavobolja, i da se efikasno nose sa njima.“¹⁷ Blagotvorni efekti terapije prošlim životima su primamljivi, ali Bog Biblije je rekao: „Ljudima je određeno da jednom umru“ (Jev. 9:27). Većini hrišćana je očigledno da je terapija prošlim životima demonska, ali koliko hipnoterapija u ranoj životu otvara pojedinca moći Princa tame? I, koliko unazad hrišćanin treba da dozvoli da bude vođen pre nego što se dostigne tačka opasnosti? Šta bi hrišćanski hipnoterapeut uradio

ako bi hipnotisana osoba prešla iz ranog sećanja u takozvani prošli život ili život na drugoj planeti?

Progresija starosti i budući životi

Pored hipnotičke terapije prošlih života, neki praktičari rade hipnotičku terapiju budućeg života.¹⁸ U ovoj aktivnosti, osobe su navodno hipnotisane u budućnost. Prema opisnim izveštajima, hipnoterapeut vodi ove osobe u buduća mesta i buduća vremena. Hipnotisana osoba navodno vidi buduće događaje, rešava ubistva i otkriva buduću sudbinu poznatih ličnosti. Kroger je istakao da je velika terapijska vrednost progresije starosti ili hipnoterapije budućeg života da se vidi kako subjekt može reagovati u budućim situacijama.¹⁹

Prema časopisu *Omni*, terapeut iz prošlih života Brus Goldberg je:

„...izvršio progresije budućeg života na preko 2.000 ljudi i izveštava da se njihovi opisi budućnosti slažu u oko 80 procenta vremena. Prema njegovim subjektima, svetski mir će nastupiti u dvadeset prvom veku, ali politički sukobi u dvadeset trećem veku će rezultirati nuklearnim ratom malih razmera. Do dvadeset petog veka mi ćemo kontrolisati vremenske prilike, a androidi će obavljati sve sitne poslove. Ali tek u dvadeset šestom veku stupamo u kontakt sa bićima sa drugih planeta.“²⁰

Priručnik govori o tome kako su se dva autora članka o progresiji starosti bavila sa dva odvojena slučaja. U jednom slučaju, žena je poželela da umre i da se ponovo spoji sa svojim nedavno preminulim mužem na nebu. U drugom slučaju, žena je „obećala umirućoj osobi da će uskoro biti s njom“ i „osetila je privrženost obećanju“ nakon što je ta osoba umrla.²¹ *Priručnik* izveštava:

„U ovim slučajevima, autori su izvestili da su pacijenti

prvi put nazadovali u starosnu dob do tačke u kojoj se dogodilo početno obećanje ili želja za smrću. Jednom kada je otkrivena priroda pacijentovog samoopaženog prestupa ili posvećenosti, oni su s godinama napredovali u nebo, gde su sami po sebi ulazili u razgovore sa izgubljenim voljenima ili sa samim Isusom Hristom. U razgovorima pacijenata sa najmilijima, oni su radili na obećanjima koja su dali i imali priliku da vide da je osoba dobro. U svojim razgovorima sa Isusom čuli bi da su shvaćeni, da im je oprošteno i da im nije vreme da budu na nebu. Ovo je bila zapanjujuće maštovita tehnika, a autori su prijavili da je toliko efikasna da su se psihoze dramatično poboljšale, depresije su se brzo povukle, a funkcionisanje ega se značajno poboljšalo.“²²

Imajte na umu da se tokom ovakvih hipnotičkih seansi pored obmane i laži čini i greh nekromantije (komunikacija sa mrtvima).

O varijaciji terapije budućih života, *Longeviti* izveštava:

„Doktor Lorens Kasler, penzionisani profesor na Državnom univerzitetu Njujorka u Geneseu, regrutovao je 100 studenata u doživotnu studiju pre 20 godina. Hipnotisao ih je, rekavši jednoj grupi da bi mogli da dožive ‘najmanje 120 godina, a verovatno i više od toga’. Ostali nisu dobili nikakvu hipnotičku sugestiju koja se odnosi na dugovečnost. Dvaput godišnje, Kasler šalje svojim ispitanicima, koji sada imaju oko 40 godina, upitnike o njihovom opštem zdravlju i načinu života. Za sada se čini da hipnoza dugovečnosti deluje.“²³

Frenkaš objašnjava prošla, sadašnja i buduća iskustva u hipnotičkom stanju na sledeći način:

„Termini kao što su ‘prošlost’, ‘sadašnjost’ i ‘budućnost’ su irelevantni i besmisleni na duhovnom nivou, a zamenjuju ih odgovarajuća stanja, uslovi i pojave bez ikakve zavisnosti od vremenskih ili prostornih elemenata.“²⁴

Frenkaš opisuje neke eksperimente u kojima je učestvo-
vao, a koji uključuju „potpuno stanje hipnoze“. On kaže:

„Osoba u plenarnom stanju bila je u stanju da prkosi pro-
storu i vremenu. Osoba je bila u stanju vrlo precizno da opiše do
najsitnijih detalja šta se dešavalo u kući drugog prijatelja udalje-
nog 300 milja. Istovremeno, osoba je mogla da opiše tačno šta
se dešavalo pre mesec dana, pre godinu dana i pre deset godina
na istom mestu, i paradoksalno, ta osoba je mogla da opiše tačno
šta će se desiti na istom mestu sledećeg dana, mesec dana od tada
i godinu dana, itd.“²⁵

U ovom hipnotičkom putovanju kroz vreme, gde je linija
razgraničenja između demonskog i medicinskog, između carstva
Satane i nauke? U kom trenutku se otvaraju vrata tame i đavo
dobija uporište?

Sedmo poglavlje

Hipnotičko pamćenje

Najvažniji faktor u hipnoterapiji u ranom ili prošlom životu je pamćenje. Hilgard kaže: „Bez obzira na to kako neko uroni u skrovišta uma, nailazi se na iste probleme – skladištenje i pronalaženje informacija, nekih istinitih, nekih lažnih.“¹ Iz ispitivanja istraživanja pamćenja, socijalni psiholog Kerol Tavris zaključuje:

„Pamćenje je, jednom rečju, loše. To je u najgorem slučaju izdajnik, u najboljem slučaju smutljivac. Daje nam živopisna sećanja na događaje koji se nikada nisu mogli desiti, i prikrija kritične detalje događaja koji su se desili.“²

Harvardsko pismo o mentalnom zdravlju kaže:

„U stvarnosti, svako sećanje je pre rekonstrukcija nego reprodukcija, i skoro uvek je duboko nepouzđano, protkano izmišljotinama i izobličenjima. Hipnoza umnožava i uvećava prilike za greške u sećanju. Hipnotički subjekti lako brkaju stvarne sa izmišljenim događajima i istovremeno postaju previše sigurni u svoja sećanja.“³

Ljudi su osmislili različite eksperimentalne situacije kako bi ispitali autentičnost hipnotički potpomognutog pamćenja. Jedan takav eksperiment uključivao je svedoke koji su odgovarali na „zadatak prepoznavanja sastava i zadatak strukturiranog opoziva“. Ono što su istraživači otkrili je sledeće:

„U odnosu na kontrolnu grupu u normalnom stanju, subjekti koji su reagovali pod uticajem hipnoze bili su značajno manje precizni u oba zadatka. Pokazalo se da je povećana podložnost obmanjujućim implikacijama glavni izvor hipnotičke inferiornosti.“⁴

U svojoj knjizi „Oni to nazivaju hipnozom“, Bejker kaže:

„Konfabulacija se bez greške pojavljuje u skoro svakom kontekstu u kome se hipnoza koristi.“⁵ Konfabulacija je tendencija da se prošli događaji iz sećanja razlikuju od onih kakvi su zapravo bili, pa čak i da se pamte fantazerski događaji kao da su se zaista desili. Čak i obični ljudi, koji nisu pod uticajem hipnoze, moraće da ponovo stvore sećanje, posebno ako treba da se sete detalja prošlih događaja. Memorija nije kao kasetofon sa svim zapamćenim detaljima; umesto toga treba rekonstruisati prošle događaje. Bejker se poziva na pesmu „Dobro se sećam” u filmu *Gigi*, u kojoj muž i žena imaju izrazito različita sećanja na svoje udvaranje i kaže:

„Pamtimo stvari ne onakve kakve su zaista bile.

...Zamagljujemo, oblikujemo, brišemo i menjamo detalje događaja u našoj prošlosti. Mnogi ljudi hodaju okolo glave pune ‘lažnih sećanja’. Štaviše, nepouzdanost svedočenja očevidaca nije samo legendarna već i dobro dokumentovana. Kada se sve ovo dodatno zakomplikuje i pomeša sa uticajem sugestija hipnotizera, kao i karakteristikama društvenog zahteva tipične hipnotičke situacije, nije ni čudo što rezultujuće podsećanje pomalo liči na istinu.“⁶

Stručnjak za pamćenje dr Elizabet Loftus izjavljuje: „Ne postoji način na koji čak ni najsofisticiraniji hipnotizer može da napravi razliku između sećanja koje je stvarno i onog koje je stvoreno.“⁷

Savet za naučne poslove Američkog medicinskog udruženja izveštava:

„Savet nalazi da sećanja dobijena tokom hipnoze mogu uključivati konfabulacije i pseudo sećanja koja ne samo da nisu tačnija, već se zapravo čini da su manje pouzdana od nehipnotičkog prisećanja. Upotreba hipnoze sa svedocima i žrtvama može imati ozbiljne posledice po pravni proces kada se svedočenje zasniva na materijalu koji je dobijen od svedoka koji je

hipnotisan u svrhu osvežavanja sećanja.“⁸

O sećanju Savet kaže:

„Pretpostavka, međutim, da proces analogan višekanalnom videorekorderu u glavi snima sve čulne utiske i čuva ih u njihovom prvobitnom obliku na neodređeno vreme nije u skladu sa nalazima istraživanja ili sa aktuelnim teorijama pamćenja.“⁹

Mnogi ljudi veruju da hipnoza omogućava ljudima da se sete stvari koje su zaboravili i koje su izvan svesnog pamćenja ili svesti. Međutim, sada je dobro poznato da kada se hipnotička sećanja objektivno ispituju, mnoga su lažna, a neka potpuna izmišljotina. Govoreći o hipnotičkoj regresiji iz prošlog životnog doba, Bejker kaže:

„Činilo se da su konfabulacije, tj. izmišljanje priča kako bi se popunile praznine u pamćenju, više norma nego izuzetak. Čini se, bukvalno, da korišćenje ‘hipnoze’ za oživljavanje ili buđenje prošlosti neke osobe na neki drugi način ne samo da stimuliše želju osobe za prisećanjem i procesima pamćenja, već takođe otvara kapije njegove ili njene mašte. Čini se da sve što je osoba iskusila, videla, čula ili pročitala odjednom postaje dostupno i utkano je u sveobuhvatnu i verodostojnu priču. Priča za koju je, u mnogim slučajevima, pripovedač ili narator uveren da je nešto što se zaista dogodilo.“¹⁰

Najprodavanija knjiga „Potraga za Brajdi Marfi“, objavljena 1956. godine, bila je blagodat za hipnotičku regresiju. Knjiga govori o hipnotizeru amateru koji hipnotiše ženu koja je pod hipnozom postala žena koja je živela oko 150 godina ranije. Priča Brajdi Marfi o njenom životu u Irskoj navodno je otkrivena kroz brojne hipnotičke seanse. Mnogi ljudi su verovali da ova priča dokazuje da hipnoza može omogućiti ljudima da se sećaju događaja koji su potpuno izvan njihovog sopstvenog svesnog pamćenja.¹¹

Naravno, bilo je kritika i razotkrivanja tvrdnji Brajdi

Marfi, kao i drugih knjiga koje iznose slične tvrdnje. Ipak, takve knjige su uticale na verovanja ljudi i o hipnozi i o reinkarnaciji. Bejker kaže:

„Sve ove knjige ili prihvataju reinkarnaciju kao činjenicu, ili na pseudo neutralan način tvrde da se verovanju u reinkarnaciju daje dodatni kredibilitet materijalima otkrivenim putem hipnotičke regresije.“¹²

Orlando Sentinel izveštava da „prema anketi Galopa iz 1990, 21 odsto Amerikanaca veruje u reinkarnaciju.“¹³

Terapeuti koji podstiču rad pamćenja u terapiji mogu zapravo dovesti klijente u stanje transa, a da toga nisu svesni. Drugi koji imaju usku definiciju hipnoze mogu zapravo poricati da koriste hipnozu, a zapravo to čine. Majkl Japko, psiholog i autor „Transvorka“, koji je široko korišćen tekst, kaže:

„Mnogo puta terapeuti nisu ni svesni da rade hipnozu. Oni rade ono što nazivaju vođenim slikama ili vođenom meditacijom, a sve su to vrlo uobičajene hipnotičke tehnike.“¹⁴

Bez obzira na to kako se pristupa sećanjima, treba imati na umu sledeće izjave iz „Oporavljena sećanja: da li su pouzdana?“¹⁵:

„Upotreba oporavljenih sećanja je prepuna problema potencijalne pogrešne primene.“ Američko medicinsko udruženje, Savet za naučna pitanja, Sećanja na seksualno zlostavljanje u detinjstvu, 1994.

„Nije poznato kako da se sa potpunom tačnošću razlikuju sećanja zasnovana na istinitim događajima od onih izvedenih iz drugih izvora.“ Američko udruženje psihijatarata, Izjava o sećanjima na seksualno zlostavljanje, 1993.

„Dostupni naučni i klinički dokazi ne dozvoljavaju da se razlikuju tačna, netačna i izmišljena sećanja u odsustvu nezavisne potkrepe.“ Australijsko psihološko društvo, Smernice koje se odnose na izveštavanje o oporavljenim sećanjima, 1994.

„U ovom trenutku nemoguće je, bez drugih potkrepljujućih dokaza, razlikovati pravo sećanje od lažnog.“ Američko psihološko udruženje, Pitanja i odgovori o sećanjima na zlostavljanje u detinjstvu, 1995.

„Psiholozi priznaju da definitivan zaključak da je sećanje zasnovano na objektivnoj stvarnosti nije moguć osim ako nema nepobitnih potkrepljujućih dokaza.“ Kanadsko psihološko udruženje, Izjava o stavu o sećanjima odraslih na seksualno zlostavljanje u detinjstvu, 1996.

„Istraživanje je pokazalo da se tokom vremena sećanje na događaje može promeniti ili reinterpretirati na takav način da se pamćenje učini konsistentnijim sa trenutnim znanjem i/ili očekivanjima osobe.“ Američko psihološko udruženje, 1995.

Jedan članak u *Kalgari Herald*u veoma dobro opisuje složenost rekonstrukcije pamćenja. Tu piše:

„Nedavno su sudovi bili upleteni u debate o validnosti tvrdnji o amneziji, oporavljenih sećanja, sindroma lažnog pamćenja i drugih čuda ljudskog uma.

Svi znamo puteve davno prošlih događaja u našim sećanjima. Izblede i mi pokupimo bojice i ponovo ih obojimo malo svetlije nego ranije i u malo drugačijim nijansama. Rubovi se raspliću i iznova ih vezemo. Lica se zamagljuju, događaji se mešaju i preuređuju, ton glasova koji su davno čuli se zauvek gubi i kada pokušamo da uhvatimo udaljene detalje, oni se rastvaraju u svetlucavim bazenima sumnje. Sećanje nije jednostavan direktan čin. To je rekonstrukcija, a u tom podsvesnom rušenju i izgradnji, događaji se menjaju i scene suptilno menjaju. Neka sećanja se brišu, druga stvaraju.“¹⁶

Da, sećanja se čak mogu stvoriti, ne pamćenjem istinitih događaja, već usađivanjem zamišljenih događaja u um. U stvari, moguće je da implantirana i poboljšana sećanja izgledaju još življe od sećanja na stvarne prošle događaje. Pod određenim

uslovima, čovekov um je otvoren za sugestiju na takav način da se iluzije sećanja mogu primiti, verovati i zapamtiti kao istinita sećanja. Istraživanje prošlosti kroz razgovor, savetovanje, hipnozu, vođene slike i regresivnu terapiju **može dovesti do toga da osoba stvori lažna sećanja kao i da se seti tačnih izveštaja o prošlim situacijama**. U stanju povećane sugestibilnosti pamćenje osobe se lako može promeniti i poboljšati.

Bernard Dajamond, profesor prava i klinički profesor psihijatrije, kaže da sudski svedoci koji su bili hipnotisani „često razvijaju uverenje o svojim sećanjima koju obični svedoci retko pokazuju“.¹⁷ Dajamond navodi da hipnotisane osobe „nakalempljuju na svoja sećanja fantazije ili sugestije koje hipnotizer namerno ili nesvesno saopštava.“ Dajamond zatim otkriva da „posle hipnoze subjekat ne može da napravi razliku između istinskog sećanja i fantazije ili predloženog detalja.“¹⁸ Tako hipnotisani subjekt čak i ne zna da izmišlja. Ispitujući pamćenje i upotrebu hipnoze, Vrhovni sud Kalifornije je zaključio da „sećanje ne deluje kao snimač video kasete, već je podložno brojnim uticajima koji neprestano menjaju njegov sadržaj.“¹⁹ Može se reći da je sećanje krivo iz razloga ljudskosti.

Istraživanja pokazuju da je verovatnoća da će hipnoza izvući lažne informacije jednako kao i istinite prikaze prošlih događaja.²⁰ Pored toga, studije su pokazale da pojedinci mogu i da lažu pod hipnozom.²¹ Pošto je pamćenje tako nepouzđano, bilo koji metod lečenja koji se oslanja na memoriju je generalno nepouzđan. Izvesnost pseudo sećanja i neizvesnost stvarnih sećanja čine hipnozu upitnom praksom kada je pamćenje uključeno u lek.

Dajamond postavlja i odgovara na brojna pitanja o hipnozi u časopisu *California Law Review*. Neka od pitanja i delovi njihovih odgovora slede:

„Može li hipnotisana osoba biti oslobođena povećane

sugestibilnosti? Odgovor je ne. Hipnoza je, gotovo po definiciji, stanje povećane sugestibilnosti.

Može li hipnotizer, vežbanjem veštine i pažnje, izbeći usađivanje sugestija u um hipnotisanog subjekta? Ne, takvi predlozi se ne mogu izbeći.

Nakon buđenja, može li hipnotički subjekt dosledno prepoznati koje su njegove misli, osećanja i sećanja bile njegove sopstvene, a koje su usađene hipnotičkim iskustvom? Ne. Ljudskim bićima je veoma teško da prepoznaju da su neke od njihovih sopstvenih misli možda bile usađene i da možda nisu proizvod njihove sopstvene volje.

Da li je retko da subjekt veruje da nije bio hipnotisan, a zapravo jeste? Ne. Naprotiv, vrlo često hipnotički subjekti odbijaju da poveruju da su zaista pali u trans.

Mogu li prethodno hipnotisane osobe ograničiti svoje pamćenje na stvarne činjenice, oslobođene fantazija i konfabulacija? Ne. Iz želje da se povinuje sugestijama hipnotizera, subjekt obično popunjava detalje koji nedostaju fantazijom ili konfabulacijom.

Nakon što se hipnotički subjekt probudi, da li izobličavajući efekti hipnoze nestaju? Dokaz... je da efekat sugestija datih tokom hipnoze traje.

Za vreme ili posle hipnoze, može li hipnotizer ili sam subjekt da razdvoje činjenice od fantazije u opozivu? Opet je odgovor ne. Niko, bez obzira na iskustvo, ne može da proveri tačnost hipnotički poboljšanog pamćenja.²²

Gore navedene informacije bi trebalo da imaju izuzetno otrežnjujuće dejstvo na svakoga ko želi da koristi hipnozu. Koliko od ovih mogućnosti utiče na hipnotisanu osobu čak i ako je jedina svrha hipnoze ublažavanje bolova, poboljšanje sna, seksualno prilagođavanje ili bilo koje od stotina obećanja povezanih sa hipnozom?

Osmo poglavlje

Duboka hipnoza

Profesor psihologije Čarls Tart proveo je mnogo laboratorijskog vremena istražujući hipnozu. On izveštava o eksperimentu merenja hipnotičke dubine sa čovekom koga identifikuje kao Vilijama. Zabeležio je iskustva Vilijama, inteligentnog, dobro prilagođenog dvadesetogodišnjeg studenta.¹ Nakon što je nekoliko puta hipnotisao Vilijama da bi istražio hipnotičku dubinu, zamolio je Vilijama da ukaže na različite dubine dok je bio pod hipnozom. Vilijam i Tart su dodelili brojeve ovim dubinama; mi ćemo samo izvesti različite efekte. Prvi je bio osećaj opuštenosti, a zatim odvajanje od njegovog fizičkog tela, koje je Vilijam nazvao „samo stvar, nešto što sam ostavio iza sebe“. Njegov vid je bio pogođen i osetio je tamu koja je postepeno postajala sve intenzivnija. Osećao se spokojno sve dok mir više nije bio „smislen koncept... više ne postoji sopstvo koje bi bilo mirno ili nemirno dalje od ove tačke“. Zajedno sa ovim drugim senzacijama, Vilijam se kretao kroz različite stepene svesti o svom okruženju i svom identitetu.²

U ranijim fazama Vilijam je bio svestan sebe, ali je tada njegov identitet postao „centriran u njegovoj glavi“. Kasnije je osetio da više nije samo on sam, već nešto mnogo više: „potencijal da bude bilo šta ili bilo ko“. Vilijamov osećaj za vreme se rastvorio u osećaj bezvremenosti. Na dubljim nivoima postojala je „svest o nekoj vrsti pevanja ili pevušenja koje [je] identifikovan sa osećajem da je sve više i više iskustva [bilo] potencijalno dostupno.“

Tart primećuje: „Pevanje o kojem je Vilijam izvestio može biti povezano sa hinduističkim konceptom svetog sloga Om, navodno osnovnog zvuka univerzuma koji čovek može da ‘čuje’

dok um postaje univerzalnije usklađen. Vilijamov osećaj da je jedno sa univerzumom bio je definitivno sličan hinduističkom religioznom iskustvu. Ovaj osećaj stapanja sa univerzumom i gubljenja ličnog identiteta, a opet potencijala za 'bilo šta ili bilo koga', povećava se sve više kako se hipnoza produbljuje.³

Tart zaključuje svoj izveštaj o svom radu sa Vilijamom rekavši da je Vilijam prešao u faze „slično istočnjačkim opisima svesti o praznini... u kojima se vreme, prostor i ego navodno prevazilaze, ostavljajući čistu svest o prvobitnom ništavilu iz kojeg se sve manifestovana tvorevina dolazi.“ Tart veruje da takvi eksperimenti „podižu mogućnost korišćenja hipnotičkih stanja za izazivanje i/ili modeliranje mističnih stanja.“⁴

Na bilo kom nivou hipnoze postoji izobličenje stvarnosti. Čini se da kako se hipnotički trans produbljuje, raste mogućnost demonske opasnosti. Paradoksalno, neki tvrde da se na dubljim nivoima hipnoze može obaviti najkorisniji posao. Daniel Goleman kaže:

„Kao i meditacija i biofeedback, hipnoza može otvoriti put osobi da uđe u širok spektar diskretnih stanja svesti, ili, ređe, u izmenjena stanja.“⁵

„Sažeti udžbenik“ kategorički konstatuje da su „stanja transa izmenjena stanja svesti.“⁶ Melvin Gravic, bivši predsednik *Američkog društva za klinički hipnotizam*, naziva stanje nalik transu „promenjenim stanjem svesti“.⁷ Erika From, u jednom članku pod naslovom „Promenjena stanja svesti i hipnoza“, kaže: „Vreme je da se istraživači izmenjenih stanja svesti i hipnoze upoznaju jedni sa drugima, da prepoznaju da je hipnoza ASC [izmenjeno stanje svesti]“.⁸

Ako je hipnoza zaista izmenjeno stanje svesti i/ili trans, ona je takođe povezana sa šamanizmom. U svojoj knjizi o šamanizmu i modernoj medicini, dr Džin Akterberg kaže: „Osnova šamanskog rada je trans.“⁹

Šaman Majkl Harner, u svojoj knjizi „Put šamana“, opisuje sličnosti između šamanskog stanja svesti i izmenjenog stanja svesti. Harner kaže: „Ono što je definitivno je da je za šamansku praksu neophodan određeni stepen promene svesti.“¹⁰ Harner citira jednog pisca koji kaže:

„Ono što zaista pokušavamo da utvrdimo je da je šaman u neobičnom psihičkom stanju, što u nekim slučajevima ne znači gubitak svesti, već pre izmenjeno stanje svesti.“¹¹

Pred kraj svoje knjige Harner kaže:

„Rastuće polje holističke medicine pokazuje ogromnu količinu eksperimentisanja koje uključuje ponovno pronalaženje mnogih tehnika koje su dugo praktikovane u šamanizmu, kao što su vizualizacija, izmenjeno stanje svesti, aspekti psihoanalize, hipnoterapija, meditacija, pozitivan stav, smanjenje stresa i mentalno i emocionalno izražavanje lične volje za zdravljem i lečenjem. U izvesnom smislu, šamanizam se ponovo izmišlja na Zapadu upravo zato što je potreban.“¹²

Opisujući duboku hipnozu, Ernest Hilgard kaže:

„Javlja se izobličena svesti koja imaju neku sličnost sa izveštajima o mističnim iskustvima.

...Prolazak vremena postaje besmislen, telo kao da je ostavljeno, pojavljuje se novi osećaj beskonačne potencijalnosti, koji na kraju dostiže osećaj jedinstva sa univerzumom.“¹³

Opisujući iskustva na različitim nivoima hipnotičkog transa, klinički psiholog Peter Frenkaš kaže:

„Do petstotog se prolazi kroz razna stanja i nivoe koji odražavaju različita stanja i nivoe duhovnog sveta i njegove uslove. Na 126. nivou nalazi se stanje koje odgovara stanju koje su opisali istočni mistici.“¹⁴

Frenkaš je odveo subjekte daleko iznad ovog nivoa transa i opisuje šta se dogodilo određenom subjektu:

„Subjekt je izašao iz 126. stanja, ili stanja praznine,

ništavila, Nirvane, kao novorođena individua sa visokim nivoom individuacije, diferencijacije i istovremeno apsorpcije Univerzuma i stvaranja unutar i spolja, budući da je istovremeno jedno sa i drugačiji od Stvaranja. Ovo stanje je nemoguće opisati rečima, jer u ljudskom rečniku ne postoji ništa što mu odgovara.“

On takođe kaže:

„Rečeno mi je da će, kada probijemo nivo od 1000, svi zakoni, pravila i propisi kakvi su poznati na svim nivoima duhovnosti i prirodnog sveta, biti srušeni i pojaviće se nešto sasvim novo.“¹⁵

Hipnotički trans na dubljim nivoima može i obično rezultira gore navedenim opisima, koje će hrišćani lako identifikovati kao okultne, ali se ove očigledne manifestacije okultnog možda neće pojaviti na plitkim nivoima. Možemo samo upozoriti da što je indukcija dublja, to je opasnost veća; što je trans dublji, to je veći potencijal za štetu. Međutim, ovo postavlja pitanje: kakav je odnos između različitih nivoa hipnoze i na kom nivou osoba ulazi u opasnu zonu? Takođe, imajući u vidu Hilgardovu studiju o somnambulama koje lako prelaze u dublje nivoe transa, da li će bilo koja osoba koja se potčini transu postati ranjiva na seksualne fantazije ili psihička iskustva?

Hilgardov opis duboke hipnoze odnosi se na „odvajanje uma od tela, osećaj jedinstva sa univerzumom.“¹⁶ Dejvid Hadon u časopisu *Spiritual Counterfeits Newsletter* upozorava: „Svaku tehniku ili praksu koja menja svest u stanje praznog uma ili pasivnost treba izbegavati.“ Hadon upozorava na stvaranje i pojačavanje pasivnog mentalnog stanja na bilo koji način i kaže:

„Iako se te vrste tehnika često koriste za navodne psihološke i fizičke koristi, a ne kao duhovne discipline, namera korisnika neće sprečiti iskustvo pasivnog mentalnog stanja sa pratećim opasnostima.“¹⁷

Hadon navodi opasnosti bezumlja:

„Ono zaslepljuje um za istinu jevanđelja zamenjujući razum kao sredstvo za istinu... otvara um lažnim idejama o Bogu i stvarnosti... otvara ličnost za demonski upad.“¹⁸

Hadonov članak je prvenstveno o meditaciji, ali verujemo da se ove mogućnosti podjednako primenjuju i na hipnozu. Kroger kaže: „Vekovima su zen, budističke, tibetanske i jogijske metode koristile sistem meditacije i izmenjeno stanje svesti slično hipnozi.“¹⁹

Hipnotički trans i demonska opsednutost svakako imaju neke zajedničke stvari. Hilgard opisuje dva slučaja transa u kojima je bila umešana opsednutost. U prvom slučaju pojedinac „postaje opsednut Bogom majmuna“, a u drugom slučaju pojedinac „ima izbor duhova koje može da pozove“. Hilgard kaže:

„Duh bi ga opsedao i onda bi odgovarao na pitanja, posebno dajući preporuke za lečenje bolesti, uključujući posebne lekovite moći začarane čaše vode.“²⁰

Da li hipnoza služi kao poziv na demonsku opsednutost? Jedan vođa kulta, bivši profesionalni hipnotizer, tvrdi: „Jednom kada budete hipnotisani, vaš um više nikada neće biti vaš.“²¹ Iako ne podržavamo tako ekstremnu izjavu, ipak možda u njoj ima istine.

Frenkaš je savršen primer kako klinički psiholog može da pređe od hipnoze do duhovne hipnoze, a zatim do mistične i okultne. Promotivni letak za njegovu treću knjigu, „Poruke iznutra“, navodi:

„Ova knjiga se sastoji od trideset i šest poruka koje je primio od svog najvišeg duhovnog savetnika – Svevišnjeg – u procesu njegove duboke duhovne samohipnoze, meditacije i dijaloga sa svojim Unutrašnjim umom.“²²

Put do psihičkih iskustava, opsednutosti demonima i ko zna šta još može zaista biti kroz hipnozu.

Deveto poglavlje

Hipnoza: medicinska, naučna ili okultna?

Reči koje najviše koriste oni koji podržavaju hipnozu za hrišćane su *medicinski* i *naučno*. Ove reči ne samo da pružaju prestiž, već i osećaj sigurnosti. Kada se pojavi reč *medicinski*, stražar se spušta. Svaka praksa koja je označena kao *medicinska*, a samim tim i naučna, je „sezame otvori se“ za hrišćane. Oni koji podstiču hipnozu za hrišćane oslanjaju se na ovu sumnjivu naučnu etiketu kao podršku njenoj upotrebi. Međutim, Donald Heb kaže u „Psihologija danas/Stanje nauke“ da „hipnozi uporno nedostaje zadovoljavajuće objašnjenje“.¹ U ovom trenutku ne postoji usaglašeno naučno objašnjenje šta je tačno hipnoza. Profesor psihijatrije Tomas Šac opisuje hipnozu kao terapiju „lažne nauke“.² Hipnozu ne možemo nazvati naukom, ali možemo reći da je bila sastavni deo okultizma hiljadama godina.

E. Fuller Tori, istraživač psihijatar, usklađuje hipnotičke tehnike sa veštičarstvom. On takođe kaže: „Hipnoza je jedan aspekt joga tehnika terapijske meditacije.“³

Doktor medicine Vilijam Kroger kaže: „Osnovni principi joge su, u mnogim aspektima, slični onima hipnoze.“⁴ Da bi zaštitio naučnu oznaku hipnoze, on izjavljuje: „Joga se ne smatra religijom, već ‘naukom’ da se postigne ovladavanje umom i izleći fizička i emocionalna bolest.“ Zatim daje čudno priznanje: „Postoji mnogo sistema u jogi, ali centralni cilj – jedinstvo sa Bogom – zajednički je svima njima i predstavlja metod kojim se postiže izlečenje.“⁵

Mnogi lekari koriste energetske centre joge za ublažavanje fizičkih bolesti. Kroger i Vilijam Fezler kažu:

„Čitaoca ne bi trebalo zbuniti navodne razlike između hipnoze, zena, joge i drugih istočnjačkih metodologija lečenja. Iako se ritual za svaki razlikuje, oni su u osnovi isti.“⁶

Dakle, reč „medicinski“ može uključivati mnogo više nego što bi se moglo pretpostaviti. Ipak, neki u crkvi su zagovarali hipnozu sve dok je ona u rukama obučenog profesionalca, posebno lekara. Osoba kojoj je očajnički potrebna pomoć za neki dugotrajni težak problem i koja je isprobala druge lekove je ranjiva. On može da zgrabi svako implicitno ili direktno obećanje za pomoć koje dođe, a posebno od lekara. To je upravo ona nevolja u kojoj se nalaze mnogi hrišćani.

Malo ljudi shvata da je medicinska hipnoza svaka hipnoza koja se koristi u medicinske svrhe. Lekari koriste i hipnotičku regresiju i duboku hipnozu. U kom trenutku hipnotičke regresije i na kojoj dubini hipnoze hrišćanin treba da prekine hipnotički tretman? Neki lekari koriste medicinsku hipnozu koja podstiče vrstu disocijacije. Pojedinaac postaje posmatrač sopstvenog tela i pomaže u dijagnozi i lečenju. Oni zagovaraju da „hipnotisani pacijent mentalno ‘uđe’ u odgovarajući deo tela da izvrši popravke, da pomogne da medicina bude efikasna ili da vidi proces lečenja na delu.“⁷ Da li bi ova vrsta medicinske hipnoze bila prihvatljiva za hrišćanina?

Sledi opis Džeka Švarca, koji je sproveo eksperimente u Meninger fondaciji koristeći tehniku vizuelizacije (ekvivalentnu hipnozi) da bi izlečio posekotinu ruke:

„Prvo, upućuje on, upotrebite svoj um da vidite sebe kako sedite tamo. Pogledajte svoju ruku (u umu). Odvojite ruku od tela i pustite je da se udalji od vas, sve veća i veća.

Zatim, u svom umu, ustanite i idite ka njoj. Na pola puta, osvrnite se na svoje telo u stolici. Recite mu da uradi zadatak, na primer da prekrsti noge. Ako se saglasi, okrenuti se prema ruci. Krećite se prema njoj, ulazeći u nju kroz vrata. Zamislite sebe

iznutra, gledajući u rez. Vidite sebe kako popravljate posekotinu lepkom ili trakom. Nastavite da radite – vizuelno – dok se posekotina ne popravi.

Izađite i vratite se svom telu. Kada pogledate veliku ruku uma i tela u daljini, vidite da je izlečena. Kreće se prema vama i vraća se na svoje mesto, završavajući vizuelizaciju. Zahvalite svom telu i zamislite ga kao celinu i puno radosti.“⁸

Postavljamo sledeća pitanja o upotrebi hipnoze od strane lekara: Kako se može izraziti dugotrajni duhovni efekt čak i dobronamernog lekara koji koristi hipnozu na pacijentu hrišćaninu? Da li bi doktor medicine sa antihrišćanskom ili okultnom pristrasnošću na bilo koji način uticao na hrišćanina kroz tretman u transu? Šta kažete na korišćenje medicinskog hipnoterapeuta koji pripada Satanističkoj crkvi? Šta je sa hipnoterapeutom medicinskim doktorom koji koristi terapiju prošlih ili budućih života kao sredstvo mentalno-emocionalnog ili fizičkog olakšanja? Na ova i druga pitanja potrebno je odgovoriti pre nego što se podvrgnete takvom tretmanu, čak i u rukama lekara ili psihologa.

Pisali smo profesoru Ernestu Hilgardu, jednom od najcenjenijih, vodećih autoriteta za hipnozu, na Univerzitetu Stanford i postavili dva pitanja u potrazi za informacijama:

1. Da li su neke naknadne studije rađene pet godina ili više nakon što je hipnoza korišćena za ublažavanje bola, promenu ponašanja itd.? Posebno smo zainteresovani da saznamo da li su rezultati dugotrajni.

2. Koja je razlika između hipnoze koju koriste obučeni praktičari i hipnoze koju koriste šamani ili vračari?⁹

Hilgardov odgovor na prvo pitanje bio je:

„Dugoročne studije su retke, ali rezultati hipnotičkog tretmana se obično čine trajnijim učenjem o samohipnozi.“¹⁰

Međutim, dugoročne studije onih koji koriste samo-

hipnozu su takođe retke. Stoga imamo malo ili nemamo validnih informacija o dugoročnim efektima hipnoze na pojedinca. Posebno nemamo informacija koje bismo mogli da pronađemo o dugoročnom duhovnom uticaju na hrišćane koji se podvrgnu ovom tretmanu.

Odgovarajući na drugo pitanje, Hilgard je napisao:

„Obučeni praktičari znaju mnogo o savremenoj psihoterapiji i hipnoza je samo pomoćna. Po tome se razlikuju od onih čije su prakse u suštini magijske.“¹¹

Ukratko, razlika između šamana i obučenog praktičara hipnoze je u tome što će obučeni praktičar koristiti hipnozu sa psihoterapijom. Zapazite da Hilgard ne razlikuje hipnozu koju koristi hipnoterapeut od hipnoze šamana osim što hipnoterapeut koristi hipnozu sa psihoterapijom.

Hipno-psiho-religijska sinteza

Džozef Palota, hrišćanin koji je takođe psihijatar i hipnoterapeut, kombinuje najgore od dva zla u praksu koju naziva „hipnoanaliza“. Njegov sistem je spoj hipnoze i frejdovskih psihoseksualnih stanja razvoja. Njegova knjiga „Robot psihijatar“ ispunjena je nedokazanim frejdovskim konceptima, kao što su podsvesne determinante, abreakcija i navodni determinizam ranih životnih iskustava. Kaže da njegova knjiga sadrži „izuzetno brze sisteme lečenja emocionalnih poremećaja“. On obećava: „Ove metode donose definitivnu terapijsku promenu osnovnog emocionalnog problema.“¹²

Palota je u potpunosti predat Edipovom kompleksu. On, kao i Frojd, tvrdi da je ovo „univerzalno iskustvo u emocionalnom razvoju svake osobe“.¹³ Edipov kompleks kaže da je svako dete ispunjeno željom za incestom i ubistvom, svako dete želi seksualni odnos sa roditeljom suprotnog pola, svako dete želi da

roditelj istog pola umre, a svako dete se suočava sa anksioznošću kastracije. Palota kaže:

„Univerzalni zaključak koji izvode dečaci i devojčice je da su devojčice nekako izgubile penise i nemaju ništa.“¹⁴

On dalje opisuje kako se „devojčice osećaju da su kastrirane, da im je penis nekako odsečen“ i da se dečaci „plaše da će izgubiti penise“. On kaže: „Devojčice razvijaju ono što se naziva zavist prema penisu. Prema Frojdu, svaka devojka je samo unakaženi muškarac koji svoju anksioznost kastracije rešava tako što želi muški polni organ. Dok se Frojdove teorije razotkrivaju, vidimo požudu, incest, kastracionu anksioznost i zavist ženskog penisa. Frojd je bio uveren da je sve to psihološki određeno petom ili šestom godinom. Možete li se setiti sablasnijeg, uvrnutijeg i demonskijeg objašnjenja ljudskih problema?

Edipov kompleks je zasnovan na grčkoj drami „Kralj Edip“ od Sofokla. Tomas Šac, psihijatar koji je dobro obučen u frojdovskim idejama i dobro svestan njihovog porekla, kaže: „Svojom retoričkom veštinom i upornošću, Frojd je uspeo da transformiše atinski mit u austrijsko ludilo. On to naziva ‘Frojdom transformacijom sage o Edipu iz legende u ludilo.’“¹⁵ Dakle, prvo zlo je frojdovska psihologija u najgorem izdanju, a drugo zlo je upotreba hipnoze.

Palota pokušava da podrži svoj sistem hipnoze i psihoanalize kroz opisivanje određenih pojedinačnih slučajeva, za koje tvrdi da su „tipični za iskustva sa hipnoanalizom u praksi hrišćanske psihijatrije.“¹⁶ Palota je dovoljno obrazovan da zna da korišćenje njegovih slučajeva za dokazivanje uspeha nije nevažće, jer nema stručnjaka treće strane koji ga proveravaju. I-pak, on koristi ove slučajeve da podrži svoju hipnoanalitičku praksu. Palota opisuje slučaj 25-godišnje majke koja je iskusila anksioznost i strah. Palota kaže:

„Analiza njenog straha pod hipnozom otkrila je da je sa

četiri godine videla svog oca u pijanom besu, kako se tukao sa majkom, a potom sa nožem u ruci prilazio pacijentu. Njeno sledeće sećanje je bilo nesvest, zatim ustajanje iz kreveta, klečanje i molitva Bogu da je tada uzme, da je ukloni iz tog groznog okruženja. Kada je Bog nije uzeo, odlučila je: 'Mrzim Boga'.

Zatim je prevaspitana pod hipnozom kako bi ispravila grešku da je morala da umre da bi bila dobro.¹⁷

Palota tvrdi da je pomogao ovoj ženi kroz hipnozu i psihoanalizu jer joj je to „pružilo uvid neophodan da započne kurs emocionalnog i duhovnog isceljenja“. Lične, nepotkrijepljene tvrdnje Palote i drugih bez sredstava za proveru i bez dugotrajnog praćenja ne govore nam ništa o vrednosti njegovog sistema. Imamo brojne tvrdnje raznih hipnoterapeuta koji kažu da su izlečili takve bolesti kao što su:

1. Migrenske glavobolje.
2. Opsesivno jedenje i gojaznost.
3. Bulemiju.
4. Mucanje.
5. Parkinsonov sindrom.
6. Hronični ukočen vrat.
7. Hronični bol u vilici.
8. Artritis.¹⁸

Jedan hipnoterapeut tvrdi da je povećao ženske grudi, pa čak i da je rastvorio kamen u bubregu.¹⁹ Da li da prihvatimo sve ove neproverene slučajeve ovih hipnoterapeuta bez dokaza?

Palota obećava mnogo od svog hipno-psihoanalitičkog spajanja. Međutim, nedavni spisi iz psihijatrijske struke i van nje ukazuju na to da su frejdovski koncepti u pitanju zbog njihovog ukaljanog porekla i zato što im njihova narušena istorija predviđa slabu budućnost. Glavne frejdovske ideje nisu izdržale test vremena niti su izdržale ispitivanje istraživanja. Palota predstavlja odličan primer nekoga ko je kombinovao Frojdove zablude

sa licemerjem hipnoze. On pokušava da sintetiše svoje teorije i da ih sinhronizuje sa Svetim pismom, ali to je lažna alhemija.

Hipnoza i okultizam u medicini

Šac žali zbog činjenice da „hipnoza uživa periodična oživljavanja kao ‘medicinski tretman.’“²⁰ Trenutno smo u takvom oživljavanju i neki pojedinci u crkvi su već širom otvorili vrata „medicinskoj“ hipnoterapiji. Međutim, lekari takođe propisuju holističke zdravstvene prakse kao što su meditacija, vizuelne slike i biofidbek. Sistemi ili tehnike koje koriste lekari nisu automatski medicinski ili naučni, uprkos njihovim oznakama. Bilten *Mozak/Um* opisuje novi pristup poboljšanju ličnog učinka koji se zove sofrologija:

„Sofrologija kombinuje vežbe relaksacije, disanja, svesti o telu, vizuelizacije, samohipnoze i autogenike (kontrola automatskih telesnih funkcija). Vežbe imaju za cilj da unaprede pažnju, percepciju, koncentraciju, preciznost pokreta, efikasnost i kontrolu držanja.“

Ovaj izveštaj kaže da je sofrologija kombinacija principa „istočnih i zapadnih disciplina uma i tela“. Sada postoji preko 5.000 lekara koji su obučeni za ovaj istočno-zapadni pristup koji uključuje „radža jogu, zen i tibetanske prakse.“²¹ Samo zato što ovaj pristup koriste lekari ne bi trebalo da nas uverava da je on ili naučni ili prihvatljiv za hrišćanina kome je potrebna pomoć. U svojoj knjizi „Psihičko isceljenje“, Džon Veldon i Zola Levit primećuju: „Sadašnji trend se kreće ka više profesionalaca (naučnika, lekara, psihologa, itd.) i laičkih zdravstvenih profesionalaca koji žele da razviju okultne sposobnosti.“²² Oni kažu:

„Sve veći broj praktičara u isceliteljskoj profesiji (medicinske sestre, kiropraktičari, itd.) je pod uticajem psihičkih filozofija i praksi, uglavnom zbog uticaja parapsihologije, psihičkog

lečenja i holističkih zdravstvenih pokreta.“

Oni upozoravaju:

„Pacijenti više ne mogu sebi priuštiti luksuz da ne utvrde duhovni status onih koji ih leče. Propust da se to utvrdi može biti skuplji od godišnjeg medicinskog računa. Prakse koje izgledaju potpuno nevino... mogu postati sredstvo okultnog ropstva.“²³

Integracija istočnjačke mistične i istočne medicinske tradicije u zapadnu medicinu zahteva veliko razlikovanje šta je medicinsko, a šta mistično. Doktor medicine Artur Dikman kaže: „Sada smatram misticizam vrstom nauke. Motiv mistika da se pošteno ponaša oštro se razlikuje od motiva religioznog poklonika. Ova razlika pokazuje da je misticizam pre psihološka nauka nego sistem verovanja.“²⁴

Transcendentalna meditacija, poznata i kao TM, je kombinacija religije i psihoterapije. Mnogi lekari sada koriste TM za lečenje brojnih psihičkih i fizičkih problema. TM se ponekad naziva „naukom o kreativnoj inteligenciji“. Ali TM nije medicina i nije nauka. Prema jednom sudiji u Nju Džersiju, to je religija i ne može se predavati u državnim školama zbog garantovanog odvajanja crkve od države.²⁵

Etiketa *nauka* je pogrešno primenjena na sve gore navedeno, kao i na hipnozu. Pored sofrologije, joge i TM, neki terapeuti koriste astrologiju, I Čing, tantru, tarot, alhemiju i aktualizam, a sve su okultne prakse.²⁶ Ova konfuzija nauke sa okultnim je veoma očigledna u hipnotizmu.

Kombinovanje reči hipnoza sa rečju terapija ne podiže praksu od okultnog do naučnog, niti je hipnoterapija dostojanstvenija od hipnoze kakvu praktikuju vračari. Beli mantil je možda uglednija uniforma od perja i boje za lice, ali osnove su iste. Hipnoza je hipnoza bilo da se zove medicinska hipnoza, hipnoterapija, autosugestija ili bilo šta drugo. Hipnoza u rukama doktora medicine je naučna koliko i radiestezijski štap u rukama

građevinskog inženjera.

Magazin *Newsweek* izveštava o hipnozi u bolničkim uslovima:

„U Valter Ridu i drugim bolnicama, hipnoza se koristila kao princip ili samo anestetik za takve procedure kao što su carski rez, a literatura dokumentuje operacije žučne kese i prostate, apendektomije, tireoidektomije, manje amputacije i presađivanja kože koji se takođe rade pod hipnozom.“²⁷

Dallas Morning News je izvestio o teoriji fragmentacije, koja navodno stoji iza toga zašto hipnoza funkcioniše u takvim situacijama:

„Teorija fragmentacije je podržana studijama pojedinaca visoko podložnih hipnozi. Kada su podvrgnuti bolu tokom transa, često imaju ono što je poznato kao ‘skriveni posmatrač’ koji metaforički beleži količinu doživljenog bola, ali ne dozvoljava da bol dođe do svesti. Skriveni posmatrač je otkriven 1970-ih kada je od subjekata zatraženo da ‘deo’ sebe koji je iskusio bol zapiše koliko su bola iskusili kroz bročanu skalu, dok je istovremeno drugi deo verbalno rekao hipnotizeru šta oseća. Mnogi ispitanici su napisali da su osetili visok stepen bola na nekom nivou dok su hipnotizeru govorili da ništa ne osećaju.“²⁸

Ernest R. Hilgard jednostavnijim rečima objašnjava kako teorija fragmentacije funkcioniše. On kaže: „Neki skriveni deo uma registruje stvari koje se dešavaju, dok je drugi deo zaokupljen nečim drugim i nije svestan šta se dešava. On kaže da je to kao da je „deo vas na ovoj sceni, a deo vas u krilima i gleda.“²⁹

Kakav je dugoročni efekat ove dihotomije ličnosti objašnjene teorijom fragmentacije? Pošto je „skriveni posmatrač“ rasprostranjeniji fenomen od pukih slučajeva hipnoze povezane sa bolom, kakav bi efekat ova vrsta disocijacije mogla imati na ličnost pojedinca? Nismo mogli da pronađemo nijedno istraživanje koje bi odgovorilo na ova pitanja.

Otvorena vrata pragmatizma

Neki ljudi koriste pragmatizam da podrže praksu hipnotizma. Kažu da, pošto radi, mora biti dobro. Bol može nestati, spavanje se može postići, a seksualni život se može poboljšati. Ko može da kritikuje takav postupak? Međutim, da li cilj opravdava sredstva? Mnogi vračari i šamani imaju veće stope izlečenja od hipnoterapeuta. Rezultati ne bi trebalo da budu dokaz za promovisanje i korišćenje hipnoze.

Neposredne pozitivne rezultate hipnoze posebno treba odbaciti kao dokaz validnosti prakse, jer mnogi koji odnesu početnu pobjedu nad problemima kasnije trpe poraz. Bol koji je „izlečen“ može se vratiti, san se ponovo pretvara u nesanicu, a privremeno poboljšan seksualni život se pogoršava. Uprkos brojnim tvrdnjama i svedočenjima, istraživanja nisu pokazala da je hipnoza efikasnija za hronični bol od placeba. Nakon ispitivanja istraživanja, dva istraživača priznaju:

„Uprkos ogromnoj količini odličnih istraživanja o efektima hipnoze na eksperimentalno izazvan bol, praktično ne postoje pouzdani dokazi iz kontrolisanih kliničkih studija koji bi pokazali da je efikasna za bilo koji oblik hroničnog bola.“³⁰

Pored ove mogućnosti brzog izlečenja, kratkoročne promene sa kasnijim neuspehom, postoji mogućnost zamene simptoma. Na primer, oni koji se hipnozom oslobađaju od migrenskih glavobolja mogu završiti sa čirevima. Studija sprovedena na čuvenoj *Dijamant klinici za glavobolju* u Čikagu otkrila je veliku mogućnost zamene simptoma. Otkrili su da je od onih pacijenata sa migrenom koji su naučili da kontrolišu glavobolju putem biofeedbacka, „dve trećine prijavilo razvoj novih psihosomatskih simptoma u roku od pet godina.“³¹

Ako hipnoza zaista može dovesti do okultnog isceljenja, postoje potencijalne ozbiljne posledice koje treba razmotriti.

Veldon i Levit kažu: „Očekivali bismo da će većina, ako ne i svi oni koji su okultno isceljeni, verovatno patiti ili psihički ili duhovno na neki način.“³² Kurt Koh, u svojoj knjizi „Demonologija: prošlost i sadašnjost“, kaže da u okultnim oblicima lečenja:

„Prvobitna organska bolest se pomera više u psihičku oblast, tako da dok fizička bolest nestaje, pojavljuju se novi poremećaji u mentalnom i emocionalnom životu dotične osobe, poremećaji koje je u stvari daleko teže lečiti i lečiti. Magijska isceljenja stoga uopšte nisu zapravo isceljenja, već samo prelasci sa organskog na psihički nivo.“³³

Koh veruje da je moć okultnog lečenja demonska, da takvo lečenje predstavlja smetnju čovekovom duhovnom životu i da je šteta ogromna. Veldon i Levit takođe ističu da okultne prakse pružaju isceljenje, ali da je lek često gori od prvobitne bolesti. Oni kažu:

„U zaključku, psihičko isceljenje nije deo prirodnih ili latentnih sposobnosti čoveka. To je izrazito natprirodna, spiritistička moć i nosi teške posledice kako za one koji je praktikuju tako i za one koji su njome izlečeni. Oni koji to praktikuju možda nemaju naznake da su duhovni entiteti pravi izvor njihove moći, ali to ne umanjuje njihovu sopstvenu odgovornost za duhovno i psihološko uništenje onih koje leče. Uvek se plaća visoka cena kada se stupi u kontakt sa silama stranim Bogu.“³⁴

Koh kaže:

„Iako određeni hrišćanski radnici veruju da neke vrste isceljujućeg mesmerizma [forma hipnotizma] zavise od neutralnih, a ne medijumskih moći, rekao bih da sam lično retko kada naišao na neutralan oblik. Dugogodišnje iskustvo u ovoj oblasti mi je pokazalo da čak i u slučaju hrišćanskih hipnotizera osnovni medijum uvek na kraju ispliva na površinu.“³⁵

U svojoj knjizi „Abeceda okultizma“ Koh kaže:

„Moramo razlikovati hipnozu koju koriste lekari za

dijagnozu i lečenje i hipnozu zasnovanu na magiji, koja je očigledno okultnog karaktera. Ali ne smem zanemariti da dodam da odbacujem čak i vrstu hipnoze koju koriste lekari.“³⁶

Činjenica koju hipnotizeri retko pominju je da se svako fizičko lečenje koje se postigne hipnozom može postići i bez nje. Savremeni sinopsis *Sveobuhvatnog udžbenika psihijatrije/II* navodi: „Sve što se radi u psihoterapiji uz hipnozu može se uraditi i bez hipnoze.“³⁷ Verujemo da nije samo nepotrebno koristiti hipnozu već i potencijalno opasno. Iako hipnozu trenutno mogu koristiti lekari, ona potiče od vračara i još uvek je praktikuju. Čak i medicinska hipnoza koju praktikuje hrišćanin može biti prikrivena vrata i suptilni mamac u demonsko carstvo. Možda nije tako očigledan uvod u zlo kao okultna hipnoza, pa bi stoga moglo biti još opasnije za nesuđenog hrišćanina koji bi inače izbegavao okultizam.

Da li se ljudi u crkvi mame da uđu u zonu sumraka okultnog zato što se hipnoza sada naziva „naukom“ i „medicinom“? Neka nam oni koji okultizam nazivaju „naukom“ kažu koja je razlika između medicinske i okultne hipnoze. A oni hrišćani koji to nazivaju „naučnim“ neka objasne zašto i oni preporučuju da to izvodi samo hrišćanin. Ako je hipnoza zaista nauka, čemu dodatni zahtev hrišćanstva za praktičara? Postoji nedostatak adekvatnih dugoročnih studija onih koji su hipnotisani. I nije bilo nijednog koji bi ispitivao uticaj na veru ili interesovanje pojedinca za okultizam.

Deseto poglavlje

Biblija i hipnoza

Hipnoza je bila među mračnim veštinama kroz drevnu istoriju do danas. U svojoj knjizi o istoriji hipnoze, Moris Tinterrou kaže: „Verovatno su se rani gatari i proročišta u velikoj meri oslanjali na stanje hipnoze.“¹ Biblija ne tretira okultne prakse kao bezopasna sujeverja; niti poriče autentičnost ili korisne efekte takve prakse. Međutim, postoje snažna upozorenja protiv svega što je povezano sa okultnim. Bog želi da Njegov narod dođe kod Njega sa svojim potrebama radije nego da se okrene okultnim praktičarima.

Biblija se snažno zalaže protiv toga da ima bilo kakve veze sa onima koji se uključuju u okultizam zbog demonske moći, uticaja i kontrole. Okultne aktivnosti su praktikovali narodi koji su okruživali Izrael za vreme Mojsija. Stoga je Bog izričito upozorio svoj narod na njih:

„Ništa ne jedite s krvlju. Ne bavite se vračarstvom i pretskazanijima. Ne obraćajte se onima koji prizivaju duhove i ne pitajte za savet vračare da zbog njih ne postanete nečisti. Ja sam Gospod, vaš Bog.“ (Lev. 19:26, 31).

„Neka se kod tebe ne nađe niko ko bi svog sina ili svoju kćer provodio kroz vatru, ni koji gata, ni koji se bavi magijom, ni koji proriče po zvezdama, ni vračar, ni koji baca čini, ni koji priziva poznate duhove, ni opsenar, ni koji pita mrtve. Jer ko god tako nešto čini odvratat je Gospodu, i zbog takvih gadosti Gospod, tvoj Bog, tera te narode ispred tebe.“ (5. Mojsijeva 18:10-12).

Zbog prividne okultne prirode hipnoze (koja je očiglednija u dubljim fazama) i zbog toga što hipnozu praktikuju mnogi koji se bave drugim oblastima okultizma, hrišćani bi bilo mudro da

izbegavaju hipnozu čak i u medicinske svrhe.

Reči iz Starog zaveta koje su prevedene kao *opsenar* i *privivač poznatih duhova* kao da ukazuju na iste vrste osoba koje danas nazivamo hipnoterapeutima. Dejev Hant, autor knjiga „Eksplorzija kultova“ i „Okultna invazija“³ i istraživač u oblasti okultnog, kao i kultova, kaže:

„Sa biblijske tačke gledišta, verujem da je na mestima kao što je Ponovljeni zakoni 18, kada se govori o „opsenarima“ i „čarobnjacima“, praksa koja je bila uključena u davna vremena bila upravo ono što je nedavno postala prihvatljiva u medicini i psihijatriji kao hipnoza. Verujem u to i iz drevne upotrebe ove reči i iz okultnih tradicija.“⁴

„Profil“ *Watchman Fellowship* kaže sledeće:

„Teško je znati da li je ‘opsenarstvo’ direktna referenca na hipnozu jer su dokazi donekle posredni. Biblija je, međutim, prepuna jasnih saveta protiv mešanja u okultizam (Levitska 19:26; 2. Kraljevima 21:6; Isaija 47:9-13; Dela apostolska 8:9-11). Ovo bi zabranilo svako hrišćansko druženje u onim aspektima hipnoze koji se direktno odnose na okultizam (spiritualizam, kanalisanje, regresija u prošlim životima, proricanje, itd.).

Postoji opšta saglasnost da su hipnotisane osobe donekle podložne nekritičkom prihvatanju kao istinitog bilo koje sugestije hipnotizera. Ovaj faktor sam po sebi stvara potencijal za zloupotrebu i prevaru. Neki hrišćanski istraživači idu i korak dalje upozoravajući da je moguće da hipnotisani subjekti budu pod uticajem drugih glasova osim onih hipnotizera. Oni veruju da je u stanju transa čovek podložniji demonskom ugnjetavanju ili čak opsednutosti – posebno ako subjekt ima istoriju okultnog eksperimentisanja.

Hipnoza se može indirektno povezati sa biblijskim upozorenjima protiv ‘opsenarstva’. Istorijski je povezana sa paganskim i okultnim praksama. Čak i njeni zagovornici upozoravaju

na mogućnost zloupotrebe ili neetičke primene. Ovi faktori zajedno sa odsustvom dokazive neutralne, nereligiozne teorije hipnoze čine hipnozu potencijalno opasnom praksom koja se ne preporučuje hrišćanima.“⁵

Samo zato što se hipnoza pojavila u medicini ne znači da je drugačija od drevnih praksi opsenara i čarobnjaka ili od onih koje su nedavno koristili vračari i okultni hipnotizeri. Džon Velton i Zola Levit kažu da je čak i „strogo naučni pristup okultnim pojavama nedovoljna zaštita od demonizma. Božiji sud ne pravi razliku između naučnog i nenaučnog angažovanja sa moćima koje su Njemu tuđe.“⁶

U različitim delovima Svetog pisma, okultne prakse su navedene jedna pored druge, jer iako se jedna aktivnost može razlikovati od druge, izvor moći i otkrivač „skrivenog znanja“ je isti: Sotona. Čarobnjaci, gatari, magovi, opsenari, savetnici poznatih duhova, nekromanti, vidovnjaci i posmatrači vremena (astrolozi) grupisani su zajedno kao oni koje treba izbegavati. Vidi Lev. 19:26, 31 i 20:6, 27; Pnz. 18:9-14; 2. Kraljevima 21:6; 2. Dnevnika 33:6; Isa. 47:9-13; Jer. 27:9. U Novom zavetu se koristi jednina reč za one koji praktikuju okultizam: čarobnjak.

Svi oblici okultnog odvrćaju čoveka od Boga ka sebi i tim duhovima koji su u suprotnosti sa Bogom. Zato Bog upoređuje korišćenje čarobnjaštva sa „činjenjem bluda“.

„Ako se neka duša obrati onima koji prizivaju poznate duhove i onima koji vraćaju, čineći blud za njima, ja ću okrenuti svoje lice protiv te duše i istrebiću je iz njenog naroda.“ (Lev. 20:6).

Svemogući Bog je video ove postupke kao zamenu za odnos sa Njim samim. On ih je video kao lažne religije sa lažnim religioznim iskustvima.

Kao što je ranije pomenuto, mnogi koji podržavaju hipnozu kažu da religija koristi hipnozu i da su hrišćanska iskustva

koja uključuju molitvu, meditaciju, ispovest, odanost i obožavanje zapravo oblici samohipnoze. Možda su razlozi zbog kojih hipnotizeri vide ove sličnosti taj što hipnoza generiše Sotonine krivotvorine prave religiozne prakse. Ako hipnoza zaista uključuje bilo koji oblik vere i obožavanja koji nisu usmereni ka biblijskom Bogu, svaka osoba koja se podvrgne hipnozi možda igra bludnicu u duhovnom carstvu.

U hipnotizmu vera se prebacuje na hipnotizera i na praksu hipnotizma. U ovom stanju povećane sugestibilnosti, pojedinac otvara svoj um sugestijama koje bi inače mogle biti odbačene. Poslušnost, pa čak i želja da se ugodi hipnotizeru, javlja se u mnogim slučajevima. Hipnotizer zauzima mesto sveštenika ili Boga i drži to mesto tokom transa sve dok ne oslobodi subjekta ili subjekt ne sretne „višeg vodiča“ unutar transa. Neke osobe ostaju zaključane u ovom odnosu čak i nakon transa putem post-hipnotičke sugestije.

Časopis *Psihologija danas* je objavio članak pod naslovom „Hipnoza može biti opasna“, u kojem se kaže:

„Tinejdžerka bez istorije psiholoških problema bila je hipnotisana na sceni u okviru predstave. Ubrzo nakon što je otišla sa prijateljima, očigledno je ponovo ušla u trans. Niko je nije mogao probuditi. Morala je da bude hospitalizovana i hranjena intravenozno, a potrebni su joj meseci da se oporavi.

Dok su takvi hitni slučajevi opasni po život koji proističu iz upotrebe hipnoze retki, izveštaji o širokom spektru neželjenih posledica su u porastu, kaže psiholog Frenk Mek Hovek, koji proučava i leči žrtve hipnoze već 16 godina. On procenjuje da će 1 od 10 ljudi koji su bili hipnotisani doživeti neke poteškoće kao direktan rezultat.⁷

Mek Hovek otkriva različite načine na koje je hipnoza bila štetna za pojedince. Međutim, hipnoza nije samo lično opasna za ljude; duhovno je opasno. Pojedinac može postati podložan

okultnim moćima kada je u stanju pojačane sugestije i iskrivljene stvarnosti.

Mnogi ljudi ne shvataju svoju ranjivost na hipnozu kada se ona koristi u drugim kontekstima. Na primer, u opisu misticiзма New Agea koji se koristi u poslovnim sesijama, Ričard Votring kaže:

„Većina opisanih tehnika je ili jednaka hipnotičkoj indukciji ili njihova upotreba čini pojedinca podložnijim hipnotičkoj indukciji. Većina ljudi zna šta je hipnoza, ali vrlo mali broj ljudi zna da upotreba afirmacije, sugestije, neurolingvističkog programiranja, nekih oblika vođenih slika, istočnih i istočnjačkog tipa seminara o ljudskim potencijalima koriste neke od iste dinamike kao i hipnoza.“⁸

Projekat *Duhovni falsifikati* je otkrio koliko je razmišljanje New Agea opasno za hrišćane. Oni kažu:

„Razmišljanje New Agea je izraženo u holističkom pokretu zdravlja na dva načina. Jedan izraz snažno naglašava tehnike menjanja svesti (kao što su istočnjački oblici meditacije, vizuelizacije, pa čak i iskustva van tela). Mnogi glasnogovornici uče da se izlečenje dešava spontano kada neko doživi iskustvo jedinstva sa univerzumom kroz jedan od tih procesa.

Drugi, raznovrsniji, izraz dolazi iz verovanja da univerzalna ‘životna energija’ – koja se obično smatra identičnom onome što religije nazivaju Bogom – teče kroz sve objekte, kako žive tako i nežive.“⁹

Obratite pažnju na to koliko se ovaj opis podudara sa iskustvima u hipnotičkom stanju. „Vizuelizacija“, „vantelesna iskustva“ i „iskustvo jedinstva sa univerzumom“ se dešavaju u hipnozi. A, „univerzalna ‘životna energija’“ je slična Mesmerovoj ideji o „nevidljivoj tekućini“, koju je nazvao „životinjskim magnetizmom“ i koju je smatrao energijom koja postoji u prirodi. Mnogi sastojci New Agea su u hipnozi; svi znakovi

upozorenja su tu.

Zašto hrišćani koriste hipnozu?

Pošto većina praktičara hipnoze zna da je hipnoza okultna praksa, zašto je oni koji se izjašnjavaju kao hrišćani koriste? Ovi hrišćanski praktičari daju različite razloge i opravdanja. Pogledaćemo tri primera. Prvi je od hrišćanskog hipnoterapeuta koji nam je pisao i rekao:

„Tokom 10 godina koristio sam hipnozu na hiljadama ljudi na desetine puta i nisam uspeo da otkrijem da je to sotonska kontrola uma, itd. Naravno, okultni koriste hipnozu. Takođe koriste seks, novac, automobile, hranu i Bibliju. Svaka hipnoza je pojačano stanje opuštenosti i sugestibilnosti i izmenjeno stanje svesti.“¹⁰

Ovo zvuči kao logička zabluda lažne analogije. Sledi udžbenički opis lažne analogije.

„Da biste prepoznali pogrešnost lažne analogije, potražite argument koji donosi zaključak o jednoj stvari, događaju ili praksi na osnovu njihove analogije ili sličnosti sa drugima. Zabluda se javlja kada analogija ili sličnost nisu dovoljni da opravdaju zaključak, kao kada, na primer, sličnost nije relevantna za posedovanje zaključene osobine ili postojanje relevantne nesličnosti.“¹¹

Okultna i hrišćanska upotreba „seksa, novca, automobila, hrane i Biblije“ ni na koji način nije ekvivalentna sa obe grupe koje koriste hipnozu. Takođe, hipnoza potiče iz okultizma i sama je okultna aktivnost, što ne važi za „seks, novac, automobile, hranu i Bibliju“.

Drugi primer dolazi od H. Njutna Melonija, profesora na *Fuler Seminaru*. Meloni takođe koristi logičku zabludu lažne analogije da opravda svoju upotrebu hipnoze:

„Idealan hrišćanski odgovor Bogu je dosledno zamišljan kao jednodušna odanost u kojoj se ostavlja po strani ometanja sveta. Ako hipnotizeri pomažu ljudima da postignu ovu veštinu, oni su u potpunosti u spektru onoga što je pravi život. Ako se pretpostavi da bi optimalno stanje uma bilo ono u kojem osobe znaju šta žele i žele to bez ometanja, onda bi hipnotičko stanje bilo norma, a ne budno stanje u kojem osobe ili poriču svoje pravo ja ili nisu u stanju da fokusiraju svoju pažnju zbog mnogih smetnji.“¹²

Meloni koristi sličnosti u jeziku kako bi opravdao korišćenje okultne aktivnosti za obožavanje ili iskustvo odanosti Bogu.

Treći primer je doktor medicine Džordž Njubold, koji kaže:

„Moje je uverenje da u stanju transa um postaje podložniji duhovnim uticajima – opet dobrim ili lošim. Ako je to tako, onda se svaki medij može izložiti satanskim napadima od strane zlih duhova. Ako Sotona može da iskoristi trans na ovaj način, takođe imamo biblijski dokaz da i Bog to čini.

U Starom Zavetu ima mnogo primera kako se Gospod otkrivao prorocima kroz vizije. Balam je, na primer, ‘imao viziju Svemoćnoga, dok je padao otvorenih očiju’ (Br. 24:4). Slično, u Novom zavetu i Petar i Pavle pričaju kako su pali u trans dok su se molili (Dela 11:5 i 22:17).“¹³

Njubold izjednačava hipnozu, okultnu aktivnost, sa biblijskom vizijom i zaključuje da i Sotona i Bog mogu da koriste trans. Čoveku nije potrebna knjiga logike da bi shvatio šta nije u redu sa njegovim razmišljanjem. Njubold priznaje:

„Treba ozbiljno shvatiti strah da je hipnoza na neki način neodvojiva od praktikovanja spiritualizma i okultizma. Razlog za to leži u pojavljivanju takozvanih ‘paranormalnih’ pojava tokom stanja transa koje veoma liči na hipnozu.

Ako izuzmemo slučajeve prevare, skoro sve spiritualis-

tičke seanse se izvode sa medijumom u specifičnom psihološkom stanju poznatom kao ‘trans’ u kojem je učesnik u stanju izmenjene svesti i može izgledati da deluje kao automat tokom somnambulističkih epizoda.“¹⁴

Njubold ne uspeva da objasni kako se takva paranormalna iskustva ili demonski uticaj tokom hipnoze mogu izbeći u medicinskoj hipnozi. Takođe, zbog nedostatka dugoročnih studija i činjenice da mnogi pojedinci koriste samohipnozu sa neispitanim rezultatima, niko zaista ne zna šta se dešava sa verom i sistemima verovanja hrišćana koji se podvrgnu hipnozi.

Demonski uticaj možda nije jasno očigledan u mnogim slučajevima hipnoze, ali um je oštećen u otkrivanju istine. Zaista može postojati otvaranje ili uticaj na druge oblasti okultizma i oblasti obmane. Jedno od Isusovih upozorenja o poslednjim danima bila je duhovna obmana. Sotona je glavni varalica i ako je osoba otvorila svoj um za prevaru kroz hipnozu, možda će biti podložnija duhovnoj obmani.

Hipnoza je bila sastavni deo okultizma. Stoga hrišćanin ne treba da dozvoli da bude hipnotisan iz bilo kog razloga. Obećanja pomoći kroz hipnozu su veoma slična obećanjima pomoći preko drugih okultnih iscelitelja. Hrišćanin ima još jedno duhovno sredstvo pomoći: samog Gospoda Boga!

Jedanaesto poglavlje

Hipnoza na neočekivanim mestima

Dok je fokus ove knjige specifično na hipnozi, karakteristike u osnovi stanja transa (promenjena stanja svesti) postoje na drugim mestima. Dakle, iako podešavanja i situacije neće uvek proizvesti stanje transa, opasnost ipak postoji.

Regresivna terapija i unutrašnje lečenje

Terapeuti koji pokušavaju da pomognu klijentima da se sete događaja i osećanja iz njihovog detinjstva često koriste hipnotičke tehnike koje klijente zapravo dovode u stanje transa. Oni mogu poricati da koriste hipnozu, ali navođene imaginacija i druge tehnike koje se koriste za vraćanje osobe u prošlost su uređaji za hipnotičku indukciju. Kao što je ranije citirano, Majkl Japko, autor „Transvorka“, kaže:

„Mnogo puta terapeuti nisu ni svesni da rade hipnozu. Oni rade ono što nazivaju vođenim slikama ili vođenom meditacijom, što su sve uobičajene hipnotičke tehnike.“¹

Predlozi, emocije i fokus na osećanja u prošlosti retko stvaraju istinita sećanja. U različitim oblicima regresivne terapije terapeut pokušava da ubedi klijenta da su sadašnji problemi iz prošlih štetnih događaja, a zatim nastavlja da pomaže klijentu da se seti i ponovo doživi štetne događaje iz prošlosti. Međutim, umesto pozitivnih promena, stvaraju se mnoga lažna sećanja.

Neki pisci, kao što je Kempbel Peri, ukazuju da su tehnike kao što su izazivanje sećanja, relaksacija i rad na regresiji često prikriveni oblici hipnoze. Uvodeći svoj rad o kontroverzama u vezi sa sindromom lažnog pamćenja (FMS), Peri opisuje neke od procedura koje:

„...izgleda da su snažno povezane sa razvojem subjektivno ubedljivog sećanja da je osobu (obično ženu) tokom detinjstva (obično) njen otac (obično) seksualno zlostavljao njen otac, da je pretpostavljeno pamćenje potisnuto, da bi se naizgled ponovo pojavilo tokom terapija ‘oporavljene memorije’. Poseban naglasak je stavljen na ulogu ‘prikrivene’ hipnoze u izazivanju takvih sećanja – to jest, na procedure koje karakterišu termini kao što su vođene imaginacije, ‘opuštanje’, analiza snova, rad na regresiji i natrijum amital predstavljen kao ‘serum istine’. Čini se da sve ovo uključuje mehanizme za koje se smatra da su u osnovi iskustva hipnoze.“²

Sugestivna pitanja, direktno vođenje i intonacija glasa su dovoljni da mnogim pojedincima služe kao indukcija u stanje transa. Mark Pendergrast kaže:

„Vežbe ‘vođenih slika’ koje traumatski terapeuti koriste da bi dobili pristup zakopanim sećanjima mogu biti izuzetno ubedljive, bilo da odlučimo da proces nazovemo hipnozom ili ne. Kada je neko opušten, voljan da obustavi kritičko prosuđivanje, kad se upusti u fantaziju i položi krajnju veru u autoritet koristeći ritualne metode, lako se mogu izazvati varljive scene iz prošlosti.“³

Različiti oblici regresivne psihoterapije i unutrašnjeg lečenja uz upotrebu vizuelizacije, vođene slike, moćne sugestije i intenzivne koncentracije mogu vrlo lako dovesti do izazivanja hipnotičkog stanja u kome osoba doživljava takozvana sećanja kao da se trenutno javljaju. Postoje brojni problemi sa unutrašnjim isceljenjem, od kojih neke razmatramo u našoj knjizi „Teofostičko savetovanje: božansko otkrivenje ili psihoherezija?“ Mnoge tehnike koje se koriste za razbuđivanje mašte i intenziviranje osećanja podstiču hipnotičko stanje kroz intenzivnu sugestiju. Regresivna terapija i unutrašnje lečenje imaju iste mogućnosti i opasnosti kao što je bilo reči u prethodnim

poglavljima o hipnozi.

Oni koji praktikuju i promovišu regresivnu terapiju i unutrašnje isceljenje veruju da je izvor problema, a samim tim i neophodna lokacija lečenja, u nesvesnom ili podsvesnom. Mnogi unutrašnji iscelitelji, prateći uticaj Agnes Sanford, pokušavaju da dovedu Isusa u nesvesno čoveka radi isceljenja. U svojoj knjizi „Iscljujući darovi Duha“, Sanford kaže: „Gospod će se vratiti s vama u sećanja na prošlost kako bi oni bili izlečeni.“⁴

Doktorica Džejn Gampreht, u svojoj knjizi „Zloupotreba pamćenja: Teologija isceljenja Agnes Sanford“, opisuje sedam koraka metode Sanfordove, koja bi čoveka lako mogla da dovede u izmenjeno stanje svesti kroz pražnjenje uma, prateći glas unutrašnjeg iscelitelja, i vizuelizaciju prema sugestiji:

„1. *Isus ulazi u kolektivno nesvesno da bi iskupio sećanja.* Objasnila je da je isceljenje sećanja iskupljenje zbog kojeg je Isus ušao u ‘kolektivno nesvesno’; ljudi su vezani vremenom tako da je Isus naš ‘putnik kroz vreme’; ‘Gospod će se vratiti sa vama u sećanja na prošlost da bi oni bili isceljeni.’

2. *Upoznajte detinjstvo pacijenta.* Raspitivala se o njihovom detinjstvu...

3. *Sačekajte da prevaziđu strahove i sramote.* Znajući da su ‘nešto zadržavali iz straha ili stida’, čekala je da ostali izađu.

4. *Očistite um.* Naterala je pacijenta da se opusti, meditira (isprazni um) kao što je to činila sa svojom molitvom vere. Položila je ruke na njih da ‘prenese u njih ljubav Hristovu’.

5. *Vidite Isusa u interakciji sa njihovim unutrašnjim detetom.* Molila se i naterala pacijenta da upotrebi svoju kreativnu maštu da vizualizuje Isusa kako ih vraća kroz vreme na scenu tokom njihovog detinjstva kada su bili povređeni i osećali se nevoljeno, da ponovo proživi uključene emocije.

6. *Molite se za isceljenje, čak i za vreme pre rođenja.* Molila se da Gospod ‘prođe kroz sve sobe ove kuće sećanja... vidi

da li ima prljavih i pokvarenih stvari... potpuno ih odvede ... vrati se čak i u rasadnik u ovoj kući sećanja... nazad na čas rođenja... čak i pre rođenja ako je duša bila zasenčena ovim ljudskim životom i pomračena strahovima i tugom ljudskih roditelja.'

7. *Vidite sebe onakvim kakvim vas je Bog zamislio.* 'Moć vizionarstva; u isceljenju sećanja treba čvrsto držati u mašti sliku ove osobe kakvom je Bog zamislio da bude, prozivajući ljudske aberacije i perversije... i pretvori u mašti mračne i strašne senke njegove prirode u blistave vrline i izvore moći. Ovo je iskupljenje.'⁵

Gamprecht dalje otkriva upotrebu dvostrukog povezivanja i sugestije Sanfordove:

„Ne samo da je [Sanford] postavljala sugestivna pitanja onima koji priznaju nesrećno detinjstvo; posadila je seme sugestije i sumnje u um onih koji su imali srećno detinjstvo. Otkrila sam da oni koji su napisali knjige o *Iscljenju sećanja* (Dejvid Simands) i *Transformaciji unutrašnjeg čoveka* (Džon i Pola Sanford) rade istu stvar – naporno rade na sugestijama sve dok pacijent konačno ne izvuče povredu iz svoje prošlosti.“⁶

Dok se podvrgavaju ovoj praksi zvanj unutrašnje isceljenje, neki će možda izbeći da pređu u hipnotički trans. Drugi, posebno oni koji su najpodložniji hipnotičkim sugestijama, lako će upasti u trans.

Obuka za podizanje svesti velikih grupa

Forum (ranije est), *Life Spring* i *Momentum* su nazivi nekih od poznatijih seminara za obuku velikih grupa koji obećavaju rezultate koji će transformisati život. Koristeći mnoge ideje i tehnike pokreta susreta, takve grupne sesije pokušavaju da izmene sadašnji način razmišljanja učesnika (postavku uma,

pogled na svet, ličnu veru, itd.) kroz intenzivna lična i grupna iskustva. Neki imaju maratonske sastanke koji traju nekoliko sati i iskorištavaju zamor radeći zajedno sa mnogo ponavljanja, grupnim pritiskom i raznim psihološkim tehnikama, od kojih neke napadaju lični sistem verovanja i izazivaju mentalnu konfuziju.

Tehnika konfuzije, koja je takođe hipnotički uređaj, može se koristiti da dezorijentiše subjekta kako bi on bolje reagovao na signale. Majkl Japko kaže:

„U tehnici konfuzije, dajete osobi više informacija nego što bi ona mogla da prati, navodite je da sve preispita, činite je nesigurnom kao način da izgradi svoju motivaciju da postigne sigurnost.“⁷

Iako hipnoza možda nije predviđena ili prihvaćena na takvim velikim grupnim obukama, mogućnost da učesnici dožive hipnotičku sugestiju, disocijaciju i narušeno lično rasuđivanje je veoma velika.

Muzika

Muzika, uključujući hrišćansku muziku, dolazi u različitim oblicima i ritmovima. U svojoj knjizi Put šamana, Majkl Harner, koji je šaman, opisuje šamansko stanje svesti (SSC). On takođe opisuje šamansko putovanje šamana u SSC. On objašnjava kako saputnik može pomoći šamanu na njegovom SSC putovanju tako što mu daje određene udarce bubnja. On kaže:

„Sada uputite svog saputnika da počne da udara u bubanj u snažnom, monotonom, nepromenljivom i brzom ritmu. Ne bi trebalo da postoji kontrast u intenzitetu udara bubnja ili u intervalima između njih. Tempo bubnjanja od oko 205 do 220 otkucaja u minuti je obično efikasan za ovo putovanje.“⁸

Ne kažemo da će takav šamanski ritam prevesti čoveka u

SSC i pripremiti pojedinca za šamansko putovanje, ali svakako može. Ne kažemo ni da će hrišćanska muzika dovesti čoveka u trans, ali može kod određenih podložnih ljudi.

Ponavljajući zvuci i reči takođe mogu izazvati izmenjeno stanje svesti. Hindusi, na primer, koriste koncept OM u duhovnom radu sa svešću. U svojoj knjizi „Tajna moć muzike“, Dejvid Tejm kaže:

„U ovom duhovnom poduhvatu koncept OM, kao zemaljskog zvuka koji odražava Zvuk Jednog Tona, je najvažniji. Intoniranje OM-a, u kombinaciji sa određenim mentalnim i duhovnim disciplinama, je od primarne važnosti u radža jogi. U nekim tehnikama meditacije OM se zapravo uopšte ne izgovara, već se jednostavno zamišlja unutrašnjim uhom, čime se duša direktno podešava sa Bezvučnim Zvukom.“⁹

Tejm dalje opisuje kako se muzika koristi da pomogne u dovođenju uma u „tačku koncentracije“:

„Veruje se da muzika čak pomaže i u podizanju ‘vibracije’ ili duhovne frekvencije samog tela, započinjući proces transformacije materije u duh, a samim tim i vraćanje materije u prvobitno stanje. Dakle, pošto je sve OM, OM kao muzika poziva na OM kako se manifestuje u duši čoveka, da ga privuče nazad ka Izvoru samog OM-a.“¹⁰

Ovo svakako zvuči poznato opisima duboke hipnoze.

Većina muzike neće izazvati izmenjeno stanje svesti. Međutim, treba biti svestan da se ritam i ton zaista mogu koristiti za izazivanje transa.

Crkvene službe

Pored muzike, pastor ili crkveni vođa može nehotice i navično koristiti hipnotičke induktivne tehnike dok podešava raspoloženje, moli se ili govori. Oni koji su možda posebno podložni

ovim hipnotičkim napravama mogu zaista upasti u trans, posebno u uslugama isceljenja u kojima se ljudi dovode u neku vrstu mističnog očekivanja, u kojima se razmišljanje ostavlja po strani i podstiče mistični stav čekanja. Različiti faktori rade zajedno na stvaranju ove mogućnosti: vrsta muzike, prestiž ili harizma vođe, očekivanja za izlečenje ili čuda, pritisak časti, sugestije koje daje vođa i sugestibilnost publike. Iako svako od njih može raditi samostalno da dovede osobu u stanje transa, zajedno oni gotovo garantuju izmenjeno stanje svesti za neke koji su prisutni.

Dok neke od aktivnosti u takozvanim oživljavanjima gde ljudi padnu u nesvest, trzaju se i laju kao psi mogu biti posledica namernog učešća, mnogo toga može biti posledica hipnoze. NE slažemo se sa sledećom izjavom, koja je ranije citirana:

„Hipnotički trans se redovno javlja u svim hrišćanskim skupštinama. Oni koji ga najviše osuđuju kao đavolski su upravo oni koji najčešće izazivaju hipnotički trans – nesvesni da to čine.“¹¹

Međutim, zabrinuti smo zbog hrišćanskih sastanaka koji podstiču bezumnu emocionalnost i duhovne aktivnosti koje mogu dovesti do ponašanja izazvanog hipnotičkim transom.

Takođe smo zabrinuti kada jevanđelista ili propovednik budu u centru pažnje na isti način kao i hipnotizer. Postoji velika mogućnost da se dogodi indukcija transa kada ljudi padnu unazad kada ih dotaknu određeni iscelitelji. Kad god se koristi ponavljanje do tačke hipnotičkih radnji ili reči ili pesama, može se izazvati stanje transa. Tehnike koje privlače emocije, maštu i vizualizaciju preko intelekta i aktivne volje često su uređaji za hipnotičku indukciju. Svaka upotreba hipnotičkih tehnika u bogoslužjenju potencijalno je opasna po veru prisutnih.

Molitva i meditacija

Određeni oblici molitve i meditacije u kojima je pojedinac pasivan na sličan način kao u gornjem opisu mogu dovesti do hipnotičkog transa. Kao što je ranije pomenuto, joga i slični oblici meditacije su načini da budete hipnotisani. Transcendentalna meditacija sa svojim ponavljanjem jedne reči ili fraze može dovesti do izmenjenog stanja svesti, kao kod ponavljanja OM.

Jedan članak koji izveštava o električnoj aktivnosti mozga tokom molitve i transcendentalne meditacije kaže:

„Čini se da je stanje svesti pojedinca tokom molitve prilično drugačije od onog za koje se izveštava da se dešava tokom transcendentalne meditacije.“¹²

Za razliku od meditacije, molitve zabeležene u Svetom pismu su aktivne. Um je aktivan kao u razgovoru. Molitva je zaista razgovor u kome se čovek moli prema svom poznavanju Boga, koje je naučio kroz Božji deo razgovora: Bibliju, živu Reč Božiju. U biblijskoj molitvi postoji aktivan dijalog u tome što dok se osoba moli, sveti Duh može da podseti na istine i obećanja iz Božje Reči. Međutim, kada osoba pokuša da pređe u mistično, pasivno mentalno stanje u molitvi, zaista može preći u hipnotički trans. Što ste u molitvi bliži Reči Božijoj i što manje težite ka osećanju, to je molitva više biblijska i manja mogućnosti za ulazak u hipnotički trans.

Medicinski uredi

Iako neće sve aktivnosti biofidbeka izazvati stanje transa, mnoge mogu. Slede uobičajene rečenice za samogovor koji se koriste u jednoj aktivnosti biofidbeka:

„Celo moje telo je opušteno, a um mi je tih. Oslobađam pažnju od spoljašnjeg sveta.

Osećam se spokojno i mirno.

Mogu nežno da vizualizujem, zamišljam i doživljavam sebe kao opuštenog i mirnog.

Osećam unutrašnju tišinu, ja sam u miru.“

Ovo je slično relaksacijskom odgovoru doktora Herberta Bensa, koji je opisan kao:

„...sposobnost tela da uđe u naučno definisano stanje koje karakteriše sveukupno smanjenje brzine telesnog metabolizma, sniženje krvnog pritiska, smanjena brzina disanja, smanjen broj otkucaja srca i izraženiji, sporiji moždani talasi.“¹³

Benson kaže:

„Postoji nekoliko osnovnih koraka potrebnih da bi se izazvao relaksacioni odgovor.

Korak 1: Odaberite fokusnu reč ili kratku frazu koja je čvrsto ukorenjena u vašem ličnom sistemu verovanja. Na primer, hrišćanin bi mogao izabrati uvodne reči Psalma 23, ‘Gospod je pastir moj’; Jevrej, ‘Šalom’; nereligiozni pojedinac neutralnu reč poput ‘jedan’ ili ‘mir’.

Korak 2: Sedite mirno u udoban položaj.

Korak 3: Zatvorite oči.

Korak 4: Opustite mišiće.

Korak 5: Dišite polako i prirodno, i dok to radite, ponavljajte svoju fokusnu reč ili frazu dok izdišete.

Korak 6: Zauzmite pasivan stav...

Korak 7: Nastavite deset do dvadeset minuta.

Korak 8: Vežbajte tehniku jednom ili dva puta dnevno.“¹⁴

Neće svi ući u hipnotičko stanje kroz Bensonov odgovor na opuštanje, ali neki sigurno hoće.

Snimci za samopomoć

Oglasi za snimke za samopomoć su brojni. Neki od njih obećavaju slušaocu da će, ako sluša ove snimke, moći da

prestane da puši, ili da smrša, ili da stekne samosavlđavanje. Takvi snimci vode slušaoca kroz određene vežbe opuštanja i u prijemčivo stanje uma da primi umirujuće predloge. Ideja je da će ovi predlozi zaobići svesni um i doći do podsvesnog ili nesvesnog uma. Ovde je opet ideja da se prava motivaciona moć nalazi ispod površine svesti. I evo još jedne prilike da se um isprazni i otvori za demonski uticaj.

Neidentifikovana neočekivana mesta

U današnjem pejzažu obećanja samoispunjenja, samosavlđavanja, ličnog blagostanja i brzih rešenja za životne probleme, čovek bi se lako mogao naći u okruženju pogodnom za hipnozu. Možda ćete prepoznati da se neke od induktivnih tehnika koriste nedužno ili namerno i stoga ćete biti unapred upozoreni.

Dvanaesto poglavlje

Zaključak

Ova knjiga navodi samo neke aktivnosti koje dovode u pitanje upotrebu hipnoze za hrišćane. Postoji čitav niz drugih fenomena koji se mogu javiti tokom hipnoze. Sve od amnezije do automatskog pisanja i od katalapsije (napada) do gledanja u kristal su mogućnosti koje čekaju entuzijaste hipnoze.

Hipnoza nije samo neutralna, benigna aktivnost. Izveštaji o slučajevima opisuju osobe koje su ispoljile psihopatološke simptome nakon hipnoze i dugotrajne negativne efekte.¹ Kao što je ranije objavljeno, oko deset procenata hipnotisanih pojedinaca može da pati od nekih poteškoća u vezi sa njihovim hipnotičkim iskustvom. Ovo se dešava uprkos profesionalnoj stručnosti ili pažnji koja se može primeniti. Rizik je veći u grupnoj hipnozi.² Štaviše, dugoročna istraživanja u vezi sa rezultatima hipnoze su retka. Stoga bi se negativni efekti mogli pojaviti godinama kasnije, a da niko ne shvati vezu između negativnih efekata i ranije hipnoze. Štaviše, dugoročni duhovni efekti hipnoze na one koji su se podvrgli hipnozi nisu ispitani.

Hipnotizam je potencijalno opasan u svom najboljem izdanju i demonski u najgorem. Na svom najgorem nivou hipnotizam otvara pojedinca na psihička iskustva i sotonski posed. Kada medijumi uđu u hipnotički trans i kontaktiraju „mrtve“, kada vidovnjaci otkrivaju informacije koje nisu mogli eventualno znati, kad pogađači sudbine kroz samohipnozu otkrivaju budućnost, Sotona je na poslu. Hipnoza je izmenjeno stanje svesti, a ne postoji razlika između izmenjenog stanja svesti i šaman-skog stanja svesti.

Sotona se pretvara u anđela svetlosti kad god je to potrebno da ostvari svoje planove. Ako može da učini da okultna

praksa (hipnoza) izgleda korisno kroz lažnu fasadu (medicinu ili nauku), to će učiniti. Očigledno je da je hipnoza smrtonosna ako se koristi u zle svrhe. Međutim, mi tvrdimo da je hipnoza potencijalno smrtonosna za bilo koju svrhu da se koristi. U trenutku kada neko pređe prag okultizma, čak i u hodnicima nauke i medicine, on je ranjiv na moći tame.

Okultna praksa u rukama čak i doktora dobrog srca može i dalje ostaviti hrišćanina otvorenim za dela đavola. Zašto bi okultna hipnoza ostavila osobu otvorenom za demonizam, a medicinska hipnoza ne? Da li lekar ima duhovni autoritet da drži Sotonu podalje? Da li se Sotona boji da se meša u nauku ili medicinu? Kada je Vidža tabla samo salonska igra? Gde je granica između salonske igre i okultizma? Kada je hipnoza samo medicinsko ili psihološko sredstvo? Gde je granica između medicinskog ili psihološkog i okultnog? Kada hipnoza prelazi iz okultnog u medicinu i iz medicine u okultno? Zašto neki u crkvi koji znaju da je hipnoza bila sastavni deo okultizma ipak preporučuju njenu upotrebu? Paradoksalno i tužno, iako se stručnjaci ne mogu složiti šta je to i kako funkcioniše, hipnoza se kultiviše za hrišćansku upotrebu.

Pre nego što hipnoza postane novi lek za propovedaonicu, praćena mnoštvom knjiga na tu temu, treba razmotriti njene tvrdnje, metode i dugoročne rezultate. Artur Šapiro je rekao: „Religija jednog čoveka je sujeverje drugog čoveka, a magija jednog čoveka je nauka drugog čoveka.“³ Hipnoza je postala „naučna“ i „medicinska“ za neke hrišćane sa malo dokaza o njenoj validnosti, dugoročnosti njenih rezultata ili razumevanja njene prirode. Pošto ima toliko neodgovorenih pitanja o njenoj korisnosti i toliko potencijalnih opasnosti u vezi sa njnom upotrebom, hrišćani treba da izbegavaju hipnozu.

Literatura

Prvo poglavlje: Poreklo hipnotizma

1. E. Fuller Torrey. *The Mind Game*. New York: Emerson Hall Publishers, Inc., 1972, p. 69.
2. Self Hypnosis Tapes Retail Catalogue. Grand Rapids: Potentials Unlimited, Inc., April 1982.
3. Walter Martin. "Hypnotism: Medical or Occultic." San Juan Capistrano: Christian Research Institute, audio cassette #C-74.
4. Josh McDowell and Don Stewart. *Understanding the Occult*. San Bernardino: Here's Life Publishers, Inc., 1982, p. 87.
5. Donald Gent letter, 11/20/87, p. 2.
6. H. Newton Maloney. *A Theology of Hypnosis*.
7. *The Christian Medical Society Journal*, Vol. XV, No. 2, Summer, 1984.
8. E. Thomas Dowd. "Hypnosis." *Psychotherapy Book News*, vol. 34, June 29, 2000, p. 18.
9. Robert C. Fuller. *Mesmerism and the American Cure of Souls*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1982, p. 1.
10. Jan Ehrenwalk, ed. *The History of Psychotherapy*. New Jersey: Jason Aronson Inc., 1991, p. 221.
11. Erika Fromm and Ronald Shor, eds. *Hypnosis: Development in Research and New Perspectives*. New York; Aldine Publishing Co., 1979, p. 20.
12. *Ibid.*, p. 10.
13. Fuller, *op. cit.*, p. 20.
14. *Ibid.*, pp. 46-47.
15. *Ibid.*, p. 104.
16. *Ibid.*, p. 45.
17. *Ibid.*
18. *Ibid.*, p. 46.
19. Robert C. Fuller. *Americans and the Unconscious*. New York: Oxford University Press, 1986, p. 36.
20. Fuller, *Mesmerism and the American Cure of Souls*, *op. cit.*, p. 152.
21. *Ibid.*, 12.
22. Thomas Szasz. *The Myth of Psychotherapy*. Garden City: double-day/ Anchor Press, 1978, p. 43.

Drugo poglavlje: Šta je hipnoza?

1. "Hypnosis." *The Harvard Mental Health Letter*, Vol. 7, No. 10, April 1991, p. 1.
2. William Kroger and William Fezler. *Hypnosis and Behavior Modification: Imagery Conditioning*. Philadelphia: J. B. Lippincott Co., 1976, p. 14.
3. William Kroger. "No Matter How You Slice It, It's Hypnosis" audio. Garden Grove, CA: Infomedix.
4. Robert Baker. *They Call It Hypnosis*. Buffalo: Prometheus Books, 1990, p. 15.
5. *Ibid.*, p. 17.
6. Harold I. Kaplan and Benjamin J. Sadock. *Concise Textbook of Clinical Psychiatry*. Baltimore; Williams & Wilkins, 1996, p. 386.
7. *Ibid.*, p. 396.
8. Baker, *op. cit.*, p. 167.
9. Richard L. Gregory, ed. *The Oxford Companion to the Mind*. Oxford: Oxford University Press, 1987, p. 197.
10. Stephen M Kosslyn et al. "Hypnotic Visual Illusion Alters Color Processing in the Brain," *American Journal of Psychiatry*, 157:8, August, 2000, p. 1279.
11. *Ibid.*, p. 1284.
12. David Spiegel. "Hypnosis," *The Harvard Mental Health Letter*, September, 1998, p. 5.
13. B. Bower. "Post-traumatic stress disorder: Hypnosis and the divided self." *Science News*, Vol. 133, No. 13, March 26, 1988, p. 197.
14. Erika Fromm quoted in *The Dallas Morning News*, April 13, 1987, p. D-9.
15. Joseph Barber. *Hypnosis and Suggestion in the Treatment of Pain*. New York: W.W. Norton & Company, 1996.p. 5.
16. Kaplan and Sadock, *op. cit.*, p. 396.
17. Raymond J. Corsini and Alan J. Auerbach. *Concise Encyclopedia of Psychology*. New York: John Wiley & Sons, Inc., 1998, p. 407.
18. Stephen G. Gilligan. *Therapeutic Trances: Cooperative Principles in Ericksonian Psychotherapy*. New York: Brunner/Mazel, 1987, pp. 4659.
19. Michael Harner. *The Way of the Shaman*. San Francisco: Harper & Row, Publishers, 1980, p. 20.
20. *Ibid.*
21. Kenneth Ring. *Heading Toward Omega: In Search of the Meaning*

- of the Near-Death Experience. New York: William Morrow and Co., 1984.
22. Stanislov Grof. Book Review of Heading Toward Omega in The Journal of Transpersonal Psychology, Vol. 16, No. 2, pp. 245, 246.
 23. Stanislov Grof from Angels, Aliens and Archetypes Symposium audiotape, San Francisco, November 1987. Mill Valley: Sound Photosynthesis.
 24. Kaplan and Sadock, op. cit., p. 242.
 25. Corsini and Auerbach, op. cit., p. 405.
 26. Ernest Hilgard quoted by Donald Frederick, op. cit., p. 5.
 27. Carin Rubenstein, "Fantasy Addicts." Psychology Today, January 1981, p. 81.
 28. Daniel Kohen, Prevention, July, 1985, p. 122.
 29. Jeanne Achterberg. "Imagery in Healing: Shamanic and Modern Medicine," Mind & Supermind lecture, Santa Barbara, California, February 9, 1987.
 30. William Kroger. "Healing with the Five Senses, " audio M253-8. Garden Grove, CA: InfoMedix.
 31. Josephine Hilgard quoted by Corsini and Auerbach, op. cit., p. 408.
 32. Robert Baker. They Call It Hypnosis. Buffalo: Prometheus Books, 1990, p. 19.
 33. Ibid.
 34. Dave Hunt. Occult Invasion. Eugene, OR: harvest House Publishers, 1998, pp. 180-182.
 35. Alan Morrison. The Serpent and the Cross: Religious Corruption in an Evil Age. Birmingham, UK: K & M Books, 1994, p. 426.
 36. Ibid., pp. 426, 427.
 37. Ibid., p. 432.

Treće poglavlje: Da li je hipnoza prirodno iskustvo?

1. "Hypnosis in the Life of the Church," brochure for conference sponsored by Cedar Hill Institute for Graduate Studies, Twentynine Palms, CA, 1979, p. 1.
2. Ernest Hilgard quoted in *ibid.*
3. David Gordon, "The Fabric of Reality: Neurolinguistic Programming in Hypnosis." Talk sponsored by Santa Barbara City College, Santa Barbara, CA, January 19, 1981.
4. William Kroger and William Fezler. Hypnosis and Behavior Modification: Imagery Conditioning. Philadelphia: J. B. Lippincott Co., 1976, p.

- 19.
5. William Kroger. *Clinical and Experimental Hypnosis*, 2nd Ed. Philadelphia: J. B. Lippincott Co., 1977, p. 125.
6. Margaretta Bowers, "Friend or Traitor? Hypnosis in the Service of Religion." *International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, 7:205, 1959.
7. Richard Morton. *Hypnosis and Pastoral Counseling*. Los Angeles: Westwood Publishing Co., 1980, p. 8.
8. *Ibid.*, p. 52.
9. *Ibid.*, p. 78.
10. *Ibid.*, pp. 78-79.
11. *Ibid.*, p. 84.

Četvrto poglavlje: Vrši li hipnoza nasilje nad voljom?

1. Harold I. Kaplan and Benjamin J. Sadock. *Concise Textbook of Clinical Psychiatry*. Baltimore; Williams & Wilkins, 1996, p. 396.
2. Arthur Deikman. "Experimental Meditation." *Altered States of Consciousness*. Charles Tart, ed. Garden City: Anchor Books, 1972, p. 219.
3. Bernard Berelson and Gary Steiner. *Human Behavior*. New York: Harcourt, Brace & World, Inc., 1964, p. 125.
4. James J. Mapes. "Hypnosis: Stepping Beyond Entertainment." *Student Activities Programming*.
5. David Spiegel, "Hypnosis: New Research for Self Control." *Mind and Supermind* lecture series, Santa Barbara City College, January 20, 1987.
6. Ernest Hilgard, "Divided Consciousness in Hypnosis: The Implications of the Hidden Observer." *Hypnosis: Developments in Research and New Perspectives*. Erika Fromm and Ronald Shor, eds. New York: Aldine Publishing Company, 1979, p. 49.
7. Margaretta Bowers, "Friend or Traitor? Hypnosis in the Service of Religion." *International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, 7:205, 1959, p. 208.
8. Ernest Hilgard, "The Hypnotic State." *Consciousness: Brain, States of Awareness, and Mysticism*, op. cit., p. 147.
9. Alfred Freedman, Harold Kaplan, and Benjamin Sadock. *Modern Synopsis of Comprehensive Textbook of Psychiatry/II*. Baltimore: The Williams and Wilkins Co., 1976, p. 905.
10. Simeon Edmonds. *Hypnotism and Psychic Phenomena*, North Hollywood: Wilshire Book Co., 1977, p. 141.

11. Ibid., p. 139.
12. Martin Orne and Frederick Evans, "Social Control in the Psychological Experiment: Antisocial Behavior and Hypnosis." *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 1, No. 3, p. 199.
13. Robert Blair Kaiser. *R.F.K. Must Die! A History of the Robert Kennedy Assassination and Its Aftermath*. New York: E.P. Dutton & Co, 1970, pp. 288-289.

Peto poglavlje: Indukcija/Zavodenje

1. Pierre Janet. *Psychological Healing: A Historical and Clinical Study*, trans. by Eden and Cedar Paul, Vol. 11. New York: Macmillan, 1925, p. 338.
2. William Kroger and William Fezler. *Hypnosis and Behavior Modification: Imagery Conditioning*. Philadelphia: J. B. Lippincott Co., 1976, pp. 25-26.
3. Keith Harary in *Psychology Today*, March-April, 1992, p. 59.
4. Marlene E. Hunter. *Creative Scripts for Hypnotherapy*. New York: Brunner/Mazel, Publishers, 1994, p. 3.
5. Ibid., p. 5.
6. Ibid.
7. Ibid., p. 6.
8. Ibid.
9. Ibid., p. 10.
10. Ibid., p. 11.
11. Ibid., p. 11.
12. Ibid., p. 11.
13. Ibid.
14. Harold I. Kaplan and Benjamin J. Sadock. *Concise Textbook of Clinical Psychiatry*. Baltimore; Williams & Wilkins, 1996, p. 396.
15. Kroger and Fezler, op. cit., p. 17.
16. Ibid., p. 30.
17. Daniel Goleman, "Secrets of a Modern Mesmer." *Psychology Today*, July 1977, pp. 62, 65.
18. Peter Francuch. *Principles of Spiritual Hypnosis*. Santa Barbara: Spiritual Advisory Press, 1981, p. 99.
19. Kroger and Fezler, op. cit., p. 15.
20. Janet, op. cit., p. 340.
21. Ernest Hilgard, "Divided Consciousness in Hypnosis: The

Implications of the Hidden Observer.” *Hypnosis: Developments in Research and New Perspectives*. Erika Fromm and Ronald Shor, eds. New York: Aldine Publishing Co., 1979, p. 55.

22. Ibid., p. 49.

23. Janet, op. cit., p. 338.

24. Thomas Szasz. *The Myth of Psychotherapy*. Garden City: Anchor Press/ Doubleday, 1978, p. 94.

25. E. Fuller Torrey. *The Mind Game*. New York: Emerson Hall Publishers Inc., 1972, p. 107.

26. Ibid., p. 107.

27. William Kroger. *Clinical and Experimental Hypnosis*, 2nd Ed. Philadelphia: J. B. Lippincott Co., 1977, p. 135.

28. Janet, op. cit., p. 338.

29. Kroger and Fezler, op. cit., p. xiii.

30. Kroger, op. cit., p. 138.

31. Ibid., p. 139.

32. “Expectations of Relief Alter Acupuncture Result.” *Brain/Mind*, April 21, 1980. p. 1.

33. “False Feedback Eases Symptoms.” *Brain/Mind*, June 16, 1980, pp. 1-2.

34. “Is There an Alpha Experience?” *Brain/Mind*, September 15, 1980, p. 2.

35. Christopher Cory, “Cooling By Deception.” *Psychology Today*, June 1980, p. 20.

36. Arthur Shapiro interview. *The Psychological Society* by Martin Gross. New York: Random House, 1978, p. 230.

37. John S. Gillis, “The Therapist as Manipulator,” *Psychology Today*, December 1974, p. 91.

38. Ibid., p. 92.

Šesto poglavlje: Starosna regresija i progresija

1. Mark Twain quoted in FMS Foundation Newsletter, August-September 1993, p. 2.

2. Michael D. Yapko. *Suggestions of Abuse: True and False Memories of Childhood Sexual Trauma*. New York: Simon & Schuster, 1994, p. 56.

3. John H. Edgette and Janet Sasson Edgette. *The Handbook of Hypnotic Phenomena in Psychotherapy*. New York: Brunner/Mazel Publishers, 1995, p. 104.

4. Raymond J. Corsini and Alan J. Auerbach. Concise Encyclopedia of Psychology. New York: John Wiley & Sons, Inc., 1998, p. 408.
5. Brain/Mind, February 15, 1982, p. 1. 6. Ibid., pp. 1-2.
7. "Hypnotized Children Recall Birth Experiences." Brain/Mind, January 26, 1981, p. 1.
8. David Chamberlain quoted by Beth Ann Krier, "Psychologist Traces Problems Back to Birth." Los Angeles Times, February 26, 1981, Part V, p. 1.
9. Peter Francuch. Principles of Spiritual Hypnosis. Santa Barbara: Spiritual Advisory Press, 1981, p. 70. Used by permission.
10. Krier, op. cit., p. 8.
11. Helen Wambach. Reliving Past Lives: The Evidence Under Hypnosis. New York: Harper and Row, 1978, cover.
12. Morris Netherton and Nancy Shiffirin. Past Lives Therapy. New York: William Morrow and Co., 1978.
13. Ibid., pp. 114-122.
14. Gurny Williams III. "Mind, Body, Spirit." Longevity, December 1992, p. 68.
15. Dee Whittington, "Life After Death." Weekly World News, November 2, 1982, p. 17.
16. Paul Bannister, "1 in 5 Americans Has Lived Before on Other Planets." National Enquirer, March 9, 1982, p. 4.
17. Netherton and Shiffirin, op. cit., back cover.
18. Kieron Saunders, "Hypnotic Predictions." The Star, July 22, 1980, p. 11.
19. William Kroger. Clinical and Experimental Hypnosis. 2nd Ed. Philadelphia: J. B. Lippincott Co., 1977, p. 18.
20. "Future Lives." Omni, October 1987, p. 128.
21. Edgette and Edgette, op. cit., p. 127. 22. Ibid., pp. 127-128.
23. "The Power of Mental Persuasion." Longevity, May 1991, p. 97.
24. Francuch, op. cit., p. 70.
25. Ibid., p. 24.

Sedmo poglavlje: Hipnotičko pamćenje

1. Ernest Hilgard. Divided Consciousness: Multiple Controls in Human Thought and Action. New York: John Wiley and Son, 1977, p. 43.
2. Carol Tavis, "The Freedom to Change." Prime Time, October 1980, p. 28.

3. Harvard Mental Health Letter, February 1998, p. 5.
4. Glenn S. Sanders and William L. Simmons, "Use of Hypnosis to Enhance Eyewitness Accuracy: Does It Work?" *Journal of Applied Psychology*, Vol. 68, No. 1, 1983, p. 70.
5. Robert Baker. *They Call It Hypnosis*. Buffalo: Prometheus Books, 1990, p. 194.
6. *Ibid.*
7. Elizabeth Loftus quoted in *ibid.*, p. 195.
8. *JAMA* 1985, Vol. 253, p. 1918.
9. *Ibid.*, p. 1920.
10. Robert A. Baker. *Hidden Memories*. Buffalo: Prometheus Books, 1992, p. 152.
11. *Ibid.*, p. 154.
12. *Ibid.*, p. 155.
13. "Reaching Back for a 'Past Life.'" *Orlando Sentinel*, November 2, 1991, p. E-1.
14. Michael Ypako quoted in *FMS Foundation Newsletter*, August-September, 1993, p. 3.
15. "Recovered Memories: Are They Reliable?" *False Memory Syndrome Foundation*, 1955 Locust Street, Philadelphia, PA 19103-5766.
16. *Calgary Herald*, Nov. 16, 1998, quoted in *FMS Foundation Newsletter*, Vol. 8, No. 1, 1999.
17. Bernard L. Diamond, "Inherent Problems in the Use of Pretrial Hypnosis on a Prospective Witness." *California Law Review*, March 1980, p. 348.
18. *Ibid.*, p. 314.
19. "State Supreme Court Rejects Hypnosis Testimony." *Santa Barbara News-Press*, March 12, 1982, p. A-16.
20. Beth Ann Krier, "When the Memory Plays Tricks." *Los Angeles Times*, December 4, 1980, Part V, p. 1.
21. Susan Riepe, "Remembrance of Times Lost." *Psychology Today*, November 1980, p. 99.
22. Diamond, *op. cit.*, pp. 333-337. Used by permission.

Osmo poglavlje: Duboka hipnoza

1. Charles Tart, "Measuring Hypnotic Depth." *Hypnosis: Developments in Research and New Perspectives*. Erika Fromm and Ronald Shor, eds. New York: Aldine Publishing Company, 1979, p. 590.

2. Ibid., p. 593.
3. Ibid., p. 594.
4. Ibid., p. 596.
5. Daniel Goleman and Richard Davidson. *Consciousness: Brain, States of Awareness, and Mysticism*. New York: Harper and Row, 1979, p. 46.
6. Harold I. Kaplan and Benjamin J. Sadock. *Concise Textbook of Clinical Psychiatry*. Baltimore; Williams & Wilkins, 1996, p. 242.
7. Melvin Gravitz quoted by Frederick, "Hypnosis Awakening from a Deep Sleep." *Los Angeles Times*, December 10, 1980, Part I-A, p. 5.
8. Erika Fromm, "Altered States of Consciousness and Hypnosis: A Discussion." *The International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, October 1977, p. 326.
9. Jeanne Achterberg. "Imagery in Healing: Shamanic and Modern Medicine." *Mind and Supermind lecture series*, Santa Barbara City College, February 9, 1987.
10. Michael Harner. *The Way of the Shaman*. San Francisco: Harper & Row, Publishers, 1980, p. 49.
11. Ibid., pp. 49-50.
12. Ibid., p. 136.
13. Ernest Hilgard. *Divided Consciousness: Multiple Controls in Human Thought and Action*. New York: John Wiley and Sons, 1977, p. 168.
14. Peter Francuch. *Principles of Spiritual Hypnosis*. Santa Barbara: Spiritual Advisory Press, 1981, p. 79. Used by permission.
15. Ibid., p. 80.
16. Ernest R. Hilgard, Rita L. Atkinson, and Richard C. Atkinson. *Introduction to Psychology*, 7th Ed. New York: Harcourt Brace Jovanovich, Inc., 1979, p. 179.
17. David Haddon, "Meditation and the Mind." *Spiritual Counterfeits Project Newsletter*, January 1982, p. 2.
18. Ibid., p. 2.
19. William Kroger. *Clinical and Experimental Hypnosis*, 2nd Ed. Philadelphia: J. B. Lippincott Co., 1977, p. 126.
20. Ernest Hilgard, *Divided Consciousness*, op. cit., p. 20.
21. "Hypnosis in Court," KNX, Los Angeles, Newsradio editorial reply, April 7, 1982.
22. Peter Francuch. *Messages from Within*. Santa Barbara: Spiritual Advisory Press, 1982, publicity flyer.

Deveto poglavlje: Hipnoza: Medicinska, naučna ili okultna?

1. Donald Hebb, "Psychology Today/The State of the Science." Psychology Today, May 1982, p. 53.
2. Thomas Szasz. The Myth of Psychotherapy. Garden City: Anchor Press/ Doubleday, 1978, pp. 185-186.
3. E. Fuller Torrey. The Mind Game. New York: Emerson Hall Publishers, Inc., 1972, p. 70.
4. William Kroger. Clinical and Experimental Hypnosis, 2nd Ed. Philadelphia: J. B. Lippincott Co., 1977, p. 122.
5. Ibid., p. 123.
6. William Kroger and William Fezler. Hypnosis and Behavior Modification: Imagery Conditioning. Philadelphia: J. B. Lippincott Co., 1976, p. 412.
7. Helen Benson, "Hypnosis Seen as Tool to Bond Body, Mind." Santa Barbara News-Press, May 31, 1982, p. B-1.
8. "A Special Talent for Self-Regulation." Human Potential, December, 1985, p. 15.
9. Bobgan letter, September 11, 1985, on file.
10. Ernest Hilgard letter, September 15, 1985, on file.
11. Ibid.
12. Joseph Palotta. The Robot Psychiatrist. Metairie, LA: Revelation House Publishers, Inc., 1981, p. 11.
13. Ibid., p. 177.
14. Ibid., p.400.
15. Szasz, op. cit., p. 133.
16. Joseph Palotta. "Medical Hypnosis: Pulling Down Satan's Strongholds." Christian Medical Society Journal, Vol. XV, No. 2, summer 1984, p. 9.
17. Ibid.
18. "The Master Course in Advanced Hypnotherapy" advertisement, Hypnotism Training Institute of Los Angeles.
19. Potentials Unlimited Self-Hypnosis Tapes catalog, Grand Rapids, Michigan.
20. Szasz, op. cit., p. 185.
21. "Sophrology: Neutralizing Stress, Enhancing Physical Performance." Brain/Mind, October 26, 1981, pp. 1-2.
22. John Weldon and Zola Levitt. Psychic Healing. Chicago: Moody Press, 1982, p. 32.

23. Ibid., p. 7.
24. Arthur Deikman. *The Observing Self – Mysticism and Psychotherapy*. Los Altos: ISHK Book Service, advertising flyer.
25. *TM In Court*. Berkeley: Spiritual Counterfeits Project, 1978.
26. Ralph Metzner. *Maps of Consciousness*. New York: Macmillan Co., 1971.
27. David Gelman et al. "Illusions that Heal." *Newsweek*, November 17, 1986, p. 74.
28. *The Dallas Morning News*, April 13, 1987, p. 9D.
29. Ernest R. Hilgard quoted in "Illusions that Heal," op. cit., p. 75.
30. Hilgard and Hilgard (1986) quoted by Robert A. Baker. "Hypnosis and Pain Control," *New Realities*, March/April 1991, p. 28.
31. Nathan Szajnborg and Seymour Diamond. "Biofeedback, Migraine Headache and New Symptom Formation." *Headache Journal*, 20:2931.
32. Weldon and Levitt, op. cit., p. 195.
33. Kurt Koch. *Demonology: Past and Present*. Grand Rapids: Kregel Publications, 1973, p. 121.
34. Weldon and Levitt, op. cit., p. 110.
35. Kurt Koch. *Occult Bondage and Deliverance*. Grand Rapids: Kregel Publications, 1970, p. 40.
36. Kurt Koch. *Occult ABC*. Trans. by Michael Freeman. Germany: Literature Mission Aglasterhausen, Inc., 1978, p. 98.
37. Alfred Freedman et al. *Modern Synopsis of Comprehensive Textbook of Psychiatry/II*, 2 ed. Baltimore: The Williams & Wilkins Co., 1976, p. 905.

Deseto poglavlje: Biblija i hipnoza

1. Dr. Maurice M. Tinterow. *Foundations of Hypnosis from Mesmer to Freud*. Springfield: Charles C. Thomas Publisher, 1970, p. x.
2. Dave Hunt. *The Cult Explosion*. Eugene: Harvest House Publishers, 1980.
3. Dave Hunt. *Occult Invasion*. Eugene: Harvest House Publishers, 1998.
4. Dave Hunt, personal letter to Walter Martin, January 13, 1982, p. 5.
5. "Hypnosis." *Profiles*. Arlington, TX: Watchman Fellowship, 1998.
6. John Weldon and Zola Levitt. *Psychic Healing*. Chicago: Moody Press, 1982, p. 10.
7. "Hypnosis may be hazardous." *Psychology Today*, June 1987, p. 21.

8. Richard Watring. "New Age Training in Business." *Eternity*, February 1988, p. 31.
9. Paul C. Reisser. "Holistic Health Update." *Spiritual Counterfeits Project Newsletter*, September-October 1983, p. 3.
10. Donald Vittner letter, August 11, 1980, on file.
11. Robert M. Johnson. *A Logic Book*, 2nd Ed. Belmont, CA: Wadsworth Publishing company, 1992, p. 258.
12. H. Newton Maloney. "A Theology for Hypnosis," unpublished position paper.
13. George Newbold. "Hypnotherapy and Christian Belief." *Christian Medical Society Journal*, Vol. XV, No. 2., Summer 1984, p. 7.
14. *Ibid.*, p. 6.

Jedanaesto poglavlje: Hipnoza na neočekivanim mestima

1. Michael Ypako quoted in *FMS Foundation Newsletter*, August-September, 1993, p. 3.
2. Campbell Perry. *Hypnos*, Vol. XXII, No. 4, p. 189.
3. Mark Pendergrast. *Victims of Memory: Incest Accusations and Shattered Lives*. Hinesburg, VT: Upper Access, Inc., 1995, p. 129.
4. Agnes Sanford. *The Healing Gifts of the Spirit*. Philadelphia: J.B. Lippincot, 1966, p. 125.
5. Jane Gumprecht. *Abusing Memory: The Healing Theology of Agnes Sanford*. Moscow, ID: Canon Press, 1997, pp. 104-105.
6. *Ibid.*, p. 106.
7. Michael Yapko quoted by Ave Opincar. "Speak, Memory." *San Diego Weekly Reader*, August 19, 1993.
8. Michael Harner. *The Way of the Shaman*. New York: Harper & Row, Publishers, 1980m p. 31.
9. David Tame. *The Secret Power of Music*. Rochester, VT: Destiny Books, 1984, p. 170.
10. *Ibid.*, p. 176.
11. "Hypnosis in the Life of the Church," brochure for conference sponsored by Cedar Hill Institute for Graduate Studies, Twentynine Palms, CA, 1979, p. 1.
12. Walter W. Surwillow and Douglas P. Hobson. "Brain Electrical Activity During Prayer." *Psychological Reports*, Vol. 43, 1978, p. 140.
13. Herbert Benson with William Proctor. "Your Maximum Mind," *New Age Journal*, November/December 1987, p. 19.

14. Ibid.

Dvanaesto poglavlje: Zaključak

1. Moris Kleinhaus and Barbara Beran. "Misuse of Hypnosis: A Factor in Psychopathology," *American Journal of Clinical Hypnosis*, Vol. 26, No. 3, January 1984, pp. 283-290.
2. Pamela Knight. "Hypnosis may be hazardous." *Psychology Today*, January 1987, p. 20.
3. Arthur Shapiro, "Hypnosis, Miraculous Healing, and Ostensibly Supernatural Phenomena." *A Scientific Report on the Search for Bridey Murphy*. M. Kline, ed. New York: Julian Press, 1956, p. 147.